

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra veřejné správy

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Veřejný prostor

Předkládá: **Bc. Dominika Humpálová**

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Veřejný prostor“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Písku dne 28. března 2023

Bc. Dominika Humpálová

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu JUDr. Tomáši Loudovi, CSc., za odborný dohled, pomoc, rady a podnětné připomínky při zpracování této práce. Děkuji též paní Bc. Janě Hájkové za ochotu a pomoc při vyřizování administrativních úkonů spojených s touto prací.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Dominika HUMPÁLOVÁ
Osobní číslo:	R21N0018P
Studijní program:	N0421A220001 Veřejná správa
Téma práce:	Veřejný prostor
Zadávací katedra:	Katedra veřejné správy

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Veřejný prostor
3. Problémy a regulace veřejného prostoru
4. Vliv pandemie na veřejný prostor
5. Výzkumné šetření
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. 1. vyd. Brno: Partnerství, 2013, 123 s. ISBN 978-80-904918-6-1.
- KALNÝ, Miroslav. *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2017, 190 s. ISBN 978-80-261-0707-1.
- MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities series*. 1. vyd. Bristol: Bristol University Press, 2021, 229 s. ISBN 978-1-5292-1900-5.
- KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. 1. vyd. Praha: Zlatý řez, 2015, 191 s. ISBN 978-80-88033-4.
- POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, 194 s. ISBN 978-80-7419-186-2.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**
Katedra veřejné správy

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 31. srpna 2022

Obsah

ÚVOD	8
1. VEŘEJNÝ PROSTOR	10
1.1. Pojem veřejný prostor.....	10
1.2. Veřejné prostranství a legislativní definice	11
1.3. Veřejný, soukromý, poloveřejný a polosoukromý prostor	12
1.3.1. Prostor poloveřejný a polosoukromý	13
1.3.2. Gated communities.....	14
1.4. Veřejný a soukromý zájem ve veřejném prostoru	15
1.5. Typologie veřejných prostorů.....	16
1.5.1. Prvky ve veřejném prostoru	19
1.6. Historie a vývoj veřejného prostoru	21
1.7. Tvorba veřejného prostoru.....	23
1.7.1. Proces tvorby veřejných prostorů.....	25
1.8. Faktory působící na kvalitu veřejného prostoru	27
1.8.1. Základní požadavky k vytvoření kvalitního veřejného prostoru.....	28
2. PROBLÉMY A REGULACE VEŘEJNÉHO PROSTORU	30
2.1. Aktuální problémy veřejných prostorů.....	30
2.1.1. Nerovnoměrnost péče a opomíjená místa	34
2.1.2. Nákupní centrum jako hrozba pro veřejný prostor	35
2.2. Regulace veřejného prostoru	38
2.2.1. Regulace vnitřní	38
2.2.2. Regulace vnější	41
2.2.3. Právní regulace.....	42
3. VLIV PANDEMIE NA VEŘEJNÝ PROSTOR	45
3.1. Proměny veřejného prostoru v pandemii.....	45
3.1.1. Příklady proměn.....	47
3.1.2. Vznik nového standardu.....	49
3.2. Regulace veřejného prostoru v pandemii	50
3.2.1. Regulace veřejného prostoru v pandemii v České republice	51
4. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	55
4.1. Rozhovor s vedoucím Odboru památkové péče města Plzeň.....	55
4.1.1. Projekt: památková péče gotických měst	59
4.2. Online dotazník.....	61
4.2.1. Rozdělení respondentů	62

4.2.2.	Spokojenost s veřejným prostorem ve městě Písek	64
4.2.3.	Kulturní akce ve městě.....	65
4.2.4.	Dostupnost veřejného prostoru	66
4.2.5.	Vliv pandemie COVID-19 na veřejný prostor v Písku	67
4.2.6.	Možnost rozhodování o veřejném prostoru.....	68
4.2.7.	Ověření hypotéz a shrnutí	68
ZÁVĚR		71
RESUMÉ		73
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		74
Literatura		74
Právní předpisy		75
Judikatura.....		76
Internetové zdroje		76
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK		78
SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK		79
Obrázky		79
Grafy		79
Tabulka		79
SEZNAM PŘÍLOH		80
Příloha č. 1		81
Příloha č. 2.....		82
Příloha č. 3.....		86
Příloha č. 4.....		91

ÚVOD

Veřejný prostor je v dnešní době stále více probíraným tématem, je typický specifickou nestejnorodou skladbou osob a sociálních rolí, jejichž součástí jsou různé typy jednání. Od nepaměti slouží ke každodenním aktivitám a neztrácí na významu pro lidský život. Člověk se nachází ve veřejném prostoru prakticky neustále, ať už se jedná o cestu do školy nebo do práce, usednutí na lavičku, procházku i využití předzahrádky jedné z kaváren. Získává se zde zkušenost, kterou nelze najít v blízkém okolí domova či na pracovišti.

Diplomová práce je strukturována do čtyř kapitol. V první kapitole se budu věnovat veřejnému prostoru z obecného hlediska, vymezím pojem veřejný prostor a veřejné prostranství, zaměřím se na jeho legislativu, členění a na veřejný a soukromý zájem působící ve veřejném prostoru. Budu se specializovat také na typologii veřejného prostoru a některé konkrétní prvky, následně nastíním jeho historii a vývoj. V závěru první kapitoly objasním tvorbu a faktory působící na kvalitu veřejného prostoru.

Předmětem druhé kapitoly budou problémy a regulace veřejného prostoru, ve které se zaměřím nejprve na samotné problémy těchto prostorů, kterých není malé množství a denně se s nimi setkáváme. V druhé části druhé kapitoly se budu věnovat regulaci veřejného prostoru, kterou je možné rozdělit na vnitřní, vnější a za zmínku určitě stojí regulace právní obsažená v různých právních předpisech.

Třetí kapitola se bude zabývat vlivem pandemie na veřejný prostor. Nejprve objasním proměny veřejného prostoru v pandemii, uvedu příklady z velkých měst a dále se budu soustředit na samotnou regulaci veřejného prostoru v době pandemie z obecného hlediska ve světě a následně konkrétně v České republice, jelikož se jednalo o složitou úpravu právními předpisy, která se měnila ze dne na den.

Poslední kapitolu věnuji praktické části, která se bude skládat ze dvou výzkumů. První částí bude dotazníkové šetření, u kterého si nejprve stanovím několik hypotéz. Poté se zaměřím na samotné dotazníkové šetření provedené online dotazníkem vůči občanům města Písku. Dotazník se bude týkat spokojenosti a dostupnosti veřejného prostoru daného města, vlivu pandemie na veřejný prostor a dostatku kulturních akcí. Dotazník budou tvořit uzavřené i otevřené otázky vyjadřující názor respondenta. Druhý výzkum se bude týkat řízeného rozhovoru s vedoucím Odboru památkové péče města Plzně, panem Karlem Zochem. V tomto rozhovoru položím

otázky ohledně funkce památkové péče ve veřejném prostoru, kvalitu a problematiku veřejných prostorů, regulaci a doporučení na jejich zlepšení a také vliv pandemie na tyto prostory.

Cílem této diplomové práce je seznámení se s pojmem veřejný prostor, zaměření se na jeho aktuální problematiku a regulaci. Dále pak seznámení se s proměnou veřejného prostoru vlivem pandemie a jeho četnými úpravami v právních předpisech. Na závěr je mým cílem provést dva výzkumy, kdy v rámci dotazníku vyvrátím či potvrdím stanovené hypotézy a v řízeném rozhovoru se pokusím zjistit názor na veřejný prostor ze strany vedoucího Odboru památkové péče.

1. VEŘEJNÝ PROSTOR

1.1. Pojem veřejný prostor

Pro pojem veřejný prostor neexistuje jednotná definice, především záleží na hledisku a záměru, za jejímž účelem vznikly. Veřejný prostor je přeložen z anglického „public space“, který je možné si nejněsněji vykládat jako jakýkoliv prostor, jež pokládáme za veřejný, respektive se nejedná o prostor zasahující do soukromé sféry.

Z obecného hlediska je veřejný prostor chápán jako místo, kde se lidé setkávají a komunikují v různých rovinách, přes rovinu politicko-právní až po podstatu fyzickou.¹ Pojem je také předmětně vysvětlen soudcem M. Kalným: „*veřejný prostor se vztahuje na oblast nebo místo, které je přístupné všem občanům bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, národnost, věk nebo sociálně-ekonomické postavení.*“² Ve Strategii rozvoje veřejných prostranství hl. m. Prahy se také objevuje definice na veřejný prostor, který „*je používán pro veřejně přístupnou komplexní fyzickou část prostředí, kterou je kromě veřejných prostranství také například veřejně přístupný prostor.*“³ Respektive se jedná o prostor, do kterého mají všichni zákonný přístup, je spravován veřejnou institucí podle vůle všech zúčastněných a osoby se znají pouze kategoricky nebo se neznají vůbec.⁴

Veřejný prostor je možné také definovat jako prostory ve městě či obytné zóny sloužící k setkání a k obyčejným aktivitám lidí během dne, jež otevírají možnost kontaktu s jinými lidmi, vzájemnou interakci, tedy slyšet a vidět ostatní a navzájem poznávat chování ostatních v různých situacích. Zmíněné „sluchové a zrakové“ kontakty se poté dále porovnávají v rámci odlišných forem kontaktů a jako nezbytný díl sociálních aktivit, od prostých a nezávazných až po složité a komplikované, citově založené kontakty. Tyto kontakty je potřeba porovnávat na základě intenzity – vysoce intenzivní (např. těsná přátelství) a málo intenzivní, pasivní kontakty např. setkání se s cizím člověkem na ulici, vidíme se a slyšíme se.

¹ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 9. ISBN 978-80-904918-6-1.

² KALNÝ, Miroslav. *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017, str. 73. ISBN 978-80-261-0707-1.

³ INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy*. Praha: Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy, 2014, s. 12. ISBN 978-80-270-6463-2. 978-80-87931-13-4.

⁴ POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup*. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, str.77. ISSN 0038-0288.

V rámci veřejného prostoru dochází především ke kontaktům, jež jsou málo intenzivními, ale zároveň velmi cennými, z kterých mohou vznikat a rozvíjet se složitější interakce. Potkávání se, slyšení se a vidění se zahrnují:⁵

- *Skromný kontakt*
- *Možný výchozí bod na vyšší úrovni*
- *Možnosti pro udržování už existujících vztahů*
- *Zdroj informací o společenském životě „venku“*
- *Zdroj inspirace, nabídku podnětného zážitku*

V pojetí architektury a urbanismu se více než veřejný prostor používá název „open space“, v překladu „otevřený prostor“. Jedná se o veškerý nezastavěný prostor, respektive místo, kdy se nenacházejí budovy – například náměstí, hřiště, park, náves či hřbitov. Termín se svým významem přibližuje k termínu „veřejné prostranství“ (viz kapitola 1.2.), jež se týká pouze prostorové podstaty.⁶

1.2. Veřejné prostranství a legislativní definice

Veřejný prostor je jakýmsi obrazem života společnosti i jednotlivců a i přesto, že je pojem často používán, není nikde přesně specifikován, kdežto veřejná prostranství ukazují kulturní hodnoty a zvyky tvořící město jako takové a vyskytují se hned v několika zákonech.⁷ Lze říci, že veřejné prostranství je jednou z podmnožin veřejného prostoru, které je v tomto případě definováno veřejně přístupnými prostory zahrnujícími interiéry veřejných staveb, virtuální prostory a podobně.⁸

Vývoj definice veřejného prostranství vznikl spíše zvykově a tuto teorii potvrzuje nález Ústavního soudu: „S ohledem na jistou archaičnost institutu obecného užívání lze konstatovat, že vznikalo zpravidla obyčejovým způsobem, tj. dlouhodobým užíváním určitého materiálního statku.“⁹

Legální definice je obsažena v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích, konkrétně v § 34: „*Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky,*

⁵ GEHL, Jan. *Život mezi budovami: Užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace partnerství, 2000, str. 17. ISBN 80-85834-79-0.

⁶ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 9. ISBN 978-80-904918-6-1.

⁷ FA VUT v BRNĚ. *Moje náměstí*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2014, s. 41. ISBN 978-80-7204-894-6.

⁸ KANCELÁŘ ARCHITEKTA MĚSTA BRNA. *Principy tvorby veřejných prostranství*. Brno: Kancelář architekta města Brna, p.o., 2019, s. 12. ISBN 978-80-270-6463-2.

⁹ Odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. n. Pl. ÚS 21/02, publikován ve Sbírce zákonů pod č. 211/2005 Sb.

veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“¹⁰ Veřejný prostor je také zmíněn ve stavebním zákoně č. 183/2000 Sb., který odkazuje na zákon o obcích.¹¹ Následně můžeme nalézt pojem ve vyhlášce č. 501/2006 Sb., která se týká podmínek pro vymezení veřejných prostranství. Ve vyhlášce § 7 vymezuje plochy veřejných prostranství, konkrétně jsou zde vytyčeny plochy veřejných prostranství se záměrem zajistit podmínky pro vhodný rozsah, umístění a jejich dostupnost a také zajistit, aby podmínky pro užívání byly shodné s významem a účelem veřejných prostranství. Dále je řešena nejmenší šířka veřejného prostranství v § 22.¹²

1.3. Veřejný, soukromý, poloveřejný a polosoukromý prostor

Heterogenita veřejného prostoru je základem pro veřejné prostory ve městě, lze ji vysvětlit jako nárok na veřejný prostor, který je pro každého stejný. Pro různorodost veřejného prostoru je proto specifická nestejnorodá kompozice osob a sociálních rolí, jejichž součástí jsou různé typy jednání. Do prostoru je umožněn vstup každému, a tak se stává cizinec neodmyslitelnou součástí a prostor je tak přímo vázán na „pojem druhého“, který lze vysvětlit jako efekt fyzické blízkosti na straně jedné a neinformovanosti na straně druhé. Tyto prvky pak společně vytváří sociální formu, jež je základem pro vznik zkušenosti veřejného prostoru.¹³

Díky vzájemné protichůdnosti veřejného a soukromého prostoru lze vymezit jednotlivé prostory. Veřejný prostor je chápán jako prostor tvořící veřejnost, která je regulována sociálními a kulturními pravidly a je definován právě díky vztahu k prostoru soukromému, na který dohlíží jen jedinec nebo malá skupina. Dualita veřejného a soukromého prostoru je považována za základ, ale je zároveň velmi málo využívanou v sociálních vědách, příčinou může být na zkušenosti založená obtížná uchopitelnost a tradice jeví se jako nezájem o soukromou sféru, dříve považovanou za interní záležitost jedince.¹⁴

¹⁰ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, § 34

¹¹ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

¹² Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, § 7 a § 22

¹³ POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup*. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 82. ISSN 0038-0288.

¹⁴ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 23. ISBN 978-80-7419-186-2.

Konkrétněji je soukromý prostor místem, které má každý z nás a je mu blízkým okolím. Velikost osobního prostoru se může lišit, záleží zejména na vztazích, náladě a situaci ve společnosti, ale také například kulturní tradice, gesta či míra doteku jsou výraznými aspekty.¹⁵ Soukromí prostoru je chráněno veřejně přijatými zákony stanovujícími práva vlastníka, respektive určuje podstatné znaky soukromého vlastnictví. V praxi tak vznikají zákony týkající se práva vstupu, ochrany soukromí či regulace užívání pozemků.

Mezi prostorem veřejným a soukromým existuje jakási linie, kde můžeme najít prostory s vlastnostmi jak veřejnými, tak i soukromými. Těmito prostory jsou například letiště, tržiště, železniční stanice, nemocnice či veřejné úřady, které mají sídlo v soukromých budovách. Prostory slouží k veřejnému užívání, jež je zprostředkováváno soukromým subjektem.¹⁶

Existuje tzv. Aténský model, který nám vyzdvihuje nezbytnost separace veřejného a soukromého prostoru a zároveň závislost mezi těmito prostory. Model ukazuje soukromý prostor, ve kterém dochází k soukromým a intimním činnostem a který zprostředkovává prostor veřejný, jež by se měl těmito činnostem vyvarovat, jelikož jsou pro něj nebezpečné. Účast ve veřejném prostoru znamená zároveň i příležitost odejít do prostoru soukromého a mít tak nárok na jistou míru soukromého vlastnictví. Nacházet se ve veřejném prostoru tak trochu znamená omezení uspokojení základních fyzických potřeb, proto je v případě bezdomovců jejich chování považováno za nepřijatelné. Pobývat ve veřejném prostoru je pro nás zcela dobrovolné.¹⁷

1.3.1. Prostor poloveřejný a polosoukromý

Prostor poloveřejný je, stejně jako prostor veřejný, dostupný pro veřejnost a mnohdy ve vlastnictví veřejném, rozdílem je však skutečnost, že obyvatelstvem tohoto prostoru je považován za jejich vlastní území. Prostor si přivlastňují, jelikož se na prostor dívají například ze svých oken a získávají tak sociální kontrolu nad místem a může dosahovat zájmu, kdy se obyvatelé starají o plochu, tím že například vysazují květiny, utvářejí místa k sezení a odpočinku či umísťují dětské hrací prvky.

¹⁵ KALNÝ, Miroslav. *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017, s.70-71. ISBN 978-80-261-0707-1.

¹⁶ KRATOCHVÍL, Petr. *Architektura a veřejný prostor: Texty o moderní současné architektuře IV*. Praha: Zlatý řez, 2012, s. 46-47. ISBN 978-80-903826-4-0.

¹⁷ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 24-25. ISBN 978-80-7419-186-2.

Tímto prostorem mohou být menší obytné ulice či průchozí vnitrobloky.¹⁸ Poloveřejný prostor může být také chápán jako místo, kde je nutné zaplatit určité poplatky soukromému majiteli nebo správci, který má společenskou funkci. Tento typ prostorů může zahrnovat restaurace, kina, divadla, veřejné dopravní prostředky a nákupní střediska. Vlastníkem může být jak veřejná osoba, tak i veřejnoprávní korporace jako stát, kraj nebo obec.¹⁹

Polosoukromé prostory spadají do majetku soukromého, ale zároveň mohou být v určitých případech užívány veřejností, ale ta má zpravidla omezený přístup či využití tohoto prostoru. Mezi polosoukromé prostory se řadí kavárny, restaurace, rekreační centra apod. Za zmínku také stojí nákupní centra či galerie plnící funkce patřící veřejným prostorům, ale zároveň zde nedochází k žádnému rozvoji sociálních kontaktů, případně aktivit, jako je tomu u prostoru veřejného – proto jsou nazývány prostory „pseudoveřejnými“. Tyto plochy mají negativní dopady na centra měst, jelikož dochází k odlivu lidí a zároveň i financí ze skutečných veřejných prostranství měst.²⁰

1.3.2. Gated communities

Gated communities, do češtiny přeloženo jako „uzavřený rezidenční objekt“, se jako další unikátní kategorie prostorů započala objevovat u nás v 90. letech minulého století. Původ těchto prostorů je však poněkud starší a přišel k nám z USA, kde se v 19. století separovali bohatí a vlivní lidé, kteří chtěli mít soukromí a klidné zázemí v rušném industrializovaném městě.²¹

Jedná se o uzavřenou zástavbu řadových či rodinných domů, kam je vstup pro „cizí“ značně omezen. Vymezení prostoru je jasně určeno plotem, bránou či značkou se zákazem vjezdu – mimo vozidel rezidence, popřípadě cedulí s varováním. V některých případech je volný vstup do rezidenčních objektů zakázán (zamčenou bránou) nebo kontrolován bezpečnostní agenturou či kamerovým systémem. Vzniká tak téměř nepropustnost pro obyvatele v okolí,

¹⁸ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 10-11. ISBN 978-80-904918-6-1.

¹⁹ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 62. ISBN 978-80-247-3779-9.

²⁰ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 10-11. ISBN 978-80-904918-6-1.

²¹ BRABEC, Tomáš. *PragueWatch: Praha pod lupou: Zdi mezi námi: gated communities v současném Česku* [online]. 1. 3. 2013 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://praguewatch.wordpress.com/2013/03/01/zdi-mezi-nami-gated-communities-v-soucasnem-cesku/>

kteřá dává vzniknout prostorové bariěře a přináší mnohé negativní důsledky pro společnost.²²

Příčiny vzniku jsou různé, příkladem může být obava z kriminality násilné či majetkové, pocit určité prestiže – „zde bydlím já a nikdo jiný sem nesmí“ nebo také z důvodu ekonomické svobody. Tyto rezidence jsou ekonomicky racionálními pro všechny zúčastněné, protože jsou veřejné statky nahrazovány statky klubovými a obyvatelé se jako členové klubu podílejí na správě určitého vybavení (například společný nákup bazénu, společné užívání a společná údržba). Gated communities jsou výhodnou volbou pro veřejnou správu, která v tomto případě není povinná starat se o údržbu a úklid silnic, zabezpečení objektu apod. V České republice vznikají takové objekty především s přihlédnutím na lokalitu a cenu.²³

1.4. Veřejný a soukromý zájem ve veřejném prostoru

Pro interpretaci a aplikaci práva představuje rozdělení zájmu na soukromý a veřejný zásadní význam, především zde hraje důležitou roli skutečnost, zda se téma týká práva soukromého či veřejného. Zájem může být na rozdíl od práva zároveň soukromý a veřejný a zájmy obecně nestojí proti sobě, spíše dochází k jejich překrývání.

Soukromý zájem je to, co si přeje a žádá skupina, která se skládá z malého počtu osob či subjektů nebo se může jednat pouze o jednotlivce. Samotný veřejný zájem je nadřazený zájmu soukromému, z důvodu větší právní cennosti. Pro soukromý zájem není častá úprava v právních předpisech, oproti tomu zájem veřejný je legislativně upraven jako tzv. neurčitý právní pojem.²⁴ Nejvyšší správní soud se ve svém rozhodnutí vyjádřil k neurčitým právním pojmům, uvedl: „*Neurčité právní pojmy zahrnují jevy nebo skutečnosti, které nelze s úspěchem zcela přesně správně definovat. Jeho obsah a rozsah se může měnit, často bývá podmiňován časem a místem aplikace normy. Zákonodárce tak vytváří správnímu orgánu*

²² ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 11. ISBN 978-80-904918-6-1.

²³ BRABEC, Tomáš. *PragueWatch: Praha pod lupou: Zdi mezi námi: gated communities v současném Česku* [online]. 1. 3. 2013 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://praguewatch.wordpress.com/2013/03/01/zdi-mezi-nami-gated-communities-v-soucasnem-cesku/>

²⁴ KRATOCHVÍL, Petr. *Veřejný prostor v ohrožení?: Aktuální problémy městského veřejného prostoru z pohledu společenskovedních disciplín*. Praha: Artefactum – nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2018, s. 59-60. ISBN 978-80-88283-18-8.

prostor, aby posoudil, zda v konkrétním případě patří do rozsahu neurčitěho pojmu, či nikoliv. ²⁵

1.5. Typologie veřejných prostorů

Ulice

Tento typ veřejného prostoru je nepochybně spojen s každým městem či vesnicí, že si ani často neuvědomíme přítomnost veřejného prostoru v této formě. Z hlediska historie se stavěly soubory staveb v okolí významných cest, respektive právě ulic. Některé vesnice si tuto strukturu stále uchovávají ve formě tzv. ulicovek, které ve vsi obvykle končí a tvoří zde klíčový prostor. Pro města byla kompaktní neboli bloková zástavba (umístění staveb podél ulic) výlučným vzorem do 30. let 20. století. Vývoj poté směřoval k volně umístěným objektům do prostoru, typickým příkladem jsou sídliště, tyto prostory vlastní jména ulic nebo náměstí, ale nejsou podle nich prostorově členěny. Volná zástavba ovšem ukázala své nedostatky, a proto se opět v průběhu vývoje navrácí k tradičnímu městskému rozložení, konkrétně k ulicím.

Ulice jako taková se dále člení na městskou třídu, obytnou ulici a pěší zónu. Městská třída zastává důležitou funkci z hlediska obchodního, společenského a dopravního, a to především díky své strategické poloze ve městě. Problémem v případě městských tříd může být značná intenzita dopravy, kdy bývá obtížné omezení, jelikož se ve většině případech jedná o hlavní dopravní tepnu města.

Druhou kategorií jsou obytné ulice neboli městské ulice zakomponované v městském prostředí. Tyto ulice jsou klidnější v porovnání s městskou třídou. Jedná se o ulice sloužící k obsluze domů přilehlých k této komunikaci a prohlubujících sociální kontakty mezi lidmi, respektive mezi místními obyvateli a sousedy. Obytná ulice přispívá k podpoře vztahů mezi sousedy a napomáhá k rozvoji komunity. Ideálním případem je veřejný prostor přizpůsobený tak, že se část aktivit přemístí ven do ulice a stává se tzv. rozšířeným obydlím. Důležitým faktorem je především snížená povolená rychlost pro dopravu (např. 20 km/h) nebo také opatření nazvané Zóna 30, které se snaží o omezení rychlosti na 30 km/h a upřednostnění bezpečnosti chodců a cyklistů.

²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 23. 10. 2003, č. j. 2 AS 11/2003-164

Nejvíce klidným typem veřejného prostoru je pěší zóna, která nezahrnuje téměř žádnou automobilovou dopravu a převažuje zde především obchodní a společenská funkce. Prostor, ve kterém je značně omezena motorová doprava, umožňuje budování sociálních kontaktů, ukazuje a zvýrazňuje atraktivní veřejný prostor a poskytuje možnosti k podnikání různých aktivit. Pěší zóny nacházející se v centru jsou nyní neoddělitelnou součástí našich měst. Vývoj pěších zón začal již ve středověku (příkladem mohou být italská nebo španělská města) a postupem času se od 20. století počaly formovat nové typy pěších či obytných zón. Formováním nových zón vznikly dva principy týkající se rozhodnutí obyvatel ohledně vlastnictví automobilů. Prvním principem je výstavba hromadných garáží pro automobily obyvatel z centrálních míst města. Druhým principem je prohlášení obyvatel, že automobil vlastnit nebudou, tím pádem není nutné stavět přilehlá parkoviště a vznikají atraktivní a bezpečné zóny pro pobyt a pohyb obyvatel. Tento princip není zatím v legislativě České republiky upraven, prozatím je investor nucen zajistit přiměřený počet parkovacích míst k budoucí obytné ploše.

Náměstí

Jedná se o prostor, který má od dávných dob jedinečný význam pro město a život v něm. Náměstí jsou charakteru plošného, představují tradiční bod pro zastavení ve městě, koncentraci lidí na jednom místě a veřejný život.²⁶ Význam slova náměstí je obsažen v Etymologickém slovníku jazyka českého: „...*místo, umístit, vměstnat,...* z toho odvozeno město; původně bylo asi spojení „trhové město“ (=místo pro trh), pak „trhové“ bylo vynecháváno....Náměstí z na městě (říkalo se kdysi a dosud v nářečích na městě, na vsi, na dědině = na náměstí, na návsi), předměstí pův. domky před vlastním městem, před městskými hradbami.“²⁷ Náměstí je centrální bod města, obklopený budovami, kde se nacházejí významné veřejné instituce (kostely, radnice, divadla a banky). Tato místa představují nezaměnitelné orientační body a místa pro veřejná setkání (s fontánami, sochami nebo morovými sloupy), jež jsou symbolem města a zdůrazněním estetických hodnot ve veřejném prostoru.²⁸ Jedná se tedy o prostor,

²⁶ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 12-14. ISBN 978-80-904918-6-1.

²⁷ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1971. In: *Ptejte se knihovny* [online]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/vyznam-slova-namesti>

²⁸ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada Publishing, 2012, s 66. ISBN 978-80-247-3779-9.

kde se v minulosti odehrávaly nejdůležitější události a kde i v dnešní době náměstí neztrácí na důležitosti a významu.

Náměstí vykonává pro město několik služeb, které rozlišujeme jako funkce prvotní (základní) a druhotné (odvozené). Funkce prvotní probíhají v rámci prostoru náměstí, samy mají vliv na prostředí a dělíme je na funkce společenské, provozně-technické a městotvorné. Cílem společenské funkce je setkání velkého množství rozdílných lidí – pořádají se například aktivity obchodní (nákup zboží), relaxační (odpočinek, konverzace, kultura), manifestační (demonstrace) apod. Provozně-technická funkce cílí na dopravu, dopravní obsluhu, parkoviště či vedení a přípojky inženýrských sítí na náměstí. Poslední základní funkce městotvorná má význam v organizaci města, jeho skladbě a orientaci.

Funkce odvozené zasahují především do uspořádání a vybavení celkového charakteru náměstí. Mezi tyto druhotné funkce patří požadavky na kvalitní životní prostředí týkající se zvláště hluku, exhalace, osvětlení apod. Dalšími požadavky jsou požadavky na bezpečnost zaměřující se na kriminalitu, snížení ohrožení chodců či snížení střetu pěších a cyklistů. Požadavky na vybavení jsou také důležité pro uspořádání náměstí, jedná se o drobnou architekturu, drobné vybavení, umělecká díla, vegetační prvky atd. Posledními požadavky jsou estetické požadavky zahrnující rozložení a tvar náměstí či umělecká ztvárnění průčelí budov a požadavky prostorové, které řeší vybavení náměstí z hlediska prostoru.²⁹

Hlavním typem náměstí je z hlediska historického centrální náměstí, které sloužilo pro reprezentaci, obchod a společenské akce. Podle situování a umístění budov plní úlohu obchodního těžiště města, i když se v této době potýká s úpadkem vzhledem k velké výstavbě supermarketů, obchodních center a galerií, kde můžeme vše potřebné nalézt na jednom místě.

Další typy náměstí vznikaly při cíleném plánování měst. Mezi ně patří parkové náměstí, kde převažují zelené plochy nahrazující význam parku. Dalším typem je obytné náměstí složené z prostoru obytných domů, které jsou souborem mající povahu klidného polosoukromého místa s větší koncentrací obyvatel v rámci sousedství.

²⁹ FA VUT v BRNĚ. *Moje náměstí*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2014, s. 15-17. ISBN 978-80-7204-894-6.

Za zmínku také stojí náměstí, kde se jako hlavní znak projevila doprava, která může být individuální automobilová či hromadná (terminály na přestupy a zastávky).

Náves

Centrální prostor mají i obce, jedná se o místo setkávání a podobně jako u náměstí se zde odehrávají důležité události, akorát v menší míře. Náves můžeme rozdělit na několik typů, především ji členíme podle vzniku a zeměpisné polohy – máme např. ulicové, vřetenové, okrouhlicové návsi. I přesto, že dochází k narušení významu místa, a to především dopravou (vznik hlavní silnice napříč obcí, točny autobusů, parkovišť apod.), stále zde přetrvává ambice vybudování místa sloužícího pro různé věkové skupiny a uchování života v obci.

Park

Tento typ veřejného prostoru byl u nás zakládán zpravidla na přelomu 19. a 20. století a postupně se parky staly neoddělitelnou součástí měst. Jedná se o plochy s volnou výsadbou – trávnickovými plochami, záhony, stromovými solitéry (tzv. samotáři) a keři. Parky jsou důležitými prvky města sloužícími k rekreaci, odpočinku, pro společenské a kulturní akce a v poslední době jejich existence nabývá na významu, proto by obyvatelé města měli mít park v blízkosti svého bydliště.

Další možná členění veřejného prostoru

Mezi veřejný prostor můžeme dále zařadit sídlištní prostory vznikající mezi panelovou zástavbou, vnitrobloky jako hodnotné prostory v zástavbě měst, městské zahrady svěřené k veřejnému užívání, lesoparky pro styk člověka s přírodou či nábřeží jako atraktivní plochy ohraničující vodní toky. Další specifické prostory jsou například střechy objektů, zastřešené pasáže, obchodní pasáže a galerie a důležité veřejné budovy jako divadla, knihovny, kostely či kulturní domy.³⁰

1.5.1. Prvky ve veřejném prostoru

Jednotlivé prvky ve veřejném prostoru plní důležitou funkci pro fungování prostoru jako celku. Jedním z důležitých prvků je venkovní osvětlení vytvářející podmínky pro činnosti lidí ve venkovním prostředí v době bez denního světla. Je klíčovým prvkem vzhledu města a krajiny, který zahrnuje architektonické a veřejné osvětlení. Architektonickým osvětlením je člověk informován

³⁰ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 15-18. ISBN 978-80-904918-6-1.

o přítomnosti a umístění budov. Veřejné osvětlení je důležitým prvkem městského mobiliáře, který spoluvytváří městský prostor a atmosféru v nočních hodinách. Primární funkcí veřejného osvětlení je zajištění bezpečnosti uživatelům veřejného prostředí, která souvisí se zabezpečením dopravy a majetku. Jelikož se nachází v oblastech přístupných veřejnosti, hraje důležitou roli v určování estetického vzhledu a atmosféry nočního prostředí. Také existuje několik faktorů, které mají vliv na estetiku veřejného prostoru, jako je charakter osvětlení, jeho intenzita, barva světla a fyzické vlastnosti světelných zdrojů.³¹

Zeleň tvoří také neodmyslitelnou součást mnoha veřejných prostorů ve městě a je klíčovým prvkem, podle kterého jsou tyto prostory vnímány a posuzovány veřejností. Podíl zeleně se stává stále důležitějším faktorem při hodnocení kvality a ceny bydlení ve městě. Zeleň je zastoupena v podobě parků, alejí, zahrad a dalších útvarů, které jsou pečlivě navrženy, přičemž přírodní složka představuje hlavní utvářecí prvek. Tento prvek plní ve veřejném prostoru velké množství funkcí, jako jsou rekreační, ekologické, hygienické, prostorotvorné, ochranné a ekonomické funkce. Zeleně můžeme dále rozlišovat na základě prostoru, ve kterém se nacházejí – zeleň náměstí, nábřeží, uliční zeleň či městské parky.³²

Umělecká díla ve veřejném prostoru, většinou volně přístupná ve volném prostoru. Tradičním uměleckým dílem ve veřejném prostoru je socha, v dřívější době nejčastěji zobrazující významné osobnosti (vladaře, významné umělce či osobnosti s historickým významem) nebo posvátné bytosti. Avšak současné umění přináší mnohem rozmanitější spektrum témat a forem uměleckých zásahů do veřejného prostoru. Zároveň také v některých evropských i amerických městech se objevuje současně velké množství uměleckých děl ve veřejném prostoru. Tento trend může mít za následek tzv. vizuální znečištění veřejného prostoru nebo se jedná pouze o kosmetické řešení pro hlubší reálné problémy města. Umělecký projev v městském veřejném prostoru může být motivován touhou uniknout uzavřenému světu galerií a oslovit širší okruh obyvatelstva. Tento způsob umožňuje umělcům stát se součástí každodenního života města a realizovat projekty, které by v interiéru nemohly být uskutečněny nebo by ztratily na významu. Výtvarná díla umístěná v městském prostoru jsou různorodá a zahrnují nejen instalované objekty

³¹ Fsv ČVUT v Praze. *Perspektivy území III: Veřejné prostory a prostranství*. České vysoké učení technické v Praze. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2015, s. 56-58. ISBN 978-80-01-05710-0.

³² Fsv ČVUT v Praze. *Perspektivy území III: Veřejné prostory a prostranství*. České vysoké učení technické v Praze. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2015, s. 40-47. ISBN 978-80-01-05710-0.

(figurální plastiky, mobilní objekty apod.), ale také manipulaci s terénem a okolím (land-art, projekty v průniku výtvarného umění, architektury a krajinářské tvorby), iluminaci a světelné projekce.³³

1.6. Historie a vývoj veřejného prostoru

Pro historický vývoj městského veřejného prostoru byla důležitá změna pojetí tohoto prostoru, byla úzce spojena s konceptem moderního města a jeho současným stavem. V období antiky až do začátku 20. století sdílela města jednu základní prostorovou vlastnost: náměstí a ulice byly vždy prostorově uzavřené, obklopené stavbami, což vytvářelo prostorový dojem „uvnitř“.

Pokud se zaměříme na mapy historických center měst, máme dojem, že ulice a náměstí jsou vyrývány do souvislé blokové zástavby. Tento dojem je zvláště výrazný na mapách rozlišujících pouze zastavěné a nezastavěné plochy.³⁴ Z historických map je často patrná spojitá síť ulic a náměstí, která odráží propojenost mezi tvorbou městského prostoru a okolní krajinou. Veřejné prostory, jako jsou cesty, tržiště a brody přes řeky, historicky určují formu přilehlých budov a celého města. Prostorové rozdělení obcí má svůj původ v historických způsobech zakládání, které byly přizpůsobeny krajině a datují se již od doby osídlování území, kdy byla zemědělská půda rozdělována mezi jednotlivé hospodáře. V průběhu dalšího vývoje bylo provedeno mnoho umělých zásahů do struktury pozemků, včetně zásahů na příkaz panovníka, v souvislosti se stavbou silnic a železnic, úpravou vodních toků nebo dokonce s výstavbou nových čtvrtí a měst. Tyto novodobé zásahy ne vždy respektovaly přirozený charakter krajiny.

Forma zastavění se vztahuje k uspořádání prostoru, které do konce 19. století tvořilo tradiční formu městského prostoru, kdy souvislá zástavba domů tvořila bloky, ulice a náměstí v jasně definovaných prostorách. Na začátku 20. století se však s modernismem prosadila nová, odlišná forma, která se skládá ze solitérních objektů umístěných v nevymezených prostorech. Tento moderní styl zástavby se projevil například na panelových sídlištích a způsobil rozpad tradiční čitelné formy městského prostoru, která byla srozumitelná a přirozená pro člověka.³⁵ Právě

³³ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 113-114. ISBN 978-80-88033-00-4.

³⁴ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 39. ISBN 978-80-88033-00-4.

³⁵ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 40-42. ISBN 978-80-904918-6-1.

bodové věže a zalamované řady domů, vznikající ve 20. a 30. letech dvacátého století, jsou izolovanými prvky v prostoru, který nemá zřetelné kontury. Zalamování je motivováno estetickými důvody, aby se rytmizovaly stěny domů a vytvářela se zajímavá hra světla, nikoliv pro definování určitých míst. Tradiční prvky městského prostředí jsou přesunuty do interiéru budov, kde se ulice proměňuje v architektonickou procházku, která organizuje interiér řady vil nebo vnitřní ulici (galerii) obytné jednotky. Obchody, restaurace, školky či tělocvičny, které byly dříve rozptýleny po městě a vytvářely atraktivní cíle pro celý veřejný prostor, jsou nyní součástí obřích obytných budov, které se stávají miniaturou města a zdá se, že samotné město už je nepotřebuje.³⁶ Během celé historie bydlení lidé vytvářeli ulice a náměstí centra či prostory, kde se scházeli. Nicméně, s příchodem funkcionalismu byly tyto prostory označeny jako nežádoucí a nahrazeny silnicemi, pěšími zónami a nekonečnými travnatými plochami.³⁷

Odlíšné formy na příkladu města Písek

Obr. č. 1: Kompaktní historické město; Obr. č. 2: Modernistická sídlištní struktura

Zdroj: NPÚ

Zdroj: Město Písek

Padesátá léta se nesou ve znamení masového rozšíření volné zástavby a ulic majících podobu širokých pavlačí umístěných před desky obytných budov, které však jako ulice nevypadají. Pokud nemají oboustranné vymezení, ztrácejí svůj charakter interiérového prostoru a bez kontaktu s terénem nemohou ovlivňovat uspořádání širšího městského prostředí. V urbanistických debatách se stále častěji objevuje problematika identity místa, hledání optimálního designu a využití veřejného prostoru města a snaha nahradit nebo doplnit abstraktní souvislý prostor konkrétními prvky, které zdůrazní urbánní charakter. V rámci nových sídlišť začala

³⁶ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 45. ISBN 978-80-88033-00-4.

³⁷ GEHL, Jan. *Život mezi budovami: Užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace partnerství, 2000, str. 47. ISBN 80-85834-79-0.

vznikat obchodně-společenská centra kolem centrálních prostorů s venkovními atrií či náměstími a větším či menším stupněm uzavřenosti, koncept se v českých zemích poprvé objevil v případě sídliště Ďáblice koncem 60. let. Tato centra měly společný rys – tvořila malé urbanistické oázy v prostředí volné zástavby sídliště a jejich charakter byl ovlivněn monofunkčním charakterem nových obytných domů.³⁸

V dalším vývoji lze identifikovat tři momenty, které podněcovaly rozklad nebo odmítání tradičních urbánních forem a městských prostorů: představy nových možností, které nabízela vědeckotechnická revoluce a ovlivňovaly uspořádání měst. Rapidní rozvoj automobilismu, který podřizoval města vysokokapacitním průjezdem komunikacemi a rozlehlým parkovištím. Nevladatelná expanze měst do volné krajiny, tzv. urban sprawl, který v češtině dostal výstižný název „sídelní kaše“, bez zřetelné prostorové struktury. Sochař Rob Krier v roce 1988 prohlásil, že plánování měst ve 20. století zapomnělo na městský prostor a nová města se skládají z volně stojících a izolovaných budov. Přesto historie tisíciletého plánování měst dokazuje, že komplexní struktura ulic a náměstí nabízela dostatečné možnosti pro komunikaci a orientaci a tradiční urbanistické koncepce jsou dodnes platné i pro moderní města.³⁹

1.7. Tvorba veřejného prostoru

Veřejný prostor je specifickou kategorií a je žádoucí diskutovat jeho tvorbu či obnovu se samotnou obcí, jež vystupuje v tomto vztahu jako vlastník nebo přinejmenším jako správce. Obec by se měla nezbytně podílet na úpravě, a to také kvůli nově vzniklým situacím, které souvisí s projektem a pravděpodobně bude podstatná její přítomnost ve věci další správy a údržby nově vzniklého či obnoveného místa.

Před prováděním úprav či započítím tvorby nového veřejného prostoru je potřeba postupovat v souvislosti s legislativou a podle určitých standardů. Je třeba ověřit vlastnické vztahy a souhlas vlastníka, jímž je představitel obce. Dále ověřit podmínky určené pro jistou oblast územně plánovací dokumentací, konzultace průběhu a jednotlivých postupů na stavebním úřadě. Posledním bodem je povolovací proces, jež zahrnuje územní řízení, územní souhlas a prohlášení

³⁸ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 50-51. ISBN 978-80-88033-00-4.

³⁹ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 53, 54. ISBN 978-80-88033-00-4.

či stavební povolení. V rámci určitého záměru je tedy žádoucí zjistit podle územně plánovací dokumentace, jaké podmínky jsou pro území stanoveny.⁴⁰

Vymezování ploch je stanoveno ve vyhlášce č. 501/2005 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, která je prováděcí vyhláškou ke stavebnímu zákonu. Vyhláška nám ukazuje, že obecným požadavkem na vymezení ploch je tvořit a chránit bezpečně přístupná veřejná prostranství, a to jak v zastavěném území, tak i v zastavitelných plochách. Obecným požadavkem je také ochrana dosavadní cesty, která umožňuje bezpečný průchod krajinou a také, pokud je to nutné, budovat cesty nové.⁴¹ Veřejná prostranství mohou být brána jako část ploch pro bydlení, prostorů občanské vybavenosti, ploch rekreace, smíšených obytných ploch a míst dalších veřejných prostranství. Jako samostatné veřejné prostranství se vymezuje v územním plánu plocha s výměrou větší než 1000 m², do níž nejsou zařazeny pozemní komunikace.⁴² V prvním případě veřejné prostranství není, jako součást jiné plochy, snadno viditelné v územním plánu, proto vznikají územní studie nebo regulační plány pro podrobnější měřítko a mírnější nástroj. V druhém případě je v rámci samostatného veřejného prostranství žádoucí, aby předem určené podmínky v územním plánu dovolovaly tvárné využití prostoru a neobsahovaly příliš striktní podmínky vedoucí ke svazování určitých řešení v budoucnu.⁴³

„Územní plán stanoví základní koncepci rozvoje území obce, ochrany jeho hodnot, jeho plošného a prostorového uspořádání, uspořádání krajiny a koncepci veřejné infrastruktury ...“⁴⁴ Smyslem územního plánu není pouze navrhování nových zastavitelných ploch, ale měl by se také zaměřit na kompletní místo stavby, určit urbanistickou koncepci a opatrovat hodnoty místa – jednodušeji při vzniku nové obytné lokality je nezbytný vznik územního plánu, který se zaměří na vznik nových veřejných prostranství, jež jsou nejčastěji navrhována jako místa s veřejnou zelení. Územní plán by se měl také pokusit o případnou nápravu závad vzniklých v minulosti. Tento plán poté vymezí plochy, u kterých bude potřeba obnova či opakované využití míst, jež byly znehodnoceny. Řešení není obvyklé, jelikož

⁴⁰ ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013, s. 34. ISBN 978-80-904918-6-1.

⁴¹ Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, § 3 odst. 5

⁴² Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, § 7 odst. 2

⁴³ Fsv ČVUT v Praze. *Perspektivy území III: Veřejné prostory a prostranství*. České vysoké učení technické v Praze. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2015, s. 25. ISBN 978-80-01-05710-0.

⁴⁴ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, § 43 odst. 1

se územní plány zabývají především plánováním nových ploch určených k zastavění.⁴⁵

Regulační plán nám v konkrétní ploše určuje důkladně stanovené podmínky pro využití pozemků, polohu a uspořádání staveb v prostoru, ochranu hodnot, povahu a rysy území a území pro tvorbu vhodného životního prostředí. Regulační plán musí vždy vytyčit podmínky pro určení a využití ploch, pro umístění a uspořádání staveb v prostoru, konkrétně týkající se veřejné infrastruktury a určí stavby veřejně prospěšné a opatření vztahující se k veřejně prospěšným stavbám.⁴⁶

1.7.1. Proces tvorby veřejných prostorů

Na začátku celého procesu je vždy nápad, nějaký záměr. Projekty je třeba pečlivě plánovat a rozvrhnout, to může trvat i několik let v případě veřejných prostranstvích ve městech. Již na začátku procesu by se mělo město snažit o obecné řešení daného prostoru a zpracování zadání pro zpracovatele projektové dokumentace. Konkrétně by se tedy měl formulovat záměr, určitá vize a posbírat dostatečné množství informací a různých podkladů k danému projektu. Také by se měl v rámci konkretizace záměru vybrat zodpovědný manažer projektu a finanční manažer a následně uzavřít předběžnou dohodu o údržbě, správě a provozu veřejného prostranství.

Dalším postupem při tvorbě veřejného prostoru je zisk informací a participace, respektive kooperace s občany a přísun dostatečného množství informací, aby lidé věděli, že se něco děje. Cílem je tedy pochopení požadavků občanů města (hodnoty či případné konflikty) a následné zapojení lidí do procesu tvorby, jež může mít pozitivní dopad na místo z hlediska upevnění vztahů k místu či zamezení bezdůvodného ničení. Vznikem spolupráce může dojít až k účasti občanů na realizaci stavby. V rámci participace je nutné vybrat facilitátora, který bude vystupovat jako nezávislý specialista, vyškolený k organizaci setkání a moderování diskuzí. Následně se vybere místo participace a na závěr dojde k participaci samotné.

Třetím bodem je vypracování návrhu stavby a studie, která by měla být propracovaná, aby byl výsledkem kvalitně zpracovaný a promyšlený návrh stavby.

⁴⁵ Fsv ČVUT v Praze. *Perspektivy území III: Veřejné prostory a prostranství*. České vysoké učení technické v Praze. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2015, s. 21, 25. ISBN 978-80-01-05710-0.

⁴⁶ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, § 61 odst. 1

Prvotní nápady návrhů se v této fázi dopracovávají a je nutné prověřit, zda mohou být následně realizovány do prostoru. Nепroověřený návrh se stává nepotřebným dokumentem. V případě vypracování návrhu je nutné vytvořit zadání, které musí obsahovat veškeré informace o místě a být schváleno samosprávou. Po zadání se vybírá projektant a návrh stavby – projektant může být vybrán i prostřednictvím architektonické soutěže. Projektant pracuje na zpracování studie a dává vzniknout promyšlenému návrhu a k ukončení této fáze je potřeba jen souhlas od samosprávy – zastupitelstva a rady.

Důležitou funkci v tvorbě veřejného prostoru hrají finance, o kterých je potřeba diskutovat již od začátku projektu. Je potřeba přezkoumat způsoby financování, ujasnit financování z rozpočtů města či obce, provést majetkové vypořádání a naplánovat si provoz v budoucnu.

V projektu je nedílnou součástí promyšlený a důkladný návrh studie, který je posléze vypracován do formy dokumentace pro územní řízení povolení ke stavbě. V praxi ale častěji dochází k tomu, že je projekt změněn a cena vzroste, někdy tak tyto situace vedou k různým sporům a nedorozuměním, proto je třeba jednat v rámci územního řízení zodpovědně. Při vzniku projektu je nutné převzít odpovědnost za management, vhodný výběr projektanta, provádění různých průzkumů a projektové i inženýrské činnosti, respektive různé dokumentace (např. pro územní rozhodnutí, pro povolení stavby apod.).

Následně dochází k realizaci projektu, který netrvá zpravidla tak dlouho jako samotná příprava. Ještě před samotnou realizací je potřeba zvážit samotné vlivy na okolí, u větších staveb je proto vyžadován projekt a plán výstavby týkající se těchto vlivů zvlášť. Aby nedošlo k různým negativním důsledkům je potřeba vyřešit dopravní propustnost týkající se především pěších a bezbariérových spojení, hygienických a ekologických opatření ve srovnání se zvýšenou dopravou, znečištěním, ochranu dosavadních územních hodnot – stromů, zeleně, prvků v přírodě apod. Proto je žádoucí zahájit projekt pro uskutečnění stavby, výběr vhodné osoby v případě technického dozoru a výběr zhotovitele. Poté následuje fáze, kdy se stavba zahájí, kdy veškeré informace o stavbě, zodpovědných osobách a důležitých termínech jsou vyvěšeny v místě stavby. Při realizaci stavby je nutné provádět kontroly, řešit různá opatření a problémy, které spějí k dokončení stavby. Na závěr je konečné dílo převzato. Důležitým faktorem po převzetí je údržba

veřejného prostranství, jelikož žádné místo není bezúdržbové, především v začátcích užívání je žádoucí zvýšená péče.⁴⁷

1.8. Faktory působící na kvalitu veřejného prostoru

Veřejný prostor je jako místo různých aktivit a života na veřejnosti závislé na mnoha faktorech, které vedou k úspěšnosti tohoto prostoru. Klíčovými faktory, které ovlivňují kvalitu veřejného prostoru, jsou faktory urbanistické, sociální a ekonomické.

Urbanistický faktor se zaměřuje především na urbanistickou strukturu a rozložení města. Faktor se váže na existenci veřejných prostorů a podmiňuje si i jejich prosperující fungování. Urbanistickou strukturu tvoří funkce, provoz a prostor. První bod, prostor, působí jako základní funkce, které slouží jako kritérium k určení jeho úspěšnosti. Funkce je brána také jako hlavní materiál a možnost pro návrh organizace a zařízení veřejného prostoru. V případě veřejného provozu, jež je považován za primární provozní tepnu města, se setkáváme ve veřejných prostorech měst s uspořádáním, konektivitou a vybavením, u nichž je žádoucí, aby vykonávali a obstarávali všechny provozní požadavky, které jsou po nich vyžadovány. Doprava, společenské funkce a obchod jsou základními faktory funkčního a provozního charakteru. Urbanistická struktura se řídí a vychází z historické organizace prostoru, který se po dlouhou dobu nezměnil a stojí za zmínku, jelikož je důležitým bodem v rámci atraktivity veřejných prostorů. Charakteristickými rysy prostoru jsou fyzikální a prostorové vlastnosti, profil okolního parteru, status v systému veřejných prostorů a další vlastnosti týkající se prostoru.

Sociální faktory působí především na veřejný prostor, respektive na to, jaký dojem zanechá v lidech, kteří ho užívají. Také se jedná o faktory, které svým základem plynou z funkcí společenských vázaných na veřejný prostor, z kontaktů mezi lidmi a vnímání okolí. Tyto faktory není snadné měřit. U uživatele záleží především na výchově, na kulturním podkladu či věku nebo náladě. Faktor plní významnou funkci podvědomě pro veřejné prostory, i pro veřejné prostory u kterých bychom kladný výsledek nečekali. Také se zaměřují na *genius loci* (hledají tzv. ducha místa), vnitřní náboj a na určitý charakter místa. Mezi sociální

⁴⁷ CEJPKOVÁ, Klára. *Principy tvorby veřejných prostranství*. Brno: Kancelář architekta města Brna, 2019, s. 250–270. ISBN 978-80-270-6463-2.

faktory patří například počet uživatelů veřejného prostoru, reprezentace, bezpečnost či skutečnost, že uživatel náleží k danému místu a komunitě.

Posledním a neméně významným je faktor ekonomický, který je možné rozdělit na ekonomický dopad veřejných prostorů (konkrétně jejich kvality a úspěšnosti, ekonomiku města) a na problematiku týkající se ekonomiky, která řeší vznik a péči veřejného prostoru. Dvojitý ekonomický přínos přináší především veřejné prostory, které mají dostatek kvality a nabízejí velké množství aktivit. Tyto úspěšné prostory podporují cestovní ruch a druhotně ovlivňují migraci obyvatelstva, jelikož město láká ať už svým vzhledem, tak i různými příležitostmi (profese, vzdělání, zájmy apod.) k obydlení a vzniká úspěšnost ekonomická. Problematika ekonomického faktoru vzniku a následné péče o veřejné prostory spočívá většinou ve financování prostorů. Finance plynou především z rozpočtové sféry (stát, kraje, obce), následně od grantových programů (stát, NNO, EU), podnikatelských subjektů (firem, podnikatelů) a v poslední řadě mohou poskytovat finance soukromé osoby. Při budování veřejných prostorů hrají finance zásadní roli, následná údržba prostoru se týká především obecního rozpočtu. Ideálním vzorem pro financování je aplikace financování složeného z několika zdrojů, respektive všech možných a dostupných zdrojů, kdy se musí intenzivně zapojit i veřejnost.⁴⁸

1.8.1. Základní požadavky k vytvoření kvalitního veřejného prostoru

V každém městě se dají najít hezká místa, ale zároveň se zde nacházejí i místa opuštěná či nevhledná, na která jsme si v každodenním životě třeba i zvykli nebo jsme se je naučili přehlížet. Proto je třeba určit si jednotlivé požadavky při budování nebo obnově veřejných prostorů, které pozitivně ovlivní jejich úspěšnost.

Mezi pozitivní principy patří princip polyfunkčnosti znamenající, že každý objekt v prostoru by měl mít více než jedno využití, například se může jednat o osvětlení, které slouží i jako hrací prvek a přispívá tak k častějšímu využívání. Princip sdružování představuje prvky sdružené na jednom místě do tzv. kumulačních bodů předpokládajících shromažďování spotřebitelů a následně předpokládá další rozvoj života ve veřejném prostoru. Princip vrstvení zajistí vyšší návštěvnost prostoru z důvodu překrývání několika funkcí najednou, jelikož prostor nabízí spoustu aktivit – jedná se například o prostor přes den využitý jako tržnice

⁴⁸ ČABLOVÁ, Markéta. *Kvalita veřejných prostorů a její rozvoj: Faktory rozvoje veřejných prostorů*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, fakulta architektury, 2005, s. 6-8. ISBN 80-214-3073-7.

a večer uspořádaný pro koncerty. Princip využívání všech dostupných zdrojů s rozvahou je založen na aplikaci teorie udržitelného rozvoje a ekologického pojetí životního prostředí, snaží se o zachování a prohloubení kvality pro budoucí generace a postupně zhodnotit prostředí takovým způsobem, aby se zapojila i komunita. Princip koncentrace znamená lákání co nejvíce lidí na jedno místo, které přispívá k rozvoji aktivit přitahujících stále více osob. Princip participace budoucích uživatelů se ukazuje již při samotném plánování a tvorbě procesu, zpracovávají se zkušenosti obyvatel žijících v blízkosti veřejného prostoru, jejich pravidelného kontaktu s prostorem, pocity, zážitky, dojmy a informace od obyvatel o jeho současném stavu, problémech a nevýhodách.⁴⁹

⁴⁹ ČABLOVÁ, Markéta. *Kvalita veřejných prostorů a její rozvoj: Faktory rozvoje veřejných prostorů*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, fakulta architektury, 2005, s. 8-10. ISBN 80-214-3073-7.

2. PROBLÉMY A REGULACE VEŘEJNÉHO PROSTORU

Vedle pozitivních sklonů veřejného prostoru se vyskytují i sklony pro město negativní, které samotný veřejný prostor určitým způsobem ruší, ohrožují či poškozují jejich funkce. Spoustu těchto tendencí probíhá souběžně s tendencemi pozitivními, jimiž jsou například změna postoje veřejnosti k městu a jeho prostorům, prohlubuje se snaha o město s hustou zástavbou, zlepšení infrastruktury měst, pokus o omezení individuální automobilové dopravy apod.⁵⁰ K dosažení lepších a efektivnějších veřejných prostorů je potřeba dané problémy regulovat, ať již za použití vnitřní či vnější regulace.⁵¹

2.1. Aktuální problémy veřejných prostorů

Jako změny představující hrozbu pro veřejný prostor jsou považovány následující problémy:⁵²

Stavební úpravy či projekty necitlivě zasahující do modelování města.

Stavba v tomto případě není brána jako součást města, ale jako samostatná jednotka, která se buď přetransformuje v návaznosti na své okolí nebo dá vzniknout novému prostředí. V tomto případě se jedná o vznik staveb na základě finančních záměrů (soukromých zájmů) investorů. Necitlivé stavební zásahy patří do vývoje měst, negativním se stávají tehdy, pokud nebyly integrovány do konceptu v rámci okolí.

Nedostatečné rozložení péče o veřejné prostory, kde jsou oblasti na okrajích měst velmi často opomenuty, i když zde tráví obyvatelé většinu svého času. Obnova a zlepšování kvality veřejných prostorů se tak většinou nedostane za hranice centra města. Tato nestabilita se projevuje v několika rovinách – z hlediska rozdílů v geografickém umístění (střed města a jeho okraj), rozdílů v sociálním postavení (čtvrtě s vyšší a nižší životní úrovní), rozdílů v klasifikaci (v České republice je konkrétním problémem veřejný prostor sídlištní části města), nebo se také mohou projevit v rámci řešení problémů s dopravou.

50 KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 65-71. ISBN 978-80-88033-00-4.

51 POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup*. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 84, 89. ISSN 0038-0288.

52 KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 71-73. ISBN 978-80-88033-00-4.

Transformace historických městských částí na turistické destinace je důležitým prvkem postindustriálního období. Transformace se zaměřuje především na to, k čemu ve veřejných prostorech dochází, pro koho jsou primárně určené a kdo je uživatelem. Problémem je odsouvání funkcí a sociálních skupin, jež nejsou součástí turistického byznysu, do pozadí. Výsledkem těchto kroků je pokles počtu trvalých obyvatel či nepřítomnost rodin s dětmi a poskytuje tak návštěvníkům zážitky, které jsou již předem očekávány, namísto autentičnosti. Tento problém je často označován jako „disneylandizace města“.

Snížení přístupnosti veřejných prostorů. Zmíněný problém je závislý na atraktivitě veřejných prostorů, konkrétně na různých aktivitách vznikajících diverzitou skupin a obyvatel v daném místě. Může se jednat například o prázdné veřejné prostory oblastí s administrativním zaměřením, kterému jsou opakem soukromé „gated communities“ (viz kapitola 1.3.2. Gated communities).⁵³

Privatizace veřejného prostoru omezuje okamžité využití prostoru. Za jeden z důsledků je považován prodej veřejného majetku do soukromého vlastnictví (např. prodej veřejně vlastněných pozemků, konkrétně Community Gardens v New Yorku, vybudovaných sousedskou komunitou a přidělených soukromým podnikatelům na výstavbu v soukromém vlastnictví). Proto lze privatizaci označit jako budování „města ve městě“ soukromými podnikateli a investory.⁵⁴ Pro ujasnění problematiky – propojování a spolupráce soukromých a veřejných zájmů v prostorech veřejných jsou zcela přirozené a nezbytné, ale problém nastává v případě, kdy soukromý zájem začne převažovat a omezovat jiné činnosti a způsoby chování. Riziko je častěji, než s prodejem spojováno s předáním veřejného městského prostoru do správy soukromým vlastníkům nebo agenturám.

Přehnaná regulace veřejného prostoru se vyznačuje obavou z terorismu a kriminality a značí se množstvím vybudovaných opatření ve městech. Zvýšená úroveň dohledu a omezování i projevů, které se jeví jako bezpečné, ale ohrožující běžné návyky – tyto znaky jsou typickými pro prostory nahrazující městský veřejný prostor, běžným příkladem jsou nákupní centra (viz kapitola 2.1.2). Nákupní centra tak vyřazují část městského území, které se stává odděleným od společného veřejného prostoru.

⁵³ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 71-73. ISBN 978-80-88033-00-4.

⁵⁴ KRATOCHVÍL, Petr. *Architektura a veřejný prostor: Texty o moderní současné architektuře IV*. Praha: Zlatý řez, 2012, s. 53-54, 81. ISBN 978-80-903826-4-0.

Zaměňování skutečných veřejných městských prostor za pseudoveřejné, respektive falešné či imitující, veřejné prostory. Obchod byl vždy považován za jednu z důležitých atraktivit města lákající obyvatele. Nyní ale místo obnovy dochází spíše k nahrazování veřejných prostorů nákupními centry či venkovním prostorem, které jsou plně závislé na marketingové strategii, soukromé kontrole, výběru návštěvníků a ovládnutím jejich chování. Tyto prostory ve městech zastávají a získávají stále větší význam, jelikož si lidé zvykli zde trávit větší množství času, než tomu bylo dříve a jsou vzorem pro tzv. neobchodní centra – letiště či kulturně-společenská centra.

Nedostatečné zastoupení veřejných prostorů v předměstích a satelitních oblastech. Klíčovými faktory, jež oslabují vznik či výskyt veřejných prostorů jsou monofunkčnost odvádějící obyvatele během dne mimo jejich sídlo; nízká hustota zástavby, která by obyvatele přirozeně sbližovala; chybějící funkce města (např. kultura, obchod), jež by vytvářely atraktivní prostorová střediska; závislost na individuální automobilové dopravě a urbanistické plánování zaměřené pouze na maximalizaci ekonomického zisku z pozemků.

Estetizace veřejných prostorů může být také jednou z hrozeb vedoucích k oslabení veřejných funkcí. Může docházet k přehlížení hlavní funkce prostoru jakožto prostoru pro život a dění. Převládáním pojetí esteticko-formálního tak vzniká překážka pro samotné užívání místa. Rovněž nadměrný počet opakujících se uměleckých objektů ve veřejném prostoru může vést k tomu, co někteří označují jako „znečištění“ prostředí uměleckými díly a je těž srovnáván s vandalismem.

Ztráta kulturního rozměru ve veřejných prostorech. Veřejný prostor by měl být otevřený pro různé formy činností, různorodé skupiny uživatelů a obsahovat více významových vrstev. V dnešním městě se rozsah tohoto spektra zmenšuje, neboť převládají obchod, zábava, relaxace a přizpůsobené prostředí pro tyto aktivity. Pokud vstupuje kultura do veřejného prostoru, je zobrazována v podobě, kterou je snadné konzumovat, respektive ve formě zábavy.⁵⁵

Dalšími hrozbami, které mohou pro veřejné prostory nastat, jsou například dynamika proměn měst, kde se rozčleňují změny na nevyhnutelné – jsou

⁵⁵ KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, s. 73-76. ISBN 978-80-88033-00-4.

nekonfliktní, není zde rivalita mezi skupinami (př. pokles počtu obyvatel, neustálá proměna života ve městě) a konfliktní – jsou způsobeny změnami v mocenských vztazích či struktuře společnosti (př. pokles průmyslové výroby v některých oblastech, postupná přestavba bývalých průmyslových oblastí). Problém pro veřejný prostor také představují finanční zátěž, která vyplývá z různých proměn města a jejich následná údržba, nebo ideologické vlivy s odkazy na politické zásady. Za zmínku také stojí zvýšení míry sociální kontroly, které je chápáno jako opatření sociální kontroly a má na veřejný prostor zvláště silný dopad, nebo architektonické či urbanistické zásahy ohrožující veřejné funkce veřejných prostorů a vytvářející například méně atraktivní prostory pro veřejnost.⁵⁶

„Nic se neděje, protože se nic neděje“, věta J. Gehla, dánského architekta, odkazující na prázdnotu a ulice bez života mezi novými obytnými celky. Lidé a události jsou nyní roztroušeni v čase a prostoru, z toho důvodu nemají jednotlivé aktivity téměř šanci kolektivně růst k většímu, odhodlanějšímu a motivujícímu vývoji událostí. A tak dochází k tomu, že děti zůstávají doma u chytrých zařízení, staré lidi nebaví sedět na lavičkách, protože venku není nic zajímavého k vidění a pokud se v prostoru vyskytuje jen pár chodců, není ani zajímavé se dívat z okna. Přirozená aktivita obyvatel na ulicích upadá, prostředí se stává horším a veřejný prostor se stává opuštěným, nebezpečným a bez zájmu obyvatel.⁵⁷

Novými obytnými celky jsou již zmiňované gated communities (viz kapitola 1.3.2.), jež některé místní správy vnímají jako výhodnou možnost, nikoli jako problém a nebrání se tak jejich výstavbě. Hlavní výhodou výstavby je, že se místní správa osvobodí od povinnosti poskytovat veřejné statky a služby, jako je údržba silnic a chodníků, odklizení sněhu nebo zajištění bezpečnosti v areálech uzavřených objektů. Na druhou stranu přináší uzavřené objekty negativní důsledky a jejich rozvoj by měla správa omezovat. Gated communities mají rozdílné dopady na rezidenty a společnost jako celek. Zatímco obyvatelé těchto objektů se cítí bezpečněji a mají silnější pocit sounáležitosti s komunitou, pro společnost jako celek nemají mnoho přínosů. Objekty představují extrémní formu separace bohatších lidí od zbytku společnosti, což může způsobit zvyšování sociálních nerovností a polarizace. Kritizováno je také vytváření bariér mezi lidmi a snižování

⁵⁶ KRATOCHVÍL, Petr. *Architektura a veřejný prostor: Texty o moderní současné architektuře IV*. Praha: Zlatý řez, 2012, s. 51-52, 54. ISBN 978-80-903826-4-0.

⁵⁷ GEHL, Jan. *Život mezi budovami: Užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace partnerství, 2000, s. 77. ISBN 80-85834-79-0.

kontaktem mezi nimi, a to nepřispívá k celkové soudržnosti společnosti. V důsledku toho mohou lidé ztratit zájem o veřejné věci a dochází pak k fragmentaci společnosti. Vše se stává, pokud vznikají objekty s vlastními bezpečnostními složkami a pravidly, kterými se musí rezidenti řídit. Jistá míra separace může být funkční, ale extrémní míry jsou nežádoucí a nebezpečné pro celou společnost.⁵⁸

2.1.1. Nerovnoměrnost péče a opomíjená místa

Obnova či oprava prostorů a budov do původního stavu u nás započala v devadesátých letech minulého století v centru měst, tradičně byla opravována historická náměstí a hlavní třídy, a to z důvodu vyšší návštěvnosti obyvatel. Obnova se často zastavila na okraji historických center a nepokračovala do míst, kde obyvatelé tráví většinu času – k domovům, místům výkonu práce, ulicím, kudy se každodenně lidé pohybují. Dodnes existuje několik skupin opomíjených míst, kde výrazný zásah do zlepšení a zkvalitnění veřejného prostoru výrazně chybí.

Jedním z opomíjených míst jsou sídliště tvořící od konce druhé světové války kruh kolem zastavěného centra města. Rozptýlená zástavba sídlišť poskytuje dostatek volného prostoru, jež se po letech stává ceněnou plochou. Je malé množství prvků, které by mohly výrazně zlepšit stereotypní „zelenou“ v prostoru v poutavou krajinu či park a vytvořit tak nápadnější strukturu v celkově beztvarem prostoru nebo které by se dokázaly vypořádat s místy zaplněnými parkujícími auty a rozšířit jeho sociální využití a poskytl více možností než jen volný pohyb v prostoru a využívání dětského hřiště. Investice do sídlištního veřejného prostoru je přitom jednou z možností, jak podpořit ekonomicky silnější obyvatelstvo k setrvání na tomto místě.

Druhou kategorií opomíjených míst představují upadající oblasti, respektive oblasti města zažívající stagnaci či degradaci. Důvodů pro vznik takového problému může být hned několik, například proměna sociální struktury obyvatelstva nebo ztráta pro město klíčových funkcí. Prostředí vyznačující se neperspektivností se šíří v důsledku výskytu opuštěných a rozpadajících se objektů továren, neobydlených domů či zrušených obchodů. K těmto místům se většinou přistupuje tak, že postrádají smysl opravy a rozvoje, což je považováno

⁵⁸ BRABEC, Tomáš. *PragueWatch: Praha pod lupou: Zdi mezi námi: gated communities v současném Česku* [online]. 1. 3. 2013 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://praguewatch.wordpress.com/2013/03/01/zdi-mezi-nami-gated-communities-v-soucasnem-cesku/>

za přístup nesprávný. Pro novou atraktivitu místa by měla být aplikována tzv. urbanistická akupunktura – představující investice do veřejných prostorů zanedbaných částí měst, které vedou ke zkvalitnění okolí ve městě. Příkladem obnovy a využití dřívějších brownfieldů jsou Dolní Vítkovice nebo některé budovy v Karlíně v Praze.

Třetí kategorií jsou místa zapomenutá. Místa, která většinou upozorujeme jen z ptačí perspektivy. Při běžné procházce po městě bychom si jich nevšimli, a přitom se tato místa mnohdy nacházejí přímo ve vnitřních částech měst. Jedná se například o velké plochy poblíž železničních tratí a nádraží, nevyužívané prostory pro výrobu nebo skladování skryté za plotem, úzké zbytkové pozemky, které se běžně nacházejí za rozvinutými oblastmi mimo dosah současných dopravních cest. Zapomenutá místa poskytují příležitost pro novou výstavbu jako alternativu k dalšímu rozšiřování do nezastavěných oblastí a zároveň možnost pro jejich zpřístupnění a přeměnu na prostranství k veřejnému užívání.

Protikladem opomíjených veřejných prostorů jsou, podle britského architekta Methewa Carmona, prostory přehnaně udržované. Tyto prostory se vyznačují pečlivě zvažovanou a promyšlenou kompozicí a nabídkou efektivního využití. Nadměrná kontrola a regulace omezuje svobodu neplánovaného jednání, rozmanitost činností a též i sociální rozmanitost lidí vyskytujících se v prostoru. Příkladem mohou být právě novodobá nákupní centra založená na myšlence krytých atrií a arkád a připomínající svým vnitřním prostorem město s ulicemi a náměstími (viz následující kapitola 2.1.2.).⁵⁹

2.1.2. Nákupní centrum jako hrozba pro veřejný prostor

Nákupní centrum představuje celek složený z maloobchodních a dalších obchodních zařízení, které jsou navržené, postavené, vlastněné jako celek a ve většině případů jsou jeho nedílnou součástí místa pro parkování.⁶⁰ Profesorka architektury a městského designu M. Crawfordová definuje nákupní centrum slovy: *„Vystupňování rozdílů mezi světem venku a světem uvnitř založilo základní motiv shopping mallu: introvertní prostor, jehož odmítavý exteriér ukrývá rajský*

⁵⁹ KRATOCHVÍL, Petr. *Veřejný prostor v ohrožení?: Aktuální problémy městského veřejného prostoru z pohledu společenských disciplín*. Praha: Artefactum – nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2018, s. 35-38. ISBN 978-80-88283-18-8.

⁶⁰ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 88. ISBN 978-80-7419-186-2.

interiér.⁶¹ Nákupní centra začala vznikat v padesátých letech 20. století ve Spojených státech, a to z důvodu nárůstu populace, omezeného rozsahu městských center, zvýšeného počtu automobilů na silnicích, následnými dopravními komplikacemi, a především díky nadměrnému množství volných pozemků.

Tradiční veřejný prostor ve městě se liší od nákupních center vlastním uspořádáním, které je vystaveno vlivu mnoha soukromých a veřejných subjektů, rozdrobenou vlastnickou strukturou a dalšími okolnostmi. Oproti tomu jsou nákupní centra celky s jednotnou vlastnickou strukturou a jejich vlastníci tak mohou aktivně formovat jejich prostor podle svých obchodních cílů. Samotné fyzické uspořádání center – vzhled, osvětlení, hudba či teplota – je zaměřené na sociální zážitky a chování zákazníků.

Veřejný prostor a nákupní centra se shodují v cíli vytvořit prostor, který bude mít určitý vliv na sociální sféru. Nákupní centra se dále soustřeďují a zároveň odlišují od veřejných prostorů svým prostorovým uspořádáním na požadavky zákazníků, zároveň jsou prioritou pro vlastníky centra jejich ekonomické zájmy. Hlavním cílem je vytvořit prostor, který poskytne širokou škálu možností a příležitostí, určitou pestrost a zároveň zůstane přehledný.⁶²

Nákupní centra se snaží být reprezentací světa, obsahují vnitřní náměstí, ulice a podobné prvky z vnějšího světa, ale dle kritiků se stále objevuje několik nedostatků, které chybí nebo přebývají. Nedostatkem může být například centrum se znakem introvertnosti oddělené od zbytku města, design prostoru plně podřízený marketingovým strategiím, permanentní kontrola nebo regulace chování, jež jsou vlastnostmi téměř neslučitelnými s principy veřejného prostoru.⁶³ Z tohoto důvodu jsou centra nazývány jako „nové“ veřejné prostory (lišící se od prostorů „tradičních“), jež mohou být negativně označovány za místa falešné diverzity vytvářející koncept občanství založeného na spotřebě.⁶⁴

⁶¹ KRATOCHVÍL, Petr. *Architektura a veřejný prostor: Texty o moderní současné architektuře IV*. Praha: Zlatý řez, 2012, s. 64-65. ISBN 978-80-903826-4-0.

⁶² POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 88, 157-158. ISBN 978-80-7419-186-2.

⁶³ KRATOCHVÍL, Petr. *Architektura a veřejný prostor: Texty o moderní současné architektuře IV*. Praha: Zlatý řez, 2012, s. 13. ISBN 978-80-903826-4-0.

⁶⁴ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 69. ISBN 978-80-7419-186-2.

Prostory nákupních center můžeme nazvat také jako kvaziveřejné prostory, prostory podobné veřejným prostranstvím, ale fungující pod jinými pravidly a přitahující odlišný typ uživatelů. Zatímco ve veřejných prostorech se lidé mohou pohybovat volně, bez konkrétního účelu, v kvaziveřejných prostorech je nezaujaté trávení času méně vítané. V nákupních centrech lidé tráví čas podobně jako v parcích – procházejí se či posedávají, ale na rozdíl od parků je zde silné podněcování ke konzumaci, i když se člověk konzumaci nevěnuje, předpokládá se, že si nakonec něco koupí. Na osobitém charakteru kvaziveřejných komerčních prostorů není nic, co bychom považovali za skandální, jelikož zde vždy existovala místa s omezeným přístupem, jako soukromé kluby a uzavřené společnosti. Nicméně rostoucí počet a obliba kvaziveřejných prostorů v postsocialistických městech silně ovlivňuje každodenní zvyky obyvatel a může mít negativní dopad na uspořádání města. Komerční prostory jsou využívány nejen k trávení volného času, ale také nahrazují legitimní veřejné prostory v představitosti urbanistů. Tento trend následně ovlivňuje uspořádání města tak, aby vyhovoval potřebám konzumentů, kteří jsou poté preferováni před jinými typy obyvatel města. To může vést k nevyváženosti v organizaci prostoru a k omezení možností využití městského prostředí pro různé aktivity.

Ve městech je často pozorovatelný proces, kdy je transformace městského prostoru motivována skrytým předpokladem, že veřejné prostory by měly sloužit jako vstupní chodby do kvaziveřejných prostorů. Pod záminkou revitalizace opotřebovaných veřejných prostorů se skrývá kapitalistická logika, která takové prostory přetváří na nepřiliš přívětivé oblasti, kde se většina tomuto místu vyhýbá, a nikoliv na místa přívětivá, kde by se cítil každý vítán. V modernizovaných postsocialistických městech se lze setkat s řadou takových míst, většinou jsou to prostory mezi nákupními centry, kavárnami a hlavními třídami. V těchto oblastech se nenajde nikdo, kdo by se nečinně opíral o zeď, ani psy, kteří by vykonávali svou potřebu na rohy budov nebo cokoli jiného, co by narušovalo obraz čistého města. Právě tyto veřejné prostory jsou redukovány na nevlídné komunikační zóny, kamenité pouště, kterým se chodci raději vyhýbají. Nejsou navrženy jako prostor pro relaxaci a odpočinek, ale pouze jako průchozí oblasti. Vzhled veřejného prostoru a to, kdo jej využívá, jsou otázkami, nejen estetiky města, ale také jádra společenského uspořádání.

Všeobecně přístupné prostory ve městech stále existují, avšak již nejsou využívány jako místa pro setkávání a komunitní interakci. Tyto otevřené prostory mohou být označeny jako veřejné, ale ve skutečnosti neplní funkci skutečných veřejných prostorů. Lidé se více soustředí na nákupy v nákupních centrech nebo tráví čas v soukromí svých bytů a domů. Klesající kvalita otevřených prostorů dále posiluje individualizaci společnosti a také proces společenského vyloučení. Kvalita těchto otevřených prostorů odráží stávající společenské vztahy a ukazuje, kdo je viditelný a přítomný a kdo byl vyloučen z veřejného diskurzu.⁶⁵

2.2. Regulace veřejného prostoru

Pro rozmanitost veřejných prostorů je specifická heterogenita pozic jednotlivců a sestavení rolí v sociálním prostředí, ke které neodmyslitelně patří i jednání. Heterogenní povaha prostorů je úzce propojena s konceptem tzv. problému druhého, která se vyznačuje jako setkání s odlišností, jež vyvolává potřebu jejího poznání a začlenění do kognitivních struktur, kdy ale městská odlišnost poznání odolává a vzdoruje. Tento účinek je vysvětlen klasickou postavou cizince, pro kterou je typická fyzická blízkost, neznalost a tvoří sociální formu. V rámci veřejného prostoru nám také působí dualita, která se značí na jedné straně neznámým a pocitem konfliktu a na druhé straně pocitem ohrožení.

Ulice měst se mohou kdykoliv velmi snadno změnit z místa každodenního života na scénu karnevalu a bezpečná normálnost může být narušena, jelikož se dualita projevuje nevyzpytatelností, ohrožením a kontrastuje s moderním městským plánováním a kapitalistickými principy instrumentální racionality. Proto je třeba danou problematiku regulovat, a to i v otázkách týkajících se života cizinců. Regulaci členíme na vnitřní a vnější.⁶⁶

2.2.1. Regulace vnitřní

Vnitřní regulativ se skládá z norem, pravidel a významů, které jsou vytvářeny a opakovány v běžných každodenních interakcích.⁶⁷ Předmětem vnitřní regulace je městský řád, který reguluje především chování ve veřejném prostoru. Zásadní

⁶⁵ ERBEL, Joanna. *ATLAS TRANSFORMACE: Veřejný prostor* [online]. 2010 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/v/verejny-prostor/1-verejny-prostor.html>

⁶⁶ POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup*. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 82-83. ISSN 0038-0288.

⁶⁷ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 37. ISBN 978-80-7419-186-2.

složkou městského řádu je sada pravidel jednání a normativních očekávání, která definují užívání veřejného prostoru a udržují veřejný pořádek.

Nejvlivnějším přístupem byl v minulém století přístup Ervinga Goffmana, který prokázal, že chování lidí ve veřejném prostoru není jen o psychologických adaptačních mechanismech, ale má také sociální a komunikační významy. Současné studie tak přejímají předpoklad, že mezi lidmi, kteří využívají veřejný prostor, existuje nějaká implicitní dohoda. Městský řád lze také rozdělit na dvě základní pravidla chování v městském prostoru, první pravidlo představuje jednat jako zkušený chodec a druhé značí důvěru k ostatním, že se budou také chovat jako zkušený chodec. Tato pravidla lze vysvětlit i opačným způsobem: když napadnu druhého, ničím tím systém, který mě chrání.

K městskému řádu patří pojem zdvořilost pocházející z anglického slova „civility“. Zdvořilost ve vztahu k městskému řádu představuje kodifikované, formalizované jednání, které je posuzováno jen okrajově. Zdvořilost není projevem úcty k ostatním, ale k řádu. Pokud se chováme tak, jak se očekává, posíláme tím signál okolí, že respektujeme již zmiňovanou implicitní dohodu. Někteří lidé, kteří bývají hrubí při setkání s lidmi jiného etnika, při běžných interakcích projevují k těmto lidem rutinní zdvořilost. Je to pochopitelné, jelikož jejich chování má za cíl udržovat řád, nikoli vědomě znevažovat druhé.⁶⁸ Pojem civility můžeme také přeložit jako neosobnost, převládající zásadu pro jednání ve veřejném prostoru, která představuje jednání udržující aktéry odděleně, a zároveň jim tím umožňující být spolu.⁶⁹

V souvislosti se zdvořilostí se ve veřejném prostoru vyskytuje i anonymita, která poskytuje možnost procházet se po městě bez toho, aby byl člověk vnímán v souvislosti s jeho etnickou příslušností, pohlavím nebo jinými fyzickými znaky. V rámci této situace poskytuje ochranu před stereotypními předpoklady, které jsou často prisuzovány tělesným znakům, a zároveň umožňuje rozmanitost těchto znaků být přijímána bez předsudků. Anonymita je také spjata s mobilitou, která je závislá na tom, jak často například využíváme stejné dopravní prostředky či jakou cestou chodíme. Propojení anonymity a městského řádu se nejlépe pozná v případě narušení řádu, například při vzniku požáru, stávky v hromadné dopravě či volbách.

⁶⁸ POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 84-89. ISSN 0038-0288

⁶⁹ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 43. ISBN 978-80-7419-186-2.

Narušení rutinního řádu města poté pokračuje navazováním nových kontaktů, ke kterým by bez narušení řádu nedošlo.⁷⁰

Vedle zdvořilosti a anonymity se vyskytují i jiná pravidla. Mezi tato pravidla můžeme zařadit alokaci zaujetí představující různé prvky pozorovatelného zaměření, jako jsou například oděv, výraz nebo činnost a v každém prostoru je povinnost mít hlavní zaujetí. Absence zaujetí (postávání, poflakování) se může jevit jako nelegitimní a poutat pozornost strážců zákona. Tento proces si žádá formu komunikace, jež je dalším pravidlem v rámci vnitřní regulace. Taková komunikace není určena konkrétním jedincům, ale spíše obecnému „druhému“, se kterým vstupujeme do vzájemného vztahu a prostřednictvím kterého oba přispíváme k vytváření řádu. Mezi další pravidla můžeme zařadit lhostejnost či zdvořilou nevšímavost.⁷¹

2.2.1.1. *Narušení městského řádu*

Městský řád obsahuje i pokyny pro postup v případě porušení základních pravidel. Například existují výjimky z anonymity, které umožňují komunikaci s cizincem nebo rituály s opravným opatřením (prosby, omluvy, vysvětlení). Tyto pokyny jsou propojeny se situacemi, kdy dochází k porušení řádu tzv. *everyday incivilities*. Jednání, které není v souladu s řádem, svědčí o tom, že pachatel se cítí vyčleněný ze společné sociální situace a poškozují vztah mezi lidmi, kteří si navzájem důvěřují.

Původce nevhodného chování narušující řád můžeme rozdělit do tří skupin. První skupinu tvoří žebráci narušující anonymitu žádostí o peníze a žádající o podporu. Druhá skupina se vyznačuje pitím alkoholu na veřejnosti, to je považováno za esteticky nevhodné, omezující a má potenciálně nebezpečné důsledky pro ostatní návštěvníky místa. Poslední skupinou jsou bezdomovci, kteří jsou skupinou významně narušující řád a představují zvláštní druh hrozby, jelikož se nemají kam uchýlit, nemají k dispozici soukromí a jsou nuceni vykonávat své potřeby na veřejných místech. Proto jsou považováni za potenciálně ohrožující, neboť mohou ovlivňovat „náš“ veřejný prostor.

⁷⁰ POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 84-89. ISSN 0038-0288

⁷¹ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 45, 47. ISBN 978-80-7419-186-2.

V mnoha městech v České republice se pití na veřejnosti a žebrání stalo velmi rozšířeným jevem a předmětem represe pomocí městských vyhlášek. Ohledně bezdomovectví vznikly různé návrhy v čele s Akčním plánem bezdomovectví, který navrhoval vysídlení lidí bez domova na okraj města. Zajímavé je, že za hlavní viníky porušování práva a městského řádu jsou považovány stejné skupiny lidí. Místní vyhlášky, které vymezují narušitele proti obecně uznávaným hodnotám čistoty, hygieny a pořádku, se setkávají s racionálním záměrem městského řádu – nejedná se o náhodné setkání, analýza diskurzů čistoty a pořádku ukáže shodnost obou řádů.⁷²

2.2.2. Regulace vnější

Opakem regulace vnitřní je regulace vnější, jedná se o formu vnějšího zásahu, tedy aktivní účast aktérů, jež je vyžadována pro reprodukci řádu. Vnější regulace je prováděna specifickými skupinami aktérů, kteří dostávají speciální moc a vnášejí své vlastní definice a normy prostřednictvím formálních mechanismů (exkluzí, kontrolou a dohledem) zvenčí do každodenní interakce. Tento způsob regulace prostoru se vztahuje především k soukromým nebo poloveřejným místům, jako jsou například obchodní centra na předměstích.⁷³

Ke vnější regulaci dochází prostřednictvím sociální kontroly, která obvykle předpokládá, že městský řád není funkční. Kamery průmyslové televize, ve zkratce CCTV, poskytují vnější náhradní dohled a jsou označovány za nejkontroverznější způsoby sociální kontroly. Jako další prostředky sociální kontroly můžeme ve veřejném prostoru nalézt nástroje legislativního charakteru, nejčastěji ve formě místních vyhlášek, které se zaměřují na konkrétní skupinu či druh aktivity (např. přespávání na veřejných prostranstvích, pouliční život, prodej na ulici nebo skateboarding).

Problémy dohledu a regulace jednání úzce souvisí s problémem sociální exkluze, který znamená, že pokud je aktér zachycen při porušování pravidel stanovených vyhláškou, může být vyloučen z daného prostoru. V soukromém prostoru se jedná o fyzické vyloučení, v prostoru veřejném existuje kombinace dvou způsobů. Prvním způsobem se prostřednictvím městských vyhlášek právně

⁷² POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 84-89. ISSN 0038-0288

⁷³ POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 37. ISBN 978-80-7419-186-2.

stanoví hranice toho, co je přípustné, tedy exkluzí určitých druhů jednání. Druhý způsob se týká stanovení fyzických hranic regulovaného prostoru. Aktéři, kteří narušují pořádek, poté mohou být vyloučeni z oblasti stanovené vytyčenými hranicemi.

Regulace s použitím sociální kontroly ve formě dohledu, dozoru, řízení chování a vyloučení z určité oblasti, tak může mít více než jen eliminační účinek, může například pomáhat sjednocovat veřejný prostor. Mechanismy dohledu zároveň redukuje městskou anonymitu a představují významné zásahy do vnitřní regulace veřejného prostoru.⁷⁴

2.2.3. Právní regulace

Právní regulace je vždy potřeba vzhledem k charakteru veřejných prostranství. Právní regulace je v kompetenci obcí, která v tomto případě působí jako veřejnoprávní korporace, jejímž úkolem je chránit zájmy občanů, jak stanoví článek 101 odst. 3 Ústavy.⁷⁵ Dále článek 104 odst. 3 opravňuje zastupitelstva obcí k vydávání obecně závazných vyhlášek, kde má samostatnou působnost.⁷⁶ Vyhlášky se řídí pouze zákonem, konkrétně zákonem o obcích na rozdíl od jiných činností vykonávaných v samostatné působnosti obce.

Obecně závazné vyhlášky regulují záležitosti, které patří do samostatné působnosti, konkrétně záležitosti týkající se obce a jejích občanů, které nejsou určeny zákonem krajům nebo správním úřadům jako výkon státní správy. Tyto záležitosti spadají do působnosti obce, pokud se nejedná o svěřenou působnost orgánů obce nebo o působnost stanovenou zvláštním zákonem. Také dochází k regulaci záležitostí určených zákonem k řešení v samostatné působnosti obce.⁷⁷

Obec při ukládání svých povinností musí respektovat své samostatné působnosti a týkat se jen místních záležitostí, tedy záležitostí spojených s obcí a jejími občany. Obec si musí být vědoma své samostatné působnosti a ukládat povinnosti pouze v rámci těchto hranic, tzv. místních záležitostí.⁷⁸

⁷⁴ POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup*. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 89-90. ISSN 0038-0288

⁷⁵ Článek 101 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

⁷⁶ Článek 104 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁷⁷ § 35 zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

⁷⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: *Stanoviska ODK 2008* [online]. 2023 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-odk-2008.aspx>

Zákon o obcích umožňuje obcím ukládat povinnosti pomocí obecně závazných vyhlášek ve vymezených oblastech v jejich samostatné působnosti, které jsou stanoveny v § 10. Dle § 10 písm. a) může obec obecně závaznou vyhláškou ukládat povinnost „*k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku; zejména může stanovit, které činnosti, jež by mohly narušit veřejný pořádek v obci nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých veřejných prostranstvích v obci jsou takové činnosti zakázány*“.⁷⁹ Zákon o obcích také stanovuje v § 10 písm. c), že obce mají právo ukládat povinnosti a zajišťovat veřejný pořádek a čistotu pomocí obecně závazných vyhlášek. Povinnosti se týkají udržování čistoty na ulicích a veřejných prostranstvích, ochrany životního prostředí, zeleně v zástavbách a jiných veřejných zelení a užívání zařízení určených pro potřeby veřejnosti.⁸⁰

Právní regulaci můžeme nalézt i v jiných zákonech. Příkladem může být zákon č. 565/1990 Sb. o místních poplatcích, upravuje poplatek za užívání veřejného prostranství⁸¹ a umožňuje obci zřizovat poplatek obecně závaznou vyhláškou, ve které obec upraví výši poplatku, termín pro podání ohlášení, pokud není vyloučena povinnost ohlášení a datum splatnosti poplatku. Regulace veřejného prostoru je zmíněna konkrétně v § 14 odst. 4: „*Obec v obecně závazné vyhlášce, kterou zavádí poplatek za užívání veřejného prostranství nebo poplatek za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst, určí místa, která těmto poplatkům v obci podléhají.*“⁸²

Za zmínku také stojí zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, podle kterého „*obec může obecně závaznou vyhláškou upravit pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezit prostory pro volné pobíhání psů*“⁸³ nebo zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, podle kterého „*obec může obecně závaznou vyhláškou zakázat kouření a zakázat používání elektronických cigaret na veřejném prostranství,*

⁷⁹ § 10 písm. a) zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

⁸⁰ *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: Stanoviska ODK 2008* [online]. 2023 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-odk-2008.aspx>

⁸¹ § 10 písm. c) zákon č. 128/2000 Sb. o obcích

⁸² § 4 zákona České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích

⁸³ § 14 zákona České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích

⁸³ § 24 odst. 2 zákona České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

kteřé se nachází v blízkosti školy, školského zařízení nebo jiného prostoru vyhrazeného pro aktivity osob mladších 18 let.“⁸⁴

Spory vznikají v rámci poplatků, konkrétně poplatků za tzv. zvláštní užívání veřejného prostranství vznikající kvůli otázce, která místa podléhají tomuto poplatku a komu je nutné platit. Ústavní soud v nálezu Pl. 21/02 uvedl, že při rozhodování o tom, která místa v obci podléhají poplatku, je obec vázána celým systémem územního plánování a stavebního řízení. Ústavní soud také sdělil, že prostory, jež jsou „přístupné každému bez omezení“, by měly být považovány za prostranství obdobného charakteru jako náměstí, parky, silnice a podobně, nikoliv jako tzv. „jiné prostory“.

Skupina poslanců poslanecké sněmovny České republiky také navrhla zrušení § 34 zákona o obcích, podle kterého je definováno veřejné prostranství. Ústavní soud však v minulosti, v nálezu č. 211/2005 z 22. března 2005, zamítl návrh na zrušení a zdůraznil, že omezení vlastnického práva obecným užíváním má dlouhou právní tradici.⁸⁵

⁸⁴ § 17 odst. 1 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. Pl. ÚS 21/02

3. VLIV PANDEMIE NA VEŘEJNÝ PROSTOR

Onemocnění COVID-19, koronavirové onemocnění (odborně SARS-CoV-2), způsobilo celosvětovou pandemii. Jedná se o onemocnění přenášející se vzduchem v rámci mezilidského kontaktu a projevující se především horečkami, dýchacími potížemi jako je kašel či dušnost, bolestí svalů a únavou. Epidemie je datována od 31. prosince 2019 z čínského města Wu-Chan. O dva měsíce později, k 1. březnu 2020, byly potvrzeny první tři případy i na území České republiky.⁸⁶

Významné globální události, jako například ekonomické deprese, války, a právě i pandemie, formovaly naši společnost a způsob, jakým probíhá každodenní život lidí. Příkladem může být 11. září, kdy v rámci několika let vrostla různá opatření zabraňující terorismu, konkrétně četná bezpečnostní opatření na letištích a v letecké dopravě. Také v rámci pandemie jsou zaváděny různé předpisy po celém světě a formují se tak fyzikální přístupy k řešení naléhavých a závažných potřeb.⁸⁷

Města v pandemii lze rozlišovat na dva typy. Na jedné straně jsou města, která se potýkají s řadou problémů, jelikož zintenzivňují šíření a přenos infekčních nemocí prostřednictvím zvýšeného kontaktu lidí. Na druhé straně hrají města ústřední roli při přípravě na pandemii, aby docházelo ke zmírnění šíření onemocnění a přizpůsobují veřejné prostory.⁸⁸ Pandemie v tomto případě slouží jako zvětšovací sklo; zvětšuje a zesiluje naše chápání mnoha fyzických, sociálních, designových a politických omezení, která brání rovnému přístupu a využívání veřejného prostoru pro všechny.⁸⁹

3.1. Proměny veřejného prostoru v pandemii

Před samotnou pandemií byly aktivity na veřejných prostranstvích soustředěny kolem míst určených pro zapojení veřejnosti, včetně rohů ulic, autobusových zastávek, přechodů a vyhrazených míst k sezení. Interakce jednotlivců v prostoru byla vzácná, až na osoby jdoucí za určitým účelem (káva, vyučování, práce),

⁸⁶ *Onemocnění aktuálně: Přehled aktuálních informací o nemocech v České republice* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19--vysvetleni-pojmu>

⁸⁷ *Public Space, Public Life & COVID-19* [online]. Copenhagen: Gehl, 2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://covid19.gehlpeople.com/lockdown>

⁸⁸ RODRÍGUEZ-BARCÓN, Alberto. *POST-COVID CITY: What are we talking about?: Windows of opportunity for a more resilient and egalitarian city*. Centro de Estudios Geográficos. 2020, LV (115), s. 239, 241-242. ISSN 0430-5027.

⁸⁹ MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, 2021, s. 215. ISBN 978-1-5292-1900-5

ve většině případů se jednalo o skupiny komunikující mezi sebou navzájem (podáním ruky, objetím). Pokud je v rámci veřejného prostoru vnímána důvěra a společný zájem, je prostor velmi efektivně využíván.

Po zavedení různých opatření a tzv. lockdownu se aktivita v centru města snížila. Setkávání se přesunula z fyzického do virtuálního prostoru, skupinové interakce se minimalizovaly a během několika dní přestaly existovat. Tento nedostatek interakcí omezil schopnost vytvářet a udržovat důvěru, protože se uzavřely sdílené prostory a sociální vazby se oslabily. Lidé se téměř neodvážili vycházet ven a zapojení, dříve ovlivňované pracovními vzorci a volnočasovými aktivitami, se snížilo. Jedinci se odvažovali vycházet ven jen kvůli nezbytným úkolům. Skupiny si ve venkovním prostředí udržovaly velké odstupy a při křížení cest se snažily vyhýbat ostatním. Ve většině případů nedošlo ke konverzaci, zmizel oční kontakt, nebyly vyměňovány zdvořilosti a lidé se drželi stranou.⁹⁰

Podle výzkumu provedeného v Dánsku v roce 2020 došlo následně k výraznému poklesu aktivit v centru měst – zejména v nákupních zónách. Město je více využíváno pro rekreaci, hraní a cvičení – je zaznamenán procentuální nárůst v rámci cvičení či herních aktivit, lidé jsou vynalézaví a využívají místa, která jim vyhovují, i když nejsou využívaná místa plně vybavena. Užívání veřejného prostoru zůstává konstantní, zatímco pohyb z bodu A do bodu B se výrazně snížil. Některá lokální místa, která již předtím nabízela veřejnou aktivitu, se stala oblíbenější a bylo zaznamenáno zvýšené užívání během pandemie, ale zároveň se stalo obtížným dodržovat na těchto místech předepsané vzdálenosti. Hledání základních venkovních a klimatických lidských potřeb se ukázalo jako cennější a odrazilo se na tom, jak lidé začali využívat místa pro setkávání a jaké typy veřejných prostor byli ochotni navštěvovat.

Veřejná prostranství jsou během pandemie využívána jako nikdy předtím, vznikly nové aktivity a formy městského života – příkladem jsou skupiny cyklistů, hraní na hudební nástroje v ulicích, náměstí využívané jako skatepark či místo pro koncert. Také se ve veřejném prostoru objevovalo více seniorů a dětí, než tomu bylo předtím (např. aktivní senioři, jednotlivci cvičící jógu). Ženy měly tendenci využívat veřejný prostor jinak než muži, více se vyskytovaly ve dvojicích, muži spíše sami nebo ve větších skupinách. V neposlední řadě se snížila automobilová

⁹⁰ JAMES, Autumn C. *Don't stand so close to me: Public spaces, behavioral geography, and COVID-19. Dialogues in Human Geography*. 2020, roč. 10, č. 2, s. 187-190. ISSN 20438206.

doprava, využívala se více chůze a cyklistická doprava a stala se tak základní formou mobility.⁹¹

V pandemii byl problém rozlišit soukromý a veřejný prostor, jelikož se tyto prostory staly více hybridními a vzniklo kombinované řešení mezi dvěma formami. Veřejné prostory, jako například pláže, chodníky a parky byly přeměněny na soukromé (polosoukromé) prostory, za použití ohraničení či vymezení míst například pomocí plexiskel, které byly dostupné pouze omezenému množství městské populace. Naopak soukromé prostory, jako je domov (včetně balkonů a teras), se staly prostorem pro socializaci prostřednictvím nových „digitálních prostorů“, mezi které patří online platformy Zoom, Google Meet a další sociální média.⁹²

3.1.1. Příklady proměn

V důsledku pandemie se lidé museli přesunout do domácích prostor, které pro člověka představovalo co nejvíce věcí na co nejmenším prostoru, tzv. existenční maximum. Dalším místem, byly kancelářské prostory, které se musely přizpůsobit, aby zamezily případnému šíření nákazy a často měli zaměstnanci volbu home officu. Třetím místem, které hrálo důležitou roli v pandemii, byl právě veřejný prostor.

Dochází k uzavření podniků souvisejících se společenským životem, konkrétně restaurací, barů, kaváren a hotelů. Jedinec si proto musí vybrat mezi prostorem soukromým nebo veřejným, neexistuje žádný mezičlánek. Důsledkem této situace je, že se lidé začínají objevovat v nezajímavých venkovních prostorech za účelem pobytu venku, nikoliv v souvislosti s komerční činností. Objevuje se také jeden z nejdůležitějších způsobů využití veřejného prostoru, a to shromáždění v ulicích, protesty, které s sebou nesou další rizika a větší kontrolu – jedním z příkladů je Řecko při pochodu na Svátek práce v Athénách nebo demonstrace v Tel Avivu proti protidemokratickým opatřením přijatým vládou, kdy v obou případech účastníci dodržovali striktně dané rozestupy.

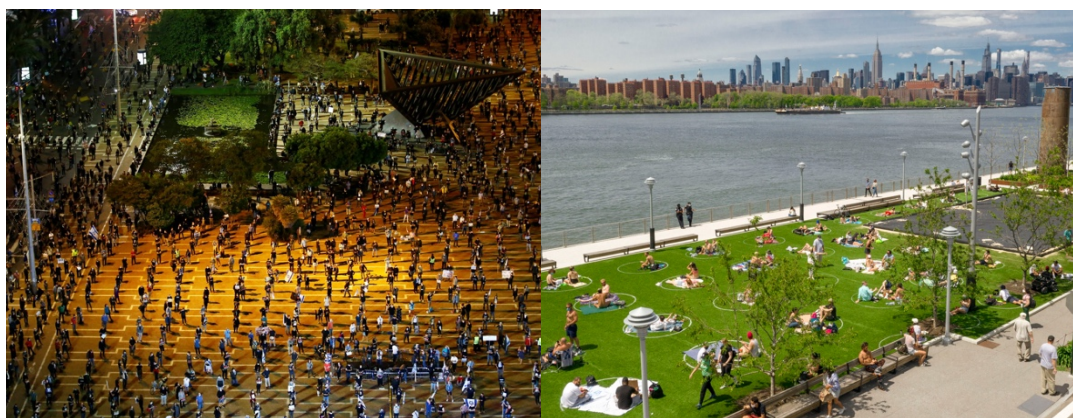
⁹¹ *Public Space, Public Life & COVID-19* [online]. Copenhagen: Gehl, 2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://covid19.gehlpeople.com/lockdown>

⁹² MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, 2021, s. 215, 206. ISBN 978-1-5292-1900-5.

Pandemie má i viditelný dopad na urbanismus projevující se zatím drobnými změnami, které lze provést rychleji než novou výstavbou nebo územním plánem. Příkladem je město Vilnius, které otevřelo přilehlé ulice restaurací a kaváren, aby bylo možné rozestavit stoly v patričních vzdálenostech.⁹³ Co se restaurací týká, v Amsterdamu došlo k vytvoření skleníků pro dvojice, kde se hostům servírovaly pokrmy na dlouhých dřevěných prknech.⁹⁴ New York zřídil čtyřicet mil ulic pouze pro pěší, aby rozšířil přístup k venkovnímu prostředí mimo parky.⁹⁵ Londýn naopak vybudoval rozsáhlou síť cyklostezek a cyklistická doprava se zvedla o 40 % než tomu bylo v roce 2019, spoustu lidí tak raději volí udržitelný způsob dopravy.⁹⁶

Obrázek č. 3: Protest, Tel Aviv

Obrázek č. 4: Rozestupy v Domino parku, Brooklyn

Zdroj: Daily Sabah

Zdroj: Arch Daily

V rámci parků se také hodně změnilo, staly se důležitým útočištěm v pandemii a ihned po zavedení lockdownu se musely velmi rychle přeorganizovat. Všechny parky ale nezůstaly otevřené, někteří správci parky uzavřeli a upozornili tak na nebezpečí přeplnění daného místa – prvním parkem, který zamkl bránu pro veřejnost, byl Victora Park v Tower Hamlets v Londýně a následovala botanická zahrada v Sheffieldu s červenými nápisy „Zůstaňte doma“ na vstupních

⁹³ CHAYKA, Kyle. *THE NEW YORKER: How the Coronavirus Will Reshape Architecture* [online]. 2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/culture/dept-of-design/how-the-coronavirus-will-reshape-architecture>

⁹⁴ *The Washington Post: This restaurant in Amsterdam is redefining pandemic dining with private 'greenhouses'* [online]. 2020 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/travel/2020/05/08/this-restaurant-amsterdam-is-redefining-pandemic-dining-with-private-greenhouses/>

⁹⁵ CHAYKA, Kyle. *THE NEW YORKER: How the Coronavirus Will Reshape Architecture* [online]. 2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/culture/dept-of-design/how-the-coronavirus-will-reshape-architecture>

⁹⁶ *Intelligent Transport: TfL's new data shows continued rise in walking and cycling across London* [online]. 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.intelligenttransport.com/transport-news/141746/tfls-latest-data-shows-rise-walking-cycling-london/>

branách.⁹⁷ Opakem se staly parky přístupné pro veřejnost a striktně dodržující pravidla, příkladem byl Domino park v Brooklynu s nakreslenými kruhy na trávnicích znázorňujícími doporučenou vzdálenost (obr. č. 4).⁹⁸

3.1.2. Vznik nového standardu

Samotná pandemie, její důsledky a opatření na kontrolu šíření onemocnění, dramaticky změnila naše způsoby života a také samotné chování ve veřejném prostoru. Tvorba veřejného prostoru procházela obrovskou proměnou a mohli jsme vidět, jak nové předpisy o vzdálenosti v prostoru odhalily zhoršující se již existující městské nerovnosti a sociální rozdíly. Konkrétně se objevily nové značky doporučující například nemačkat tlačítka na přechodech pro chodce a venkovní displeje nahrazené radami od orgánů ochrany veřejného zdraví. Byli jsme svědky projevů odporu vůči samotným bezpečnostním opatřením, které bychom mohli na určitou dobu považovat za "nový standard". Tento standard zahrnuje plánování veřejného prostoru, jeho umístění a určitá doporučení, jak by měl být spravován a udržován.

V rámci nového prostoru pro společnost vznikly během pandemie velké rozdíly mezi tím, jak je určitý veřejný prostor spravován a udržován pro privilegovanou veřejnost, zatímco jiný veřejný prostor si nárokuje tzv. kontra-veřejnost, jako jsou protestující, kteří odsuzují kontrolu. V kontextu nového standardu se vytváří veřejný prostor, jako mnohostranný, složitý a proměnlivý sociální prostor, kde má pojem vzdálenost mnoho významů.

Pandemie tím, že narušila zdánlivou stabilitu života, shromáždila novou veřejnost, přetvořila stávající veřejnost a dala vzniknout inovativní prostorové taktice, která vyvolala otevření prostoru s novými rozšířenými možnostmi. Tento nový standard se nesoustředí na udržování vzájemné vzdálenosti, ale zaměřuje se na vzájemnou zranitelnost a spolupráci na otázkách sociální transformace, spravedlnosti a přerozdělování. Otázky týkající se veřejného prostoru se tedy neomezují pouze na důležité aspekty, jako je spravedlivé poskytování

⁹⁷ MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, 2021, s. 56-61. ISBN 978-1-5292-1900-5.

⁹⁸ *Arch Daily: Domino Park Introduces Social Distancing Circles to Adapt to the COVID-19 Crisis* [online]. 2020 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/940244/domino-park-introduces-social-distancing-circles-to-adapt-to-the-covid-19-crisis>

fyzických městských prostorů a přístup k nim, ale rozšiřují se na společenskou produkci městského prostoru v širším smyslu.

Veřejný prostor je středobodem toho, jak zápasíme s realitou, dopady pandemie a nespravedlnostmi, které COVID-19 odhalil. Pojem normální či standardní může představovat cokoli, ale nelze se vrátit k tomu, co bylo dříve: k veřejnému prostoru, který reprodukoval a upevňoval systémové problémy společnosti. Místo toho se doufá, že tento moment radikální otevřenosti umožní vznik "nového standardu", který otevře možnost k vytváření nových sociálních prostorů vycházejících z praxe péče, vzájemného respektu a solidarity.⁹⁹ Pokud chceme, aby byly městské prostory užitečné v případě mimořádných událostí, nemůžeme je budovat s jedinou funkcí. Jedná se o proces, který nyní probíhá, a proto ještě není známa hloubka a závažnost změny měst, která se rýsuje v dlouhodobém horizontu.¹⁰⁰

3.2. Regulace veřejného prostoru v pandemii

Města po celém světě se snažila reagovat na pandemii COVID-19 regulací veřejného prostoru, aby podpořila sociální distanc a stimulovala hospodářskou obnovu. Výsledkem jejich reakcí byly tzv. pop-ups, jakási "vyskakovací okna" – ukvapené, aktuální, dočasné změny ve využívání a regulaci veřejného prostoru, přesahující okamžité potřeby infrastruktury měst. Právě tyto pops-up nahradila auta jízdními koly či rozšířila restaurace do ulic a zachránila tak nemálo pracovních míst a ulice se staly bezpečnějšími.

Náhlá a rychlá jednání měst však nebyla vždy obecně pozitivní, jelikož odstraňují stanové tábory, zvyšují zranitelnost rasově odlišných obyvatel vůči sankcím a urychlují kontroverzní infrastrukturní projekty. Tato jednání byla vždy nasazována bez dohledu nebo zapojení a jen zřídka se do nich zapojovaly hlasy rasově odlišných nebo zranitelných lidí.

Právní předpisy v pandemii se nejprve zaměřovaly na minimalizaci infekce, konkrétně umožňovaly zdravotníkům a dalším klíčovým pracovníkům,

⁹⁹ MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, 2021, s. 15-22. ISBN 978-1-5292-1900-5.

¹⁰⁰ RODRÍGUEZ-BARCÓN, Alberto. *POST-COVID CITY: What are we talking about?: Windows of opportunity for a more resilient and egalitarian city*. Centro de Estudios Geográficos. 2020, LV (115), s. 239, 241-242. ISSN 0430-5027.

aby se vyhnuli veřejné dopravě a jezdili do práce na kole nebo se snažili zabránit velkým davům ve venkovních rekreačních oblastech. Následně se kladl stále větší důraz na umožnění hospodářských činností a zprostředkovat tak podnikům pracovat se sociálním odstupem tím, že rozšíří své aktivity do veřejného prostoru. Velký úspěch vyvolala rychlá regulace přerozdělení dopravního prostoru pro chůzi, jízdu na kole a stolování, jako počátek dlouhodobé změny směrem k obyvatelnějším, udržitelnějším a inkluzivnějším městům.

Co je správné nebo špatné, není pouze otázkou formálního práva, respektive legislativy a soudních rozhodnutí, ale je spoluvytvářeno komunitami, v nichž se široká škála právních aktérů (volení úředníci, byrokraté, občané a další) může bránit a přetvářet státem schválené zákony. Pandemické pop-upy mají významné důsledky pro demokratickou správu měst, zejména v rámci inkluzivního a participativního rozhodování. Jak se posouváme od krátkodobých cílů v oblasti zdraví k dlouhodobým ekonomickým cílům, důležitost těchto otázek je stále zjevnější. Omezením angažovanosti, upřednostňováním jednotlivých pop-upů (podpora podnikatelské činnosti, schvalování velkých projektů na podporu rozvoje) před ostatními (bydlení pro potřebné) a odlišným přístupem ke zranitelným komunitám. Pandemické pop-upy tak podkopávají desetiletí usilovné práce na demokratičtější, spravedlivější a inkluzivnější rozhodování na místní úrovni, ačkoli znamenají omezený časový prostor pro reakci na krizi. Infrastruktura, která je v těchto tzv. pilotních projektech upřednostňována, vysílá výrazný signál o tom, na jakých problémech a kterých hlasech záleží. Dochází tak k vytváření mezer v demokracii, jelikož pop-upy mapují soubory zákonů, ale reagují jen na podmnožinu potřeb pandemie.¹⁰¹

3.2.1. Regulace veřejného prostoru v pandemii v České republice

K zamezení rychlému šíření onemocnění bylo potřeba vydat různá mimořádná a ochranná opatření, která se zpříšňovala nebo rozvolňovala. Vláda také dospěla k vyhlášení nouzového stavu v roce 2020 na jaře (12. březen–17. květen), na podzim (5. říjen–27. únor), následně v roce 2021 (27. únor–28. březen) usnesením vlády České republiky č. 196 a jako poslední byl vyhlášen nouzový stav

¹⁰¹ MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, 2021, s. 25-30. ISBN 978-1-5292-1900-5.

na podzim (26. listopad–25. prosinec).¹⁰² Nouzový stav se dotkl občanů České republiky tím, že vyhlášená krizová opatření ukládala např. povinnost strpět zákaz vstupu, pobytu, pohybu ve vymezených objektech nebo rizikových oblastech z důvodu omezení šíření nákazy.¹⁰³

V rámci prvního nouzového stavu byla zavedena krizová opatření o zákazu vstupu na území České republiky a cestování do zemí s rizikem nákazy (usnesení č. 198), bylo zakázáno pořádání kulturních, sportovních a dalších akcí s počtem nad 30 osob (usnesení č. 199) a zákaz přítomnosti ve vybraných provozovnách a tržištích týkající se venkovních sportovišť (usnesení č. 208). Mezi další krizová opatření, která se týkala veřejného prostoru patřilo nařízení nošení ochranných dýchacích prostředků mimo bydliště – roušek, respirátorů, šátků, šál apod. (usnesení č. 247) a také doporučení vlády provádět ošetření dezinfekcí v určitých veřejně přístupných prostorech.¹⁰⁴ Na doporučení vlády reagovalo město Plzeň preventivním opatřením, a to termickou dezinfekcí všech dětských hřišť, chodníků a laviček, které se nacházely u zdravotních středisek, u škol a náměstí plzeňského centrálního obvodu.¹⁰⁵ Následně byl omezen pohyb osob (usnesení č. 279), který byl několikrát prodloužen – byla doporučena práce na dálku, omezení méně důležité práce, užívání bezkontaktních plateb a dodržovat odstupů minimálně 2 metry.¹⁰⁶ Došlo také k zákazu vybírání poplatků v parkovacích zónách (usnesení č. 352).¹⁰⁷

Volný pohyb ve veřejném prostoru byl v době pandemie několikrát omezen, pozměňován a prodlužován. Příkladem může být usnesení vlády České republiky č. 452, které nařídilo omezit počet osob pobývajících na veřejně dostupných místech na maximálně deset, s výjimkou členů domácnosti, osob vykonávajících povolání, podnikání nebo podobné činnosti a účastníky pohřbu, kromě toho musely

¹⁰² *Vláda České republiky: Důležité informace: Vládní usnesení související s bojem proti epidemii – rok 2020* [online]. 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>

¹⁰³ *Ministerstvo vnitra České republiky: Zpravodajství: NOUZOVÝ STAV* [online]. 2020 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zpravodajstvi-nouzovy-stav.aspx>

¹⁰⁴ *Vláda České republiky: Důležité informace: Vládní usnesení související s bojem proti epidemii – rok 2020* [online]. 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>

¹⁰⁵ *Město Plzeň: Centrální obvod dezinfikuje i lavičky* [online]. 2020 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://umo3.plzen.eu/zivot-v-obvodu/aktualne-z-obvodu/centralni-obvod-dezinfikuje-i-lavicky.aspx>

¹⁰⁶ Usnesení vlády České republiky ze dne 23. března 2020 č. 279 o přijetí krizového opatření

¹⁰⁷ Usnesení vlády České republiky ze dne 31. března 2020 č. 352 o přijetí krizového opatření

osoby dodržovat minimální dvoumetrový odstup od ostatních osob. Vláda dále nařídila povolení konzumace potravin a nápojů v místě jejich prodeje pouze v nezbytně nutných situacích, a to s odstupem alespoň 10 metrů od prodejny. Usnesení také omezuje sportování na venkovních sportovištích, v parcích, přírodních lokalitách a jiných veřejně přístupných místech, za podmínek, pokud se sportuje na venkovních sportovištích musí být sportující osoby odděleny fyzickou překážkou (zeď, plot) nebo mít vzdálenost minimálně 2 metry od ostatních a vnitřní prostory sportoviště (šatny, umývárny, sprchy apod.) nesmí být využívány, kromě záchodů, pokud jsou v provozu podle přísných hygienických opatření, jako je dezinfekce rukou a povrchů, kterých se lidé běžně dotýkají. Usnesení dále upravuje průběh tréninku sportovců, pro které je sport výdělečnou činností, účast na svatebním obřadu, na bohoslužbě či na spolkové činnosti.¹⁰⁸

Druhý nouzový stav byl vyhlášen na podzim roku 2020 od 5. října, který byl prodloužen až do 27. února 2021.¹⁰⁹ Opět byla zavedena krizová opatření zakazující hromadné akce pro více než 10 osob ve vnitřních prostorech a pro více než 20 osob v prostorech venkovních, s podobnými výjimkami jako v usnesení č. 452, navíc s výjimkou účasti na svatbě a vstupu do registrovaného partnerství.¹¹⁰ Následně byly usnesením č. 995 zakázány hromadné akce s počtem nad 6 osob, zákaz se týkal vnitřních i venkovních prostor s výjimkou zaměstnanců, podnikatelů, osob vykonávajících podobnou činnost a osob vykonávajících činnost, která je stanovena zákonem a je nezbytné ji konat ve vyšším počtu lidí. Byl také stanoven zákaz pobytu na veřejně přístupných místech pro skupiny s více než 6 osobami a zákaz pití alkoholických nápojů na veřejných místech.¹¹¹ Usnesením č. 1073 byla opět zavedena povinnost pohybu s ochrannými prostředky dýchacích cest bránících v šíření kapének.¹¹² Následoval zákaz volného pohybu osob na území celé České republiky od 21:00 hod. do 04:59 hod. (výjimka udělena pro cestu do zaměstnání, výkon povolání, venčení psů do 500 m od místa bydliště apod.) a od 5:00 hod. do 20:59 s větším počtem výjimek.¹¹³

¹⁰⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 23. dubna 2020 č. 452 o přijetí krizového opatření

¹⁰⁹ *Vláda České republiky: Důležité informace: Vládní usnesení související s bojem proti epidemii – rok 2020* [online]. 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>

¹¹⁰ Usnesení vlády České republiky ze dne 8. října 2020 č. 995 o přijetí krizového opatření

¹¹¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. října 2020 č. 1021 o přijetí krizového opatření

¹¹² Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2020 č. 1073 k mimořádnému opatření Ministerstva zdravotnictví o zákazu pohybu a pobytu bez ochranných prostředků dýchacích cest

¹¹³ Usnesení vlády České republiky ze dne 26. října 2020 č. 1102 o přijetí krizového opatření

V třetím nouzovém stavu byl vyhlášen zákaz pohybu mezi okresy. Hlavním důvodem zákazu bylo zamezení šíření jihoafrické a britské mutace koronaviru. Lidé mohli cestovat mimo svůj okres pouze v rámci jasně stanovených výjimek, které zahrnovali cestu do zaměstnání, návštěvu lékaře, zajištění nezbytných potřeb pro blízké osoby, řešení neodkladných úředních záležitostí, péči o zvířata, účast na pohřbu nebo cestu na zkoušku. Zakázáno bylo cestovat mezi okresy s cílem nakupovat nebo účastnit se svateb. Lidé cestující mimo okres museli vždy při kontrole doložit důvod své cesty, například vyplněním formuláře s potvrzením (viz Příloha č. 1).¹¹⁴

Poslední nouzový stav započal 26. listopadem 2021 i přes odmítnutí návrhu Ministerstva zdravotnictví tehdejším ministrem vnitra Janem Hamáčkem, který na jednání Ústředního krizového štábu, prohlásil, že je nutné dodržovat krizový zákon a vyhlášovat stav nebezpečí území kraje, které se jeví jako účinné řešení situace.¹¹⁵ V tomto nouzovém stavu platila podobná opatření týkající se veřejného prostoru jako v předchozích.¹¹⁶

¹¹⁴ *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: Vláda na tři týdny zakázala pohyb mezi okresy. Omezení má zabránit šíření agresivních mutací koronaviru.* [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vlada-na-tri-tydny-zakazala-pohyb-mezi-okresy-omezeni-ma-zabranit-sireni-agresivnich-mutaci-koronaviru.aspx>

¹¹⁵ *MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY: Ministr vnitra Jan Hamáček: Nevidím důvod pro celostátní nouzový stav* [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-jan-hamacek-nevidim-duvod-pro-celostatni-nouzovy-stav.aspx>

¹¹⁶ *Vláda České republiky: Důležité informace: Vládní usnesení související s bojem proti epidemii – rok 2020* [online]. 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>

4. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Praktickou část mé diplomové práce jsem rozdělila na dvě části. První část je věnována řízenému rozhovoru s vedoucím Odboru památkové péče města Plzně, kterého jsem se zeptala na několik otázek souvisejících s veřejným prostorem, jeho kvalitou a problematikou. V druhé části práce jsem se zaměřila na průzkum veřejného mínění občanů města Písek a vytvořila online dotazník.

4.1. Rozhovor s vedoucím Odboru památkové péče města Plzeň

V rámci výzkumného šetření jsem provedla řízený rozhovor s vedoucím Odboru památkové péče města Plzně s panem Karlem Zochem, kterému jsem položila pár otázek týkajících se role památkové péče ve veřejném prostoru a problematice veřejného prostoru.

Odbor památkové péče spadá pod Magistrát města Plzeň a zabývá se výkonem státní správy. Konkrétně povoluje provádění prací spojených s údržbou, opravou, rekonstrukcí, restaurací a jinou úpravou kulturních památek a jejich okolí. Povoluje provádět práce na objektech, které nejsou samy o sobě kulturními památkami, ale nacházejí se v plošně chráněných územích městské památkové rezervace, městských památkových zónách, rezervacích lidové architektury a v zónách lidové architektury. Také povoluje provádět práce na obnově kulturních památek mimo hranice statutárního města Plzně a v plošně chráněných územích vesnických památkových zón (Dýšina, Kyšice, Tymákov). V agendě samosprávy uděluje účelové dotace (příspěvky) vlastníkům nemovitých kulturních památek, které se nacházejí na území statutárního města Plzně v městských obvodech 1-10.¹¹⁷

Odpovědi jsou zpracovány pouze za účelem výzkumného šetření k diplomové práci. Za zmínku stojí, že pan Karel Zoch pracuje na Odboru památkové péče již 20 let a na rozhovor jsem si ho vybrala pro jeho zkušenosti, orientaci v oboru a na základě předchozích setkání. Pan Zoch vystudoval architekturu, ale po základní vojenské službě nemohl ze zdravotních důvodů vykonávat práci architekta,

¹¹⁷ *Město Plzeň: Odbor památkové péče* [online]. 2022 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/urad/magistrat-mesta-plzne/urad-sluzeb-obyvatelstvu/odbor-pamatkove-pece/odbor-pamatkove-pece.aspx>

a tak na přechodné období, jak sám říká, našel práci na Magistrátu města Plzně, kde pracuje dodnes.¹¹⁸

První otázka se týkala obecně veřejného prostoru, jak by popsal jako vedoucí oboru památkové péče vlastními slovy veřejný prostor. Pan Zoch by nazval tyto prostory jako prostranství uvnitř města, která jsou veřejně přístupná pro veřejnost. Časem se může představa změnit a jako příklad byla uvedena restaurace zřízená ve vnitrobloku domu, který byl do té doby prostorem soukromým, ale otevřením restaurace se začlenil do prostoru veřejného.

Následně jsem zjistila, jakou má památková péče funkci ve veřejném prostoru. Památková péče se vyjadřuje k veřejnému prostoru v situacích, kdy jsou v určité věci dotčeným orgánem státní správy. Pan Zoch uvedl, že jako památková péče mají plošně chráněná území, tzn. památkové zóny, památkové rezervace, které se dále dělí na městské a venkovské. Území podléhající památkové péči jsou vymezena v mapě a samozřejmě zahrnují veřejné prostory. Jako příklad byly uvedeny Okružní městské sady, jež jsou evidovány jako kulturní památka mající vyšší stupeň památkové ochrany, a také neurčitý zámecký park, přístupný pro veřejnost, který je tudíž i veřejným prostorem zámeckého parku.

Pro potvrzení předchozí odpovědi jsem si ověřila, zda se památková péče zabývá obnovou a ochranou veřejných prostor, kdy mi pan Zoch odpověděl příkladem. Pokud si jako příklad vezmeme památkovou rezervaci města Plzeň, ta zahrnuje celé historické jádro města. On se tak vyjadřuje k úpravám veřejného prostoru z pohledu Památkové péče a z pohledu historického kontextu se zástavbou, jelikož je třeba zmínit, že historické jádro je v památkovém zákoně specifikováno jako městská památková rezervace, jako území, které obsahuje větší množství kulturních památek. Pan Zoch proti této definici rezolutně vystupuje, zdá se mu jako neaktuální a zásadně chybná. Zmínil, že historické jádro samo o sobě, je vzácné a hodnotné, pokud se odmyslí jednotlivosti, jak je uspořádáno z urbanistického pohledu. Především se zajímají o to, jakým způsobem jsou rozvrženy ulice, jakým způsobem bylo město koncipováno jako celek a z tohoto pohledu se k veřejnému prostoru vyjadřují.

Z rozhovoru jsem také dále zjistila, že pojem veřejný prostor je v této době velmi módní a zároveň mladý. V době socialismu byl zájem lidí, aby byli co nejrychleji

¹¹⁸ Rozhovor s Karlem Zochem ze dne 31.3. 2022

doma a ve veřejném prostoru se nikdo dlouho nezdržoval, jelikož mohl být snadno legitimován, a to my v dnešní době nezažíváme. Pohled na veřejný prostor se v posledních třiceti letech velmi zásadně změnil, ale neměli bychom tak odhlížet od samotného kontextu. Nesoustředit se tak pouze na ulice či prostranství jako takové, veřejný prostor totiž nebude fungovat, pokud jeho součástí budou oprýskané fasády domů či nefunkční provozovny.

Kvalitní prostor by měl být přívětivý pro lidi, kteří se v něm pohybují a měl by obsahovat co nejméně negativních vlivů a zážitků. Jako příklad mi byla uvedena pěší zóna s lavičkami či ulice a její skladba provozoven, které na sebe navazují, tak aby se jednalo o zóny, které člověk potřebuje pro každodenní život. Pokud se vyskytuje na ulici banka vedle banky, není zde motivace danou ulici navštěvovat, je potřeba více funkcí pro jeden prostor (pekařství, obchod, kavárna, restaurace, zeleň apod.). V rámci památkové péče, by na nás mělo dýchat historické prostředí, neměl by vznikat konflikt, ale určitá harmonie. Do veřejného prostoru se mohou aplikovat moderní soudobé prvky, tak aby se vylepšil a vytvořil komfort pro uživatele prostoru, ale je potřeba zvážit, zda se do daného prostoru takové prvky hodí a navrhnout je tak, aby byla udržena harmonie.

Dalším tématem, které mne zajímalo byly problémy veřejných prostorů. Pan Zoch uvedl příklad v rámci města Plzeň, konkrétně porovnával oblasti Bory a Lochotín, kde podle jeho slov veřejný prostor nefunguje nebo funguje po určité části dne. Území jsou především monofunkční, mají jen jednu funkci. Bory jsou jen zprostředkovatelem pracovních příležitostí a Lochotín je naopak obyvatelná část. Taková území jsou náchylná z vychýlení z rovnováhy a v případě pádu jediné funkce se prostředí dostává do problému, příkladem mohou být vybydlená sídliště na severu Čech. V případě polyfunkčních území je na jednom místě administrativa, služby, prostředí pro trávení volného času či prostor pro sportovní vyžití. Pokud jedna z funkcí polyfunkčního prostoru vypadne, neznamená to pro prostor automatické zhroucení systému, a naopak vzniká prostor pro vyřešení problému.

Pro neatraktivní veřejné prostory bylo doporučeno, aby se upravila doprava a vedla se promyšlená a atraktivní infrastruktura. Souhlasila jsem s názorem, že pokud máme ulici se širokými chodníky a zelení, mezi kterou lidé prochází, stává se tak místo více atraktivním a transfer lidí je mnohonásobně vyšší, než když se ulice zúží a zničí se pěší zóna. Také dává smysl vyloučit z historického jádra

individuální automobilovou dopravu a postavit záchytné parkovací body, kde by lidé mohli přestoupit na městskou veřejnou dopravu.

Od problémů jsme přešli k regulaci veřejného prostoru. Dozvěděla jsem se, že existují dva možné přístupy regulace, které by se měly vzájemně doplňovat. Základní přístup regulace je ze strany samosprávy, kdy město funguje jako celek prostřednictvím volených zástupců, kteří by měli problémy konzultovat s odborníky a mít přehled o škále variant přicházejících v úvahu, pro které se mohou rozhodnout. Za správné považuji, že město má zřízený útvar koncepce a rozvoje, který sdružuje městské architekty, specialisty na dopravu, zeleň apod., kteří by měli chystat, připravovat a případně zadávat vize ke zpracování. Druhý možný přístup regulace pochází od státu, státní správy, tedy od Památkové péče. Některá území jsou prohlášena za památkové zóny a rezervace. Památková péče vede schvalovací řízení a rozhoduje o tom, jestli předkládané vize od politické reprezentace jsou akceptovatelné a pokud ano, za jakých podmínek. Nepůsobí zde jen Památková péče, ale různé orgány ochrany životního prostředí a krajiny chránící například Papírenský park, který není kulturní památkou, ale je významným krajinným prvkem a tyto orgány se snaží, aby byl pro město co nejvíce přínosný.

Velmi mě zajímala odpověď na otázku ohledně vlivu pandemie na veřejný prostor. Pan Zoch mi odpověděl, že v rámci systému využití, se veřejný prostor vlivem pandemie nijak zvlášť nezměnil. Samozřejmě byl více osamocený vlivem různých restrikcí, ale více patrné to bylo ve velkých městech, jako například v Praze nebo zajímavým příkladem mohou být Benátky, které si díky zásahu koronaviru uvědomili, jak mohou ulice a náměstí fungovat, když nejsou zaplaveny nadměrným množstvím turistů. Primárním cílem tak nemělo být dělat z veřejného prostoru atrakci, ale měl by sloužit lidem, kteří prostor obývají a pracují v něm. Nadbytek turistů by měl být regulován, proto Benátky nyní přemýšlejí o zavedení jednorázového poplatku za návštěvu. Ale pokud se vrátíme do měst jako je Plzeň, není zde vyžadována taková striktní regulace, jelikož se nejedná o tak atraktivní místo ve srovnání s jinými většími městy.

Podle slov pana Zocha lidé po vypuknutí pandemie preferovali procházky v přírodě a naučili se jinému pracovnímu rytmu v rámci home office. Jelikož to člověka donutí popřemýšlet o zaběhnutém systému a přehodnotit návyky, které má.

4.1.1. Projekt: památková péče gotických měst

Poslední otázka se týkala spolupráce s Ústavem urbanismu ČVUT a akademií věd, zajímalo mne, jak projekt souvisí s veřejným prostorem a co je jeho obsahem. Dozvěděla jsem se, že se projekt týkal gotických měst a jejich fungování na našem území, a i v rámci dalších zemí, jako Německa, Polska a Rakouska. Gotická města se stavěla v prakticky stejné době, a proto se porovnávalo, jaké problémy město má nebo co má v porovnání s ostatními městy navíc.

Projekt mne zaujal, jelikož by se nyní měla studie přenést na konkrétní města, mělo by se provést hodnocení a pokusit se nastavit režim fungování gotických měst tak, aby začala žít vlastním životem. Na již zmiňované polyfunkčnosti opravdu záleží, v historickém jádru Plzně velmi slábne míra bydlení. Hlavním důvodem je parkování, které ale podle pana Zocha není hlavním důvodem. V rámci jádra funguje velké množství služeb, obchodů a skladba provozoven by mohla být pozměněna, mohlo by se zařídit více pěších zón a expandovat se zelení pro větší atraktivitu města. Problémem nejsou ani pracovní příležitosti, kterých je podle slov vedoucího Odboru památkové péče dostatek. Hlavním problémem je, že město nežije vlastním životem – jsou pořádány různé trhy, koncerty apod. a to z toho důvodu, aby město „procitlo“. Pulzující život města jako takového to však nemůže úplně nahradit. Město potřebuje zajistit, aby lidé začali v centru bydlet, aby fungovaly nájmy z provozoven a z bydlení a ty se následně investovaly do oprav domů.

V rámci tohoto projektu tak můžeme zjistit, jak je vše ve městě vzájemně propojené a je velmi obtížné najít mechanismy, jak zařídit, aby vše dohromady fungovalo. Problém bude velmi obtížné vyřešit, jelikož se jedná o úkol na 10 až 15 let dopředu.

Veřejný prostor, který jsme nejvíce probírali, bylo Náměstí Republiky, jedno z největších náměstí v Evropě. Hlavním problémem náměstí je jeho malé využití, důvodem je automobilová doprava, která ho obklíčila ze všech stran spolu s parkovacím stáním. Jako jedno z řešení pokládá pan Zoch omezení automobilové dopravy alespoň ze dvou stran, vznik pěší zóny a propojení plochy náměstí s obchodním parterem. Příkladem může být poté kavárna se zahrádkou na ploše náměstí a tím využití a zatraktivnění plochy. Omezení koncertů by lidem, obývajícím domy na náměstí, také určitě přišlo vhod, jelikož pokud se zvýší

atraktivita a lidé, zde začnou bydlet, nebude se jim líbit, pokud se budou pořádat koncerty každý druhý týden.

Následně jsem se zaměřila na trhy, které mi, především v období Vánoc, přijdou velmi atraktivní. Pan Zoch se mnou souhlasil a uvedl, že z historického hlediska bylo náměstí především tržním prostorem, proto trhy k tomuto místu neodmyslitelně patří. Z historického hlediska musel lokátor vytyčit, jak bude město postaveno a pečlivě zvážit jeho velikost, množství ulic a domů s ohledem na finance na výstavbu. Stavitelé si také museli položit otázku, jak velké náměstí je potřeba postavit, aby město v gotice fungovalo, a tak řešit podobné problémy, jaké řešíme v dnešní době. Konkrétně se zaměřit na prostor obchodně tržní a shromažďovací.

V rámci rozhovoru jsme také probrali problematiku vizuálního smogu, který Památková péče řeší, ale lidé se tím v této době odmítají řídit. I tento problém úzce souvisí s kvalitou veřejného prostoru. Památková péče také vytvořila manuály předzahrádek, které fungují a regulují přehnané zásahy do veřejného prostoru. Přehnané zásahy mi byly vysvětleny jako vznik dlouhého pásu předzahrádek, který znemožňuje přechod na druhou stranu ulice a následkem může být omezení malých prodejen. Proto by měly předzahrádky vypadat přirozeně, zapadat do veřejného prostoru, být co nejméně nápadné, bez plotů a stát přímo na chodníku.

Odpověď na otázku ohledně projektu s gotickými městy byla obohacující a plná užitečných informací. Pan Zoch ji ukončil tím, že by se nemělo nic konat bezmyšlenkovitě, je třeba nad vším komplexně přemýšlet, především přemýšlet obecně a zkusit modelové případy. V budoucí době se pan Zoch bude zabývat umístováním uměleckých děl do veřejného prostoru, snaží se nyní konkretizovat pravidla, kdo by o tom měl rozhodovat, komu by mělo být dílo věnováno apod. Od podzimu roku 2022 je ustanovena pracovní skupina a v budoucnu plánují sestavit manuál obsahující transparentní obecná pravidla.

Rozhovor jsem ukončila požadavkem, aby pan Zoch řekl něco závěrem k veřejnému prostoru. Pan Zoch uvedl, že může snad jen říct, že veřejný prostor je opravdu složitý propletenec věcí, které spolu vzájemně souvisí a je zásadní chybou se soustředit pouze na jedinou věc. Památková péče se soustředí na konkrétní věci, jako například nyní, kdy řeší s útvary koncepce a rozvoje manuál mobiliáře, konkrétně jak by měly vypadat odpadkové koše, lavičky ve městě atd. Tyto věci je velmi důležité řešit, jelikož i podoba odpadkového koše je důležitá

pro atraktivitu veřejného prostoru. Proto je potřeba postupovat od celku až k nejmenším detailům a všechno řešit komplexně a pečlivě. Za pár let se třeba dočkáme Plzně, jako nádherného města, ale zatím žádný univerzální recept nefunguje.¹¹⁹

4.2. Online dotazník

Online dotazník vznikl za účelem průzkumu veřejného mínění občanů města Písku. Dotazník obsahuje dohromady 18 otázek týkajících se veřejného prostoru, spokojenosti občanů ve městě, a především pak s vlivem pandemie na veřejný prostor. Některé otevřené otázky byly nepovinné, jelikož se odvíjeli od předchozích odpovědí. První čtyři otázky v dotazníku posloužily k identifikaci dotazovaných osob, konkrétně se jednalo o otázky ohledně věku, pohlaví, nejvyššího dosaženého vzdělání a pobytu ve městě Písek.

Písek je město ležící v okrese Písek v Jihočeském kraji na řece Otavě. Ve městě žije zhruba 30 tisíc obyvatel¹²⁰ a je třetím největším městem v kraji. Město bylo založeno jako královské městem Přemyslem Otakarem II. a dochovalo se velké množství hodnotných památek, především Kamenný most ze 13. století, který je nejstarším kamenným mostem v České republice. Také existuje mnoho ustálených označení, kterým lze město Písek popsat, například „jihočeské Athény“, díky velkému počtu středních škol, „město na zlatonosné Otavě“ (v historii se z řeky rýžovalo zlato), „metropole Prácheňska“, „město v lesích“, „město Stříbrného větru“ apod.¹²¹

Dotazník provedený prostřednictvím stránky Survio.cz jsem se snažila rozeslat všem věkovým skupinám v Písku a okolí, dohromady se zúčastnilo 100 respondentů. Odpovědi na dotazník jsem sestavila do grafů a tabulek pro lepší orientaci. Před začátkem dotazování, jsem si stanovila několik hypotéz:

- Hypotéza č. 1

Mám za to, že občané Písku jsou spokojeni s veřejným prostorem města.

¹¹⁹ Rozhovor s Karlem Zochem ze dne 2. 2. 2023

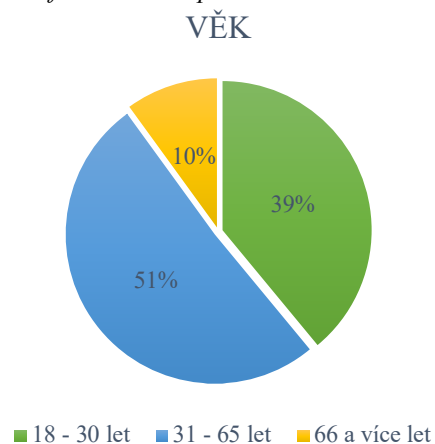
¹²⁰ Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022* [online]. 2022 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-1-1-2022>

¹²¹ ADÁMEK, Jan, Jiří FRÓLICH a Jiří ČÍŽEK. *Písek: Historický průvodce stručné dějiny města*. Písek: IRES, 1994, s. 5, 46.

- Hypotéza č. 2
Domnívám se, že pro obyvatele města se pořádá dostatečné množství kulturních akcí a veřejný prostor je snadno dostupný pro všechny.
- Hypotéza č. 3
Předpokládám, že většina obyvatel města sdílí názor, že pandemie měla značný vliv na veřejný prostor.
- Hypotéza č. 4
Domnívám se, že po pandemii lidé vnímají určité změny ve veřejném prostoru města.

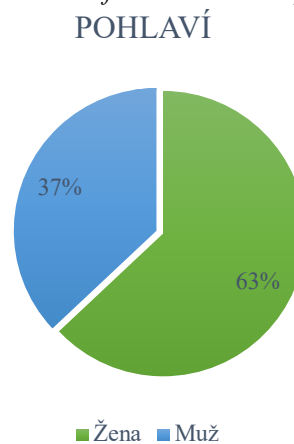
4.2.1. Rozdělení respondentů

Graf č. 1: Věk respondentů

Zdroj: Vlastní tvorba

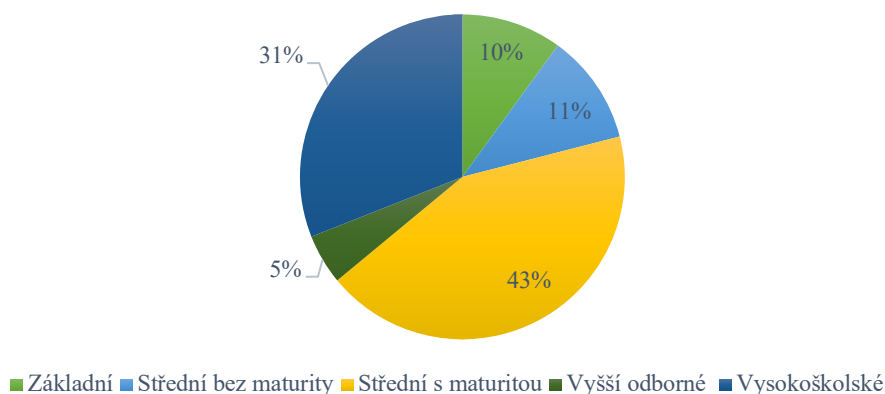
Graf č. 2: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní tvorba

Dotazník vyplnilo celkem 100 respondentů, z nichž nejpočetnější zastoupenou věkovou skupinou jsou respondenti ve věku 31 – 65 let, od kterých jsem získala 51 odpovědí. Věková kategorie 18 – 30 let je druhou nejpočetnější skupinou, dotazníku se zúčastnilo 39 respondentů tohoto věku. Nejmenší zastoupení tvoří skupina 66 a více let, kterou tvoří pouze desetina zúčastněných. Z celkového počtu převažuje zastoupení žen, konkrétně odpovědělo 63 žen a 37 mužů.

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ

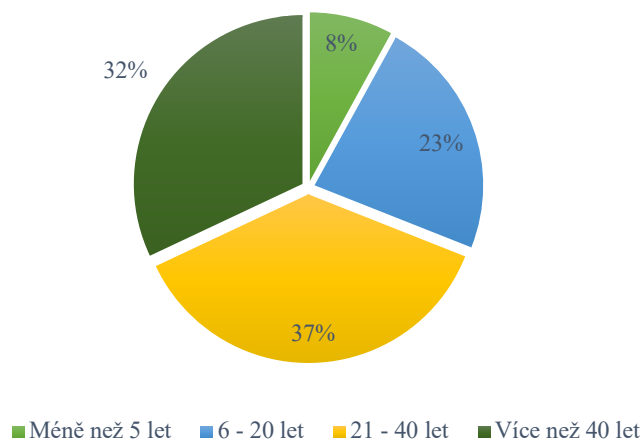

Zdroj: Vlastní tvorba

U otázky ohledně nejvyššího dosaženého vzdělání převažovala skupina respondentů, kteří vystudovali střední školu s maturitou (43 respondentů), následovalo vysokoškolské vzdělání s 31 respondenty a střední škola s maturitou (11 respondentů). Základní školu vybralo 10 respondentů a nejméně početnou skupinou zastoupilo 5 dotazovaných s vyšším odborným vzděláním.

Graf č. 4: Jak dlouho respondenti ve městě Písek žijí?

Jak dlouho respondenti ve městě Písek žijí?

Zdroj: Vlastní tvorba

Třetí otázkou jsem zjišťovala, jak dlouho respondenti ve městě Písek žijí. Z grafu je patrná převaha obyvatel žijících ve městě 21–40 let, může se jednat převážně o obyvatele mladšího věku. Druhou početnou skupinou jsou respondenti, kteří odpověděli více než 40 let (32 respondentů), tato odpověď se shoduje s odpověďmi mých rodičů či prarodičů. Následně 23 dotazovaných žije v Písku 6-20 let a jen 8 respondentů méně než 5 let.

4.2.2. Spokojenost s veřejným prostorem ve městě Písek

Graf č. 5: Spokojenost s veřejným prostorem ve městě Písek

Zdroj: Vlastní tvorba

Tabulka č. 1: Spokojenost s veřejným prostorem ve městě Písek

MOŽNOSTI ODPOVĚDÍ	ODPOVĚDI (SOUHLASÍ V %)
1/10	1
2/10	0
3/10	2
4/10	1
5/10	12
6/10	8
7/10	34
8/10	21
9/10	12
10/10	9

Zdroj: Vlastní tvorba

V další otázce jsem zjišťovala spokojenost obyvatel města s veřejným prostorem v Písku. Dotazovaní odpovídali v rámci hodnocení 1 až 10, přičemž nejnižší číslo značilo nespokojenost a nejvyšší číslo naopak naprostou spokojenost. Jak je patrné z tabulky převažuje spokojenost s veřejným prostorem, i celkový průměr vyšel kladně 7,2 (viz graf č. 5). Z tabulky je patrné, že nejvíce zvolenou odpovědí bylo hodnocení 7/10, kterou vybralo 34 respondentů. Druhé nejčastěji vybrané hodnocení 8/10 zvolilo 21 dotazovaných. O třetí místo se dělí hodnocení 5/10 a 9/10 se stejným počtem respondentů, konkrétně 12 dotazovaných. Nižší hodnocení vybralo jen pár respondentů, konkrétně hodnocení 2/10 nebyli vybráno vůbec.

Odpovědi respondentů jsem chtěla v další otázce vysvětlit. Již podle předchozího hodnocení se jednalo převážně o kladné odpovědi. Respondenti zmiňovali, že se jim ve městě líbí, je zde spousta krásných míst, jsou spokojeni s veřejným prostorem a udržovaným prostředím. Dále bylo několikrát poukázáno na zeleň, o kterou město pečuje a lidem se líbí květinová výzdoba v centru.

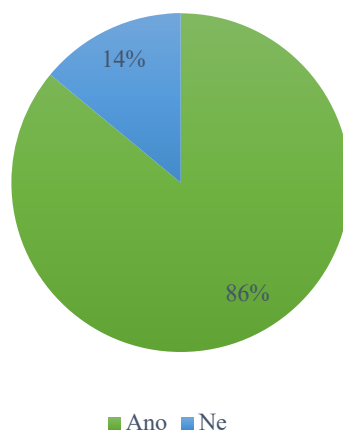
Dle dalšího názoru dotazovaného město začíná myslet ekologičtěji a hned na první pohled je patrná čistota v ulicích. Někteří obyvatelé města shledávají veřejný prostor lepší než v ostatních městech podobné velikosti a zlepšuje se spolupráce měst, která také přispívá ke zkvalitnění městského prostoru.

Objevily se i negativní odpovědi, které kritizovaly vandalismus ve městě, nevkusné reklamy ve veřejném prostoru, kvalitu či rozšíření dětských hřišť a některé neopravené budovy ve veřejném prostoru. Pár respondentů také okomentovalo nedostatek zeleně ve městě, především na náměstí. Ohledně Velkého náměstí jsem získala několik připomínek týkajících se jeho opravy a zatraktivnění prostoru, jelikož nyní spíše působí na první pohled jako parkoviště než jako veřejný městský prostor a historické jádro města.

4.2.3. Kulturní akce ve městě

Graf č. 6: Dostatek kulturních akcí ve městě

Pořádá město dostatek kulturních akcí?

Zdroj: Vlastní tvorba

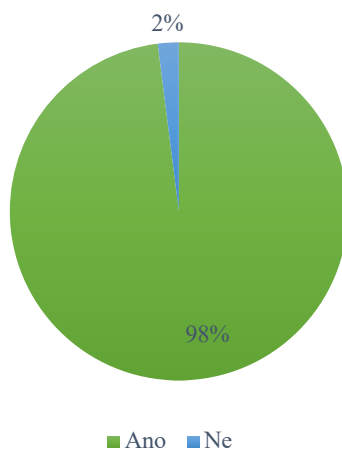
Následně mě zajímal názor na kulturní akce města Písku, jelikož většina těchto akcí je pořádána ve veřejných prostorech. Zeptala jsem se respondentů, zda město pořádá dostatek kulturních akcí a téměř většina, 86 respondentů, odpověděla kladně. Od zbylých 14 respondentů jsem se snažila dozvědět důvod záporné odpovědi otázkou „Jaké kulturní akce Vám ve městě chybí?“. Lidem chybí ve městě především koncerty pro mladé, festivaly, akce se zaměřením na děti, trhy dle ročního období nebo řemeslné a tradiční trhy. Jeden z respondentů také doporučil přesunutí trhů na Velké náměstí, aby město více ožilo a lidé se mohli snadněji setkávat. Poslední odpověď byla toho názoru, že akcí je ve městě poměrně dost, ale městské slavnosti Dotkni se Písku jsou rok od roku horší.

Devátou otázkou jsem zjišťovala, jaké kulturní akce ve městě se nejvíce dotazovaným zamlouvají. Na prvním místě se podle počtu odpovědí umístily městské slavnosti Dotkni se Písku, které zná snad každý z města a okolí, jedná se o slavnosti, kde nechybí koncerty, stánky a pouť. Několik respondentů však neopomnělo zmínit, že poslední roky tato slavnost upadá. Další kulturní akcí jsou Slavnosti piva Písek, které se poslední dobou stávají i gastro festivalem a Pískoviště známé tradičními sochami z Písku, které každý rok stojí na břehu řeky Otavy. Respondenti dále zmínili Písecký festival vína, Cool v plotě (pořádá koncerty napříč hudebními žánry), Mezinárodní jazzový festival, Mezinárodní folklorní festival Písek, Festival filmový Písek, Podzimní Studentská (festival pro studenty) nebo také vánoční trhy a Advent v Písku, kam patří rozsvěcení vánočního stromu či mikulášská nadílka. Obyvatelům města se také líbí množství koncertů ve městě, například Kiss party či koncerty u řeky pořádané hudební kavárnou Balzám Café. Za zmínku také stojí velké množství přednášek a akcí v Městské knihovně a Prácheňském muzeu.

4.2.4. Dostupnost veřejného prostoru

Graf č. 7: Dostupnost veřejného prostoru

Je podle Vás veřejný prostor v Písku snadno přístupný pro všechny?

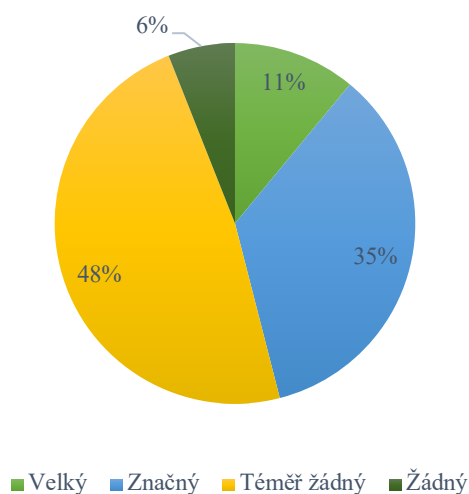
Zdroj: Vlastní tvorba

Otázka číslo deset byla zaměřena na dostupnost veřejného prostoru pro obyvatele města. Položila jsem otázku, zda je veřejný prostor snadno přístupný pro všechny a 98 respondentů souhlasilo. Zbýlých dvou respondentů jsem se snažila doptat, co je důvodem nesouhlasu a dostala jsem pouze jednu konkrétní odpověď týkající se některých nepřístupných chodníků pro kočárky, příkladem může být prostor u nemocnice.

4.2.5. Vliv pandemie COVID-19 na veřejný prostor v Písku

Graf č. 8: Vliv pandemie na veřejný prostor ve městě

Jaký měla pandemie COVID-19 vliv na veřejný prostor v Písku?

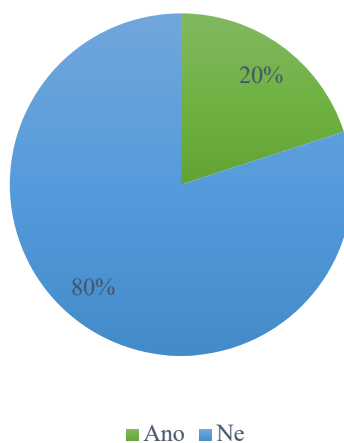

Zdroj: Vlastní tvorba

Také jsem se zaměřila na vliv pandemie ve městě a zeptala se obyvatel, jak vnímali vliv pandemie na veřejný prostor v Písku. Téměř polovina respondentů odpověděla, že pandemie neměla téměř žádný vliv na městský veřejný prostor. Následně 35 respondentů uvedlo, že vnímalo značné změny a 11 dotazovaných považovalo pandemii za velký zásah do veřejného prostoru. Jen 6 respondentů nezaznamenalo žádné proměny ve veřejném prostoru.

Graf č. 9: Změny ve veřejném prostoru města po pandemii

Vnímáte nějaké změny ve veřejném prostoru v Písku po pandemii?

Zdroj: Vlastní tvorba

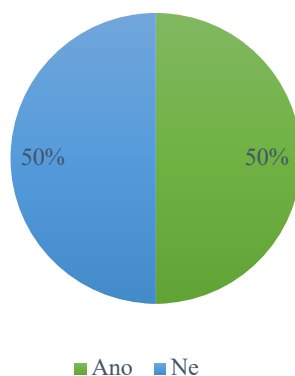
Na vliv pandemie jsem navázala otázkou týkající se změn ve veřejném prostoru po pandemii. 80 dotazovaných odpovědělo, že žádné změny nezaznamenaly. Jedna pětina respondentů změny ve veřejném prostoru vnímá.

Těchto respondentů jsem se následně zeptala, jaké změny po pandemii vnímají. Respondenti odpověděli, že je patrná proměna veřejného prostoru, určité kulturní činnosti jsou omezené i nyní, lidé se stále vyhýbají kontaktu a nenavštěvují hromadné akce, protože si zvykli trávit čas doma. Některé provozovny, restaurace a kavárny byly nuceny ukončit činnost a tím došlo k patrné změně veřejného prostoru, ale zároveň vznikly i nové prodejny. Stále jsou mezi námi lidé, kteří vnímají pomalý „rozjezd“ – veřejný život se obnovil, ale nevrátil se do starých kolejí.

4.2.6. Možnost rozhodování o veřejném prostoru

Graf č. 10: Možnost mít vliv na rozhodování ve veřejném prostoru

Uvítal/a byste možnost mít vliv na rozhodování týkající se veřejného prostoru?

Zdroj: Vlastní tvorba

Poslední otázkou jsem se zaměřila na vliv ve veřejném prostoru a zeptala se respondentů, zda by uvítali mít vliv na rozhodování, která se týkají veřejného prostoru města. Přesně 50 dotazovaných odpovědělo, že by tento vliv uvítalo a druhá polovina respondentů by neměla zájem podílet se na rozhodování.

4.2.7. Ověření hypotéz a shrnutí

- Hypotéza č. 1

Mám za to, že občané Písku jsou spokojeni s veřejným prostorem města.

Hypotéza byla verifikována grafem č. 5, tabulkou č. 1 a doplňující otázkou.

- Hypotéza č. 2

Domnívám se, že pro obyvatele města se pořádá dostatečné množství kulturních akcí a veřejný prostor je snadno dostupný pro všechny.

Hypotéza byla verifikována grafem č. 6 včetně otevřených doplňujících otázek a grafem č. 7.

- Hypotéza č. 3
Předpokládám, že většina obyvatel města sdílí názor, že pandemie měla značný vliv na veřejný prostor.
Hypotéza byla falzifikována grafem č. 8.
- Hypotéza č. 4
Domnívám se, že po pandemii lidé vnímají určité změny ve veřejném prostoru města.
Hypotéza byla falzifikována grafem č. 9.

Za zmínku stojí, že jsem se snažila oslovit co nejširší okruh lidí v mém okolí, a proto nelze považovat výsledky online dotazníku za definitivní.

Z mého dotazníkové šetření vyplývá, že největší počet respondentů žije ve městě Písek 21–40 let, to odpovídá hlavně věkové skupině 18–30 let, která měla v dotazníku nemalé zastoupení. V rámci pohlaví převládá zastoupení žen, odpovědělo nejvíce respondentů ve věku 31–65 let a jako nejpočetnější nejvyšší dosažené vzdělání byla zaznamenána střední škola s maturitou.

Následně jsem se zajímala o spokojenost obyvatel s veřejným prostorem města a odpověď respondentů mi potvrdila mou hypotézu, že obyvatelé města jsou s veřejným prostorem spokojeni. Většina respondentů zvolila kladné hodnocení a v následující otázce ohledně zdůvodnění svého výběru převažovaly kladné odpovědi, kde byla nejčastěji zmiňována atraktivita města, dostatek zeleně či čistota. Jak jsem předpokládala objevily se také negativní odpovědi, jelikož někteří lidé nejsou spokojeni s množstvím zeleně, kritizují vandalismus či neopravené budovy, které narušují kvalitu veřejného prostoru. Také jsem se několikrát setkala s kritikou Velkého náměstí, které jako jeden z hlavních bodů historického centra bojuje s velkým množstvím automobilů a funguje především jako parkoviště. Je patrné, že každý vnímá veřejný prostor města trochu jinak, a především záleží v jaké části města dotazovaný bydlí, pracuje nebo zda se jedná o rodinu s dětmi, jelikož jedním z hlavních bodů kritiky byla právě dětská hřiště.

Nepřekvapilo mě, že obyvatelé města souhlasí s tím, že ve městě je pořádán dostatek kulturních akcí, dle mého názoru si zde každý najde kulturní vyžití. Ti, kteří odpověděli v rámci této otázky záporně, odůvodnili svou odpověď především komentáři, že jim ve městě chybí například koncerty, trhy nebo akce se zaměřením na děti. Následně jsem se od respondentů dozvěděla, jaké kulturní

akce jsou pro ně nejvíce atraktivní a které rádi navštěvují, spolu s kladnými odpověďmi a konkretizací kulturních akcí mi byla potvrzena část druhé hypotézy. Samotnou mě překvapilo opravdu velké množství festivalů a dalších kulturních činností, které respondenti zmínily a díky odpovědím jsem získala nová doporučení na kulturu ve městě.

Co se dostupnosti veřejného prostoru týká, zde byla odpověď naprosto jasná a potvrdila mi část druhé hypotézy, většina respondentů odpověděla, že veřejný prostor je snadno přístupný pro všechny. Je to především dáno rozložením a velikostí města, každý se tak může velmi rychle ocitnout v centru, aniž by musel použít městskou veřejnou dopravu nebo jiný dopravní prostředek.

Předpokládala jsem, že většina obyvatel města je toho názoru, že pandemie měla značný vliv na veřejný prostor. Tato hypotéza byla vyvrácena odpověďmi respondentů, jelikož si téměř polovina myslí, že pandemie neměla téměř žádný vliv a další třetina dotazovaných sdílí názor, že veřejný prostor nebyl tímto obdobím nijak ovlivněn. Pravděpodobně opět záleží na velikosti města, Písek je menším městem, který nezažil zásadní dopady na veřejný prostor jako velká evropská města, která žijí například z turismu.

Poslední hypotéza byla také vyvrácena. Domnívala jsem se, že po pandemii lidé vnímají určité změny ve veřejném prostoru, ale ukázalo se, že téměř většina žádné změny nevnímá. Ti, kteří změny zaznamenali následně uvedli, že je patrná proměna veřejného prostoru v rámci zaniklých a nově vzniklých provozoven a lidé si zvykli trávit více času doma, což je viditelné především při pořádání různých hromadných akcí. Tuto problematiku je možné ve městě Písek spojit se slavnostmi Dotkni se Písku, které rok od roku upadají a pandemie jim v tomto směru nepřidala. Dle mého názoru by se mělo město snažit přidat nějaké nové prvky, aby probudilo zájem ve větším počtu lidí.

V závěru výzkumu mě zajímalo, zda by občané města uvítali mít vliv na rozhodování, která se týkají veřejného prostoru ve městě. Výsledek odpovídá tomu, že mezi respondenty jsou lidé, kteří mají velký zájem o prostor kolem sebe, ale zároveň odpověděli i ti, kteří by se neucházeli o rozhodování ohledně veřejného prostoru a raději to přenechají ostatním.

ZÁVĚR

Po zpracování diplomové práce jsem dospěla k názoru, že veřejný prostor je v poslední době probíraným tématem, a to také z důvodu nedávné pandemie COVID-19, kdy byl volný pohyb ve veřejném prostoru značně omezen. V posledních desetiletích se více města a obce na veřejné prostory zaměřují a snaží se motivovat obyvatele k jejich návštěvě, i přesto jsou viditelné značné problémy, kterých není malé množství.

Veřejný prostor je v této práci důležitým pojmem, který je chápán jako místo, kde se lidé setkávají a komunikují v různých rovinách, přes rovinu politicko-právní až po podstatu fyzickou. Od soukromého prostoru se liší tím, že je prostorem tvořícím veřejnost, jež je regulována sociálními a kulturními pravidly. V teoretické části, v kapitole veřejný prostor, jsem se zabývala samotným pojmem, objasnila jsem pojem veřejné prostranství a uvedla jeho legislativní definici, dále jsem se zaměřila na členění prostorů na soukromý, veřejný, poloveřejný a polosoukromý. Zabývala jsem se také veřejným a soukromým zájmem ve veřejném prostoru, jeho typologií, kde jsem zmínila některé prvky, jež jsou někdy neodmyslitelnou součástí prostoru. Objasnila jsem vývoj, samotnou tvorbu veřejného prostoru a faktory, které působí na kvalitu veřejného prostoru.

Jedním z mých cílů bylo zabývat se problematikou a regulací veřejného prostoru. Popsala jsem aktuální problémy veřejných prostorů, kde jsem se následně zaměřila na problém nerovnoměrnosti péče a opomíjená místa. Dále jsem se věnovala nákupním centrům, která jsou podobná veřejným prostranstvím, ale fungují pod jinými pravidly, přitahují odlišný typ uživatelů a nahrazují tak legitimní veřejné prostory. V rámci problematiky veřejných prostorů nesmí chybět jejich regulace, určitá kontrola skládající se z norem, pravidel a významů, které jsou vytvářeny a opakovány v běžných každodenních interakcích. Věnovala jsem se jak regulaci vnější, vnitřní tak i regulaci právní, která je zakotvena v zákoně o obcích, o místních poplatcích a dalších právních předpisech.

Pandemie COVID-19 je důležitým bodem v rámci novodobého vývoje veřejných prostorů. Zaměřila jsem se na proměny veřejného prostoru v pandemii, uvedla konkrétní příklady proměn ve světě a poukázala na vznik nového standardu v důsledku opatření zamezujících šíření onemocnění. Aktivní boj proti šíření si vyžádal velké množství regulací veřejného prostoru, konkrétně v České republice

byly vyhlášeny čtyři nouzové stavy a na zhruba tři roky došlo několikrát k omezení volného pohybu.

V praktické části jsem provedla dvě výzkumná šetření, kterými jsem navazovala na poznatky z teoretické části, a dospěla k následujícím cílům. V prvním šetření jsem provedla řízený rozhovor s vedoucím Odboru památkové péče města Plzně s panem Karlem Zochem. Památková péče se vyjadřuje k veřejnému prostoru v situacích, kdy jsou v určité věci dotčeným orgánem státní správy a pan Zoch se jako vedoucí vyjadřuje k úpravám veřejného prostoru z pohledu Památkové péče a z pohledu historického kontextu. Vlivem pandemie se v rámci systému využití veřejný prostor nijak zvlášť nezměnil, byl více osamocený vlivem různých restrikcí, ale to bylo více patrné ve velkých městech.

Druhý výzkum byl proveden online anonymním dotazníkem s obyvateli města Písek, který mi potvrdil dvě hypotézy týkající se spokojenosti a dostupnosti veřejných prostorů a dostatečným množstvím kulturních akcí. Naopak hypotézy, ohledně vlivu pandemie a změn ve veřejném prostoru, byly vyvráceny. Obyvatelé města nevnímají téměř žádné změny a stejně tak nezaznamenali výrazný vliv na veřejný prostor vlivem pandemie. Z odpovědí je patrné, že jsou respondenti s veřejným prostorem ve městě spokojeni a prostor funguje, jak má.

Na závěr bych poznamenala, že veřejný prostor je důležitým místem pro všechny, kdo zde tráví svůj volný čas nebo jen procházejí, je místem, kde dochází ke komunikaci a vznikají nové vztahy. Proto je potřeba, abychom se všichni ke svému okolí chovali odpovědně a činili ho tak atraktivním i pro ostatní.

RESUMÉ

The topic of my master thesis is Public Space. This thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part focuses on public space, the problems and regulation of public spaces, the intervention of pandemics in these spaces and other related concepts. The practical part deals with the research.

Public space is an important concept in this thesis, which is understood as a place where people meet and interact on different levels, through the political and legal level to the physical essence. It differs from private space in that it is a space constituting a public that is regulated by social and cultural rules.

One of my aims was to address the issue and regulation of public space. I described the current problems of public spaces, where I then focused on the problem of uneven care and neglected places. Subsequently, I focused on shopping malls, which are similar to public spaces. Subsequently, I looked at both external, internal regulation and legal regulation, which is enshrined in the Municipal Act, the Local Charges Act and other legislation.

The COVID-19 pandemic is an important point in the modern evolution of public spaces. I have focused on the transformations of public space in the pandemic, giving specific examples of transformations around the world and highlighting the emergence of a new standard as a result of measures to prevent the spread of the disease. The active fight against the spread required a large amount of regulation of public space, specifically in the Czech Republic, four states of emergency were declared and there were several restrictions on free movement for about three years.

In the practical part, I conducted two researches that built on the findings of the theoretical part and achieved the following objectives. In the first investigation, I conducted a guided interview with Mr. Karl Zoch, the head of the Department of Conservation of the City of Pilsen, in which I learned the position of conservation in relation to public spaces. The second research was conducted by an online anonymous questionnaire with the residents of the city of Písek, we showed that people are satisfied with the public space in the city and do not perceive any changes due to the pandemic.

In conclusion, I would like to note that public space is an important place for everyone who spends their free time there or just passes through, it is a place where communication takes place and new relationships are formed. Therefore, we all need to treat our surroundings responsibly and make them attractive to others.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

ADÁMEK, Jan, Jiří FRÖLICH a Jiří ČÍŽEK. *Písek: Historický průvodce stručné dějiny města*. Písek: IRES, 1994, 107 str.

CEJPKOVÁ, Klára. *Principy tvorby veřejných prostranství*. Brno: Kancelář architekta města Brna, 2019, 284 str. ISBN 978-80-270-6463-2.

ČABLOVÁ, Markéta. *Kvalita veřejných prostorů a její rozvoj: Faktory rozvoje veřejných prostorů*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, fakulta architektury, 2005, 31 str. ISBN 80-214-3073-7.

ČABLOVÁ, Markéta. *Prostory: Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství*. Brno: Partnerství, 2013. ISBN 978-80-904918-6-1.

FA VUT v BRNĚ. *Moje náměstí*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2014. 183 str. ISBN 978-80-7204-894-6.

Fsv ČVUT v Praze. *Perspektivy území III: Veřejné prostory a prostranství*. České vysoké učení technické v Praze. Praha: Nakladatelství ČVUT, 2015, 94 str. ISBN 978-80-01-05710-0.

GEHL, Jan. *Život mezi budovami: Užívání veřejných prostranství*. Brno: Nadace partnerství, 2000. 202 str. ISBN 80-85834-79-0.

HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada Publishing, 2012, 256 str. ISBN 978-80-247-3779-9.

INSTITUT PLÁNOVÁNÍ A ROZVOJE HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy*. Praha: Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy, 2014, 66 str. ISBN 978-80-270-6463-2. 978-80-87931-13-4.

JAMES, Autumn C. *Don't stand so close to me: Public spaces, behavioral geography, and COVID-19. Dialogues in Human Geography*. 2020, roč. 10, č. 2, s. 187-190. ISSN 20438206.

KALNÝ, Miroslav. *Soukromý zájem ve veřejném prostoru*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2017. 190 str. ISBN 978-80-261-0707-1.

KANCELÁŘ ARCHITEKTA MĚSTA BRNA. *Principy tvorby veřejných prostranství*. Brno: Kancelář architekta města Brna, p.o.. 2019, 284 str. ISBN 978-80-270-6463-2.

KRATOCHVÍL, Petr. *Architektura a veřejný prostor: Texty o moderní současné architektuře IV*. Praha: Zlatý řez, 2012, 164 str. ISBN 978-80-903826-4-0.

KRATOCHVÍL, Petr. *Městský veřejný prostor*. Praha: Zlatý řez, 2015, 188 str. ISBN 978-80-88033-00-4.

KRATOCHVÍL, Petr. *Veřejný prostor v ohrožení?: Aktuální problémy městského veřejného prostoru z pohledu společenskovedních disciplín*. Praha: Artefactum –

nakladatelství Ústavu dějin umění AV ČR, 2018, 144 str. ISBN 978-80-88283-18-8.

MELIK, Rianne van, Pierre FILION a Brian DOUCET. *Volume 3: Public space and mobility: Global reflections on COVID-19 and urban inequalities*. Bristol: Bristol University Press, 2021, 229 str. ISBN 978-1-5292-1900-5.

POSPĚCH, Pavel. *Městský veřejný prostor: interpretativní přístup. Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2013, roč. 49, č. 1, s. 75-100. ISSN 0038-0288.

POSPĚCH, Pavel. *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, 194 str. ISBN 978-80-7419-186-2.

RODRÍGUEZ-BARCÓN, Alberto. *POST-COVID CITY: What are we talking about?: Windows of opportunity for a more resilient and egalitarian city*. *Centro de Estudios Geográficos*. 2020, LV (115), s. 237-242. ISSN 0430-5027.

Právní předpisy

Usnesení vlády České republiky ze dne 23. března 2020 č. 279 o přijetí krizového opatření

Usnesení vlády České republiky ze dne 31. března 2020 č. 352 o přijetí krizového opatření

Usnesení vlády České republiky ze dne 23. dubna 2020 č. 452 o přijetí krizového opatření

Usnesení vlády České republiky ze dne 8. října 2020 č. 995 o přijetí krizového opatření

Usnesení vlády České republiky ze dne 12. října 2020 č. 1021 o přijetí krizového opatření

Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2020 č. 1073 k mimořádnému opatření Ministerstva zdravotnictví o zákazu pohybu a pobytu bez ochranných prostředků dýchacích cest

Usnesení vlády České republiky ze dne 26. října 2020 č. 1102 o přijetí krizového opatření

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

Zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Zákon České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. Pl. ÚS 21/02

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. n. Pl. ÚS 21/02, publikován ve Sbírce zákonů pod č. 211/2005 Sb.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 23. 10. 2003, č. j. 2 AS 11/2003-164

Internetové zdroje

Arch Daily: Domino Park Introduces Social Distancing Circles to Adapt to the COVID-19 Crisis [online]. 2020 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/940244/domino-park-introduces-social-distancing-circles-to-adapt-to-the-covid-19-crisis>

BRABEC, Tomáš. *PragueWatch: Praha pod lupou: Zdi mezi námi: gated communities v současném Česku* [online]. 1. 3. 2013 [cit. 2022-11-10]. Dostupné z: <https://praguewatch.wordpress.com/2013/03/01/zdi-mezi-nami-gated-communities-v-soucasnem-cesku/>

Český statistický úřad: *Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022* [online]. 2022 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112022>

DAILY SABAH: Thousands of Israelis protest Netanyahu with social distancing [online]. 2020 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: https://www.dailysabah.com/world/mid-east/thousands-of-israelis-protest-netanyahu-with-social-distancing?gallery_image=undefined#big

ERBEL, Joanna. *ATLAS TRANSFORMACE: Veřejný prostor* [online]. 2010 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/v/verejny-prostor/1-verejny-prostor.html>

CHAYKA, Kyle. *THE NEW YORKER: How the Coronavirus Will Reshape Architecture* [online]. 2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/culture/dept-of-design/how-the-coronavirus-will-reshape-architecture>

Intelligent Transport: TfL's new data shows continued rise in walking and cycling across London [online]. 2022 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.intelligenttransport.com/transport-news/141746/tfls-latest-data-shows-rise-walking-cycling-london/>

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1971. In: *Ptejte se knihovny* [online]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/vyznam-slova-namesti>

Město Písek: Město Písek veřejnosti představí finální podobu studie Regenerace sídliště Dr. M. Horákové [online]. Písek, 2023 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://www.mesto-pisek.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=12075&id=48371

Město Plzeň: Centrální obvod dezinfikuje i lavičky [online]. 2020 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://umo3.plzen.eu/zivot-v-obvodu/aktualne-z-obvodu/centralni-obvod-dezinfikuje-i-lavicky.aspx>

Město Plzeň: Odbor památkové péče [online]. 2022 [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/urad/magistrat-mesta-plzne/urad-sluzeb-obyvateľstvu/odbor-pamatkove-pece/odbor-pamatkove-pece.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky: Stanoviska ODK 2008 [online]. 2023 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-odk-2008.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky: Vláda na tři týdny zakázala pohyb mezi okresy. Omezení má zabránit šíření agresivních mutací koronaviru. [online]. 2021 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/vlada-na-tri-tydny-zakazala-pohyb-mezi-okresy-omezeni-ma-zabranit-sireni-agresivnich-mutaci-koronaviru.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky: Zpravodajství: NOUZOVÝ STAV [online]. 2020 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/zpravodajstvi-nouzovy-stav.aspx>

Národní památkový ústav: Památkový katalog [online]. Písek, 2015 [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pisek-7664542>

Onemocnění aktuálně: Přehled aktuálních informací o nemocech v České republice [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2020 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19--vysvetleni-pojmu>

Public Space, Public Life & COVID-19 [online]. Copenhagen: Gehl, 2020 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://covid19.gehlpeople.com/lockdown>

The Washington Post: This restaurant in Amsterdam is redefining pandemic dining with private 'greenhouses' [online]. 2020 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/travel/2020/05/08/this-restaurant-amsterdam-is-redefining-pandemic-dining-with-private-greenhouses/>

Vláda České republiky: Důležité informace: Vládní usnesení související s bojem proti epidemii – rok 2020 [online]. 2021 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AV ČR	Akademie věd České republiky
CCTV	Closed-circuit television; kamerový systém
cit.	citace
COVID-19	Coronavirus disease 2019
ČR	Česká republika
ČVUT	České vysoké učení technické v Praze
EU	Evropská unie
NNO	nevládní nezisková organizace
NPÚ	Národní památkový ústav
obr.	obrázek
odst.	odstavec
pův.	původní
roč.	ročník
SARS-Cov.-2	Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus
Sb.	Sbírka zákonů
Sp. zn.	spisová značka
TfL	Transport for London
tj.	to jest
ÚS	Ústavní soud

SEZNAM POUŽITÝCH OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Obrázky

Obrázek č. 1: Kompaktní historické město

Obrázek č. 2: Modernistická sídlištní struktura

Obrázek č. 3: Protest, Tel Aviv

Obrázek č. 4: Rozestupy v Domino parku, Brooklyn

Grafy

Graf č. 1: Věk respondentů

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 4: Jak dlouho respondenti ve městě Písek žijí

Graf č. 5: Spokojenost s veřejným prostorem

Graf č. 6: Dostatek kulturních akcí ve městě

Graf č. 7: Dostupnost veřejného prostoru

Graf č. 8: Vliv pandemie na veřejný prostor ve městě

Graf č. 9: Změny ve veřejném prostoru po pandemii

Graf č. 10: Možnost mít vliv na rozhodování ve veřejném prostoru

Tabulka

Tabulka č. 1: Spokojenost s veřejným prostorem ve městě Písek

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Potvrzení zaměstnavatele na cesty do místa výkonu práce

Příloha č. 2: Rozhovor Ing. Karel Zoch (31. 3. 2022)

Příloha č. 3: Rozhovor Ing. Karel Zoch (1. 2. 2023)

Příloha č. 4: Online dotazník

Příloha č. 1

POTVRZENÍ ZAMĚSTNAVATELE NA CESTY DO MÍSTA VÝKONU PRÁCE

podle bodu IV.1 usnesení vlády č. 216 ze dne 26. února 2021

pro:

jméno, příjmení:Dominika Humpálová.....

datum narození:26. 5. 1999.....

o důvodnosti cest do zaměstnání

mezi místem pobytu:

.....Nová 112, Písek.....

a místem zaměstnání:

.....České Budějovice, Písek, Strakonice.....

platné na dobu ode dne.....13. 3..... do dne ...14. 3. roku 2021.

Vydáno dne: 12. 3. 2021.

Podpis a razítko zaměstnavatele

IPSOS s.r.o. ®
Na Příkopě 22, 312 00 Písek 1, vchod E
Tel: +420 226 513 111
DIČ: CZ26738902 IČ: 26738902

Radek Jalůvka, jednatel IPSOS s.r.o.

Příloha č. 2

31. 3. 2022

Rozhovor

Ing. Karel Zoch – vedoucí odboru památkové péče, Magistrát města Plzně

1. Co Vaše práce obnáší? Jaká je náplň Vaší práce?

Chtěl bych demonstrovat, že nejsem úředník zabývající se architekturou, ale jsem primárně architektem na úřadě. Tato práce s sebou přináší výhody i nevýhody, zásadní nevýhodou je, že jsem těžko začlenitelný do struktury úřadu, který je velmi byrokratický. Jak vidíte nemám na sobě sako ale nepromokavou bundu, jelikož procházím staré budovy a chodím na kontroly na stavby, a to je více než polovina mé práce. Zbytek času trávím někde v kanceláři nebo na jednáních. Myslím si, že nejdůležitějším je být tou konkrétní profesí na úřadě než byrokratem, který se primárně zabývá úředními věcmi.

My jako památkáři postupujeme pravidelným systémem vzdělávání v právní oblasti. Památková péče je o současné architektuře a nedávno mi přišel email z generálního ředitelství Národního památkového ústavu v Praze, které plánuje vytvářet metodiku na téma soulad historické a moderní architektury a vyzívají mě, jestli bych nebyl jejich konzultantem. Před časem jsem byl také konzultantem Akademie věd ČR a Ústavu urbanismu ČVUT, kde se jednalo o výzkumný úkol týkající se fungováním gotických měst. Plzeň je také gotickým městem, ale my jsme nezkoumali jedno město, ale celý soubor po celé ČR i třeba v navazujícím zahraničí a hledali jsme nějaké souvislosti, které jsou pro města společné a pojmenovávali jsme problémy, se kterými se potýkají. V rámci těchto problémů jsme se snažili najít systém jejich vyřešení, příkladem může být náměstí v Plzni, kde večer zjistíte, že se svítí v každém dvacátém okně – to znamená, že ty domy jsou úplně prázdné a nevyužívané.

2. Jak byste tento problém vyřešil?

Je třeba si položit otázku, proč to tak je a čeho bychom chtěli dosáhnout? Já si myslím, že to město by mělo fungovat tak jak fungovalo vždycky, jako nějaká samostatná jednotka. My se zoufale snažíme město oživit, pořádáme koncerty, trhy na náměstí a tvrdíme, že je to dobře, ale já myslím, že je to dobře jenom částečně. Když to město začne fungovat i po ekonomické stránce začne vlastníkům domů generovat zisk, který potom zpětně mohou investovat do opravy domů jako takových.

Pokud začne vznikat v blízké návaznosti na historické centrum města velké nákupní centrum, dochází k „odsání“ lidí z města do tohoto centra a jednotlivé obchodní jednotky ve městě začnou zanikat nebo se stanou podružnými a budou ekonomicky neudržitelné. Jedná se o složité souvislosti, které je třeba vyzkoumat a nastavit principy fungování, jelikož běžnému člověku ani nedochází, že pokud se postaví na místě zbořeného domu kultury gigantické nákupní centrum, že to může znamenat ohrožení fungování historického jádra města. Obchody musí vznikat promyšleně, musí vzniknout nějaká polyfunkční zástavba, respektive nějaká síť ulic, kde budou

dole obchody, nad tím nějaké kanceláře a v horním patře třeba bydlení. Polyfunkční struktura města je opravdu důležitá, já jsem zásadně proti monofunkční struktuře.

3. Mohl byste uvést konkrétní příklad podle Vás problémové oblasti v Plzni?

Příkladem je Borské pole, kde je třeba položit si otázku: Je vůbec Borské pole městská čtvrť? Pokud nemáte auto, tak je zdlouhavé obejít jeden plot, kde se nachází obrovská fabrika. To je opravdu špatně, vznikají nám i problémy, že se na Lochotíně pouze bydlí, zde nejsou ani obchody ani pracovní příležitosti a všichni poté vezmou auta a jedou na druhý konec města za prací, na tomto konci se jenom pracuje. Najít principy fungování města je strašně obtížné, ale velmi důležité, a to nejen pro fungování památkové péče, ale i pro celé město a urbanismus.

4. Jak dlouho v tomto oboru pracujete a jak jste se k této práci dostal?

Od roku 2003, celkem 19 let. Často se mě lidé ptají, proč jsem šel tuto práci dělat, ani jsem neměl ambice pracovat na úřadě. Byla to spíš shoda náhod, jelikož jsem vzděláním architekt a po vystudování jsem musel nastoupit na základní vojenskou službu, sloužil jsem v armádě. V rámci vojny se mi zablokovala krční páteř a já jsem přestal hýbat prsty na pravé ruce. Po zotavení mi neurolog jasně vysvětlil, že práci architekta nemohu dělat, jelikož nemohu jen sedět celý den u počítače, jinak se mi to může vrátit. V rámci doporučení jsem si našel tuto pozici, která měla být pouze na přechodné období. Nakonec jsem zůstal a našel jsem si to co mě baví.

Dále jsem si ještě přičlenil jakousi výzkumnou práci, jelikož se zabývám hodně architekturou Adolfa Loose a v rámci výzkumu komunikuji s kolegy z Prahy, Brna, Vídně a mám také kolegu v Marseille. Toto sdílení postupů a prací vede k velmi rychlým výsledkům. Příkladem mohu zmínit kolegu architekta, který za mnou přišel s tím, že vyfotil chatu na Špičáku a že to vypadá na dílo Loose. Fotografie jsem poslal kolegyni do Prahy, ta to přeposlala do Vídně, z Vídně do Auckland na Novém Zélandu a odtud poté přišly naskenované výkresy chaty a zjistilo se, že ji navrhl hlavní spolupracovník a asistent A. Loose Heinrich Kulka, který na Novém Zélandě žil a jeho potomci tam spravují archiv projektů. A i takto jsme našly výkresy z plzeňských domů v královské komoře britských architektů v Londýně.

5. Jak postupujete v případě podnětu od občana?

Pokud je nějaký dům památkově chráněný nebo v plošně chráněném památkovém území, památkové zóně nebo rezervaci, tak každý, kdo ho chce opravovat se mnou musí vést jednání. Vedeme jednání s architektem a snažíme se být konstruktivními partnery. V rámci jednání se připraví projektová dokumentace ke schvalovacímu řízení, která se odevzdá a vede se správní řízení, které je schvalovacím řízením toho projektu opravy domu.

Dochází k vydání jednotlivě závazného stanoviska, když se pokračuje schvalovacím řízením na stavebním úřadě, tak se jedná o závazné stanovisko doporučeného orgánu státní správy. Také vydáváme samostatné rozhodnutí s kulatým razítkem, pakliže to nepodléhá schvalovacímu řízení stavebního úřadu. Dům se tedy poté začne opravovat a my děláme v rámci oprav stavební dohled, to znamená, že

chodím jednou týdně na stavbu na kontrolní den a provedu inspekční prohlídku a konzultace se stavební firmou. Když to dobře dopadne, tak máme dobrý pocit, že se všechno povedlo.

6. Je podle Vás Památková inspekce důležitým prvkem památkové péče?

Nepochybně ano, je ale takovou tou poslední instancí, taková ta záchranná brzda, když se opravdu něco nedaří v rámci jednání. Je zde určitá možnost, že inspekce může zasáhnout a sjednat nějakou nápravu. Oni dělají také kontrolně inspekční činnost, která je také nezbytnou.

K nám inspekce nechodí, ale stýkáme se s nimi na krajské poradě památkové péče, která se koná dvakrát do roka. Struktura a hierarchie orgánu státní správy pro památkovou péči je taková, že my sídlíme na ORP, nad námi je krajský úřad a nad ním je Inspekce ministerstva kultury. Na zmiňované poradě s inspekcí diskutujeme a oni nám poskytují určitý servis, rádi nám ve sporných věcech, které oni řeší.

7. Jak byste zhodnotil systém památkové péče?

Ohledně schvalovacího systému památkové péče, my máme tzv. dvojkolejnou památkovou péči, která se skládá z Národních památkových ústavů a výkonných památkářů, kteří spolu nějakým způsobem kooperují. Podle mého názoru je systém nesmírně složitý, neoperativní a daňový poplatník si na jeden úkon platí dva památkáře.

Funguje to tak, že vy mi pošlete žádost o schvalovací řízení, já ji přepošlu Národnímu památkovému ústavu, který má tři týdny na odpověď, ale může si vyžádat dalších 20 dní prodloužení, může mít až 5 týdnů na odpověď. Poté to NPÚ vrací zpět a já vedu správní řízení, kdy jejich stanovisko je jedním z odkladů toho řízení. Daňový poplatník si tak platí dva památkáře, kteří neznamenají zrychlení fungování, ale znamená to spíše zpomalení. V tomto smyslu bychom nutně potřebovaly nový památkový zákon, který by usnadnil alespoň jednodušší úkony, respektive abychom byli schopni rozhodovat bez NPÚ. Myslím, že pokud si práci rozdělíme smysluplnějším způsobem, že by nám to šlo mnohem lépe. Tím, že se NPÚ zabývá našimi žádostmi zanedbává svou práci, tou může být např. systematické vyhodnocování jednotlivých území a vytipování domů, které by mohly být v budoucnu památkově chráněny.

Památkový zákon je z roku 1987, kdy se na památkovou péči nedívalo jako na prioritu a šlo pouze o doložení, že nějaká památková péče existuje. V rámci socialismu byl vytvořen systém, který koncepčně nefungoval a myslím si, bohužel ani dnes v mnoha ohledech nefunguje. Koncepce NPÚ a nás jako památkářů nejsou někdy úplně pečlivě vytyčeny a stanoveny, což vede někdy k napětí – chyba je v systému.

8. Jak je památková péče financována?

Máme dva problémy a to, že peněz je vždy obecně málo a roztráštěnost, s kterou asi ani nejde nic dělat, kde finanční prostředky získat? Např. město Plzeň má svůj

dotační program na podporu vlastníků kulturních památek, Plzeňský kraj také a Ministerstvo kultury má několik programů, asi 5 nebo 7.

Dotační systémy jsou, ale jsou roztržštěné a běžný člověk má problém se orientovat, proto jim s tím pomáháme (vyplňujeme žádosti, pomáháme k sehnání podkladů apod.). Je v zájmu nás památkářů, aby dotaci dostali a dům opravili – snažíme se být pro lidi partnerem, nikoliv protivníkem. Je to důležité jak pro vlastníka památky, tak pro architekta, kterého si najímají, primárně musíme být pro ně partnery a myslím, že se nám to daří.

Příloha č. 3

2. 2. 2023

Rozhovor

Ing. Karel Zoch – vedoucí odboru památkové péče, Magistrát města Plzně

1. Jak byste popsal vlastními slovy veřejný prostor?

Nazval bych to jako prostranství uvnitř města, která jsou veřejně přístupná pro veřejnost. Samozřejmě to se může v čase měnit, kromě náměstí, parků, ulic, se může stát, že někdo zřídí restauraci ve vnitrobloku domu, který byl do té doby neveřejným, soukromým, prostorem, ale tím, že je otevřen pro provoz restaurace, tím se prostor přičleňuje k veřejnému prostoru.

2. Jakou má památková péče funkci ve veřejném prostoru?

Jde o to, že my se k tomuto vyjadřujeme v situacích, kdy jsme v té věci dotčeným orgánem státní správy. My máme zejména plošně chráněná území, tzn. památkové zóny, památkové rezervace a ty se ještě dále dělí na městské a venkovské nebo vesnické. Ta území, která jsou vymezena v mapě podléhají památkové péči, tak samozřejmě zahrnují veřejné prostory. Specifickými příklady jsou Okružní městské sady, které jsou evidovány jako kulturní památka, takže to má ještě vyšší stupeň té památkové ochrany. Nebo si představím zámecký park, který je přístupný pro veřejnost, pak je to veřejný prostor zámeckého parku.

3. Památková péče se tedy spíše zabývá jakousi obnovou a ochranou některých veřejných prostorů?

Ano, pokud vezmeme městskou památkovou rezervaci města Plzeň, tak ta zahrnuje celé historické jádro města Plzně. My se samozřejmě vyjadřujeme k úpravám veřejné prostoru z pohledu Památkové péče a z pohledu historického kontextu se zástavbou, protože je třeba říci, že historické jádro je v památkovém zákoně specifikováno jako městská památková rezervace, tedy území, které obsahuje větší množství kulturních památek. Já proti této definici velmi rezolutně vystupuji, jelikož se mi zdá jako neaktuální a zásadně chybná.

Spolupracoval jsem s Ústavem urbanismu Českého vysokého učení technického v Praze a s Akademií věd, kde se na to upozorňovalo, že to historické jádro samo o sobě, když si odmyslím ty jednotlivosti, tím, jak je uspořádané z urbanistického pohledu, je vzácné a hodnotné. Především tím, jakým způsobem jsou ulice rozvrženy, jakým způsobem bylo to město koncipováno jako celek, nikoliv jako jednotlivosti jako takové. Z tohoto úhlu pohledu se k veřejnému prostoru vyjadřujeme.

Také je důležité, abych zmínil, že dnes je pojem veřejný prostor strašně módní, kdybychom se o něm bavili před třiceti lety, tak by nikoho takové slovo ani nenapadlo. Jelikož v době socialismu se dbalo na to a byl zájem lidí, aby co nejrychleji byli doma a tam se opevnili v tom svém bytě a raději nevystřkovali vůbec nos, protože doma byl každý svým vlastním pánem, kdežto na ulici to nebylo

přívětivým prostředím, tam nás mohl každý legitimovat. V současnosti vnímáme policisty jako lidi, kteří nám s leccím snadno pomohou, kdežto dřív to byl vždy negativní zážitek.

4. Podle Vás se tedy pohled na veřejný prostor změnil?

Ano, postoj i pohled na veřejný prostor se samozřejmě zásadně změnil, což je příjemné. Já bych ale varoval, abychom neodhlíželi od samotného kontextu. Často totiž dnes slyším, že veřejný prostor musíme zařídit tak, aby byl pěkný, ale pro mě není veřejný prostor vytržitelný z kontextu historických budov. Co je naplat, že uděláme hezké ulice, hezké prostranství, když budeme mít oprýskané fasády domů a nebudeme mít funkční provozovny, jelikož bez toho veřejný prostor sám o sobě nikdy nefungoval.

5. Co podle Vás by měl veřejný prostor obsahovat, aby byl vnímán jako prostor kvalitní?

To je těžké, pokud budu brát veřejný prostor tak, jako ho vnímám já jako prostor, který je přívětivý pro lidi, kteří se v něm pohybují a měli by mít co nejméně negativních vlivů a zážitků. Za mě je ideální pěší zóna s lavičkami, pokud se bavím o ulici, skladba provozoven, které na něj navazují, tak aby se jednalo o zóny, které člověk potřebuje, co je člověku platné, když jde ulicí a následuje jedna banka za druhou, kolikrát za rok potřebuje jít člověk do banky, kdoví jestli vůbec jednou. Lidé určitě potřebují obchod, támhle pekařství, nějakou kavárnu a restauraci, zkrátka něco, co člověk potřebuje, a to všechno spolu úzce souvisí. Pak je potřeba také odpovídající zeleň, tam kde je vhodná a pak jsou místa či ulice, kam se zeleň nehodí. A bavíme-li se o památkové péči, mělo by na nás dýchat historické prostředí, neměl by vznikat konflikt, ale určitá harmonie. My s tím veřejným prostorem můžeme vstupovat se současnými moderními soudobými prvky, tak abychom to vylepšili a vytvořili pro uživatele uživatelský komfort pro lidi příhodnější, ale musíme pečlivě zvážit, zda se to do prostoru hodí a navrhnout to tak, aby to udrželo harmonii.

6. Jaké jsou podle Vás hlavní problémy veřejných prostorů?

Pokud se podíváme v rámci Plzně, zmíníme Bory a Lochotín, tam veřejný prostor nefunguje nebo funguje jen po určitou část dne. Tato území jsou totiž monofunkční, vykonávají jen jednu jedinou funkci: na Borech se jenom pracuje a na Lochotíně se jenom bydlí. Samozřejmě taková území jsou neskutečně náchylná k vychýlení jakési rovnováhy. Pokud máme území polyfunkční a máme na jednom místě administrativu, nějaké služby, prostředí pro trávení volného času či prostor pro sportovní vyžití tak pokud nám jedna z těchto částí vypadne, neznámá to pro prostor automatické zhroucení systému. Vzniká prostor pro vyřešení problému.

V případě monofunkčního prostředí při pádu hlavní části se území dostává do problému. Na Lochotíně nám zatím žádný problém nehrozí, ale pokud se podíváme do severních Čech do vybydlených sídlišť, tak zde je ten problém patrný. Území se stává neatraktivním a vyskytují se obtížně řešitelné problémy. Proto je potřeba se dívat s co nejširšího pohledu a pak se teprve soustředit na jednotlivosti.

7. Co byste tedy pro takové neatraktivní veřejné prostory doporučil?

Já vždy preferuji dopravu promyšlenou tak, aby byla na území atraktivní pro lidi. Pokud máme ulici, široké chodníky se zelení, mezi kterou lidé prochází, jednou za čas tudy projede tramvaj nebo autobus. Ten transfer lidí, který tudy projde nebo projede je mnoho násobně vyšší, než když ty chodníky zúžíme a necháme jezdit auta. Nemám nic proti autům, individuální automobilové dopravě, ale měla by být z těch atraktivních částí města, respektive z historického jádra, vyloučená. Měly by existovat nějaké záchytné parkovací body, kde by poté mohl člověk přestoupit na veřejnou dopravu.

8. Jak byste problémy veřejného prostoru reguloval?

Myslím, že jsou dva možné přístupy regulace, které by se měly vzájemně doplňovat. Tím základním je regulace ze strany samosprávy, město jako fungující celek funguje prostřednictvím nějakých volených zástupců, kteří by měli mít nějaký okruh odborníků se kterými by měli problémy konzultovat. Já vždycky říkám, že politik tady není od toho, aby vymýšlel nějaké vize, je tady od toho, aby ty vize zadal odborníkům, kteří mu předloží škálu variant přicházejících v úvahu a politik by se měl pro nějakou z variant rozhodnout. Mělo by být popsáno, co ty varianty přinášejí kladného a co záporného, aby se politik dokázal snadno zorientovat. První regulací je tedy regulace z oblasti vlastní samosprávy, jelikož město je to naše město a my o něm rozhodujeme. Město má zřízený útvar koncepce a rozvoje města, který sdružuje městské architekty, specialisty na dopravu, zeleň a podobně a ti by měli chystat, připravovat a případně zadávat nějaké vize ke zpracování.

A pak je tu stát, jako státní správa, to jsme my jako Památková péče. Území jsou prohlášena za památkové zóny a rezervace. My vedeme schvalovací řízení a rozhodujeme o tom, jestli ty předkládané vize politickou reprezentací jsou z pohledu Památkové péče akceptovatelné a pokud ano za jakých podmínek. Nejedná se pouze o Ústav Památkové péče, ale jsou také orgány ochrany životního prostředí a krajiny, které chrání například Papírenský park, který není kulturní památkou, ale je to významný krajinný prvek a oni do toho také mluví, aby charakter toho území byl z pohledu přírodního území co nejvíce pro město přínosný.

9. Co se podle Vás vlivem pandemie změnilo?

Pokud jde o systém využití veřejného prostoru, tak pandemie ho nijak zásadně neovlivnila. Byly restrikce, lidé nemohli chodit ven, ale samozřejmě u nás to nebylo tak patrné v Plzni jako v Praze nebo markantním příkladem jsou Benátky, které jsou velmi atraktivním místem a prostorem pro turisty a myslím si, že právě turistický ruch má na místo obrovský negativní vliv, takže se ukázalo, že si lidé uvědomili, jak to město fungovalo, když nebyly ulice a náměstí plné a zaplavené nadměrným množstvím turistů. Lidem to přináší pozitivní zážitek, leccos se tam naučí a pochopí, ale pro sídlo historické to má kvanta negativ. Člověk si poté, co se během pandemie proháněly delfini kanály v Benátkách, uvědomí, že primárním cílem by nemělo být dělat z veřejného prostoru atrakci. Veřejný prostor by měl sloužit lidem, kteří tam bydlí a kteří tam pracují jako nějaká funkční jednotka, samozřejmě do tohoto prostoru můžeme pustit ještě něco dalšího jako turisty, pakliže je jich nadbytek, měli

bychom to určitým způsobem regulovat, a právě v případě Benátek se zvažuje zavedení jednorázového poplatku za návštěvu. Plzeň ale není tak atraktivním městem, aby se sem hrnulo obrovské množství návštěvníků.

V pandemii lidé v České republice preferovali procházky v přírodě a naučili se jinému pracovnímu rytmu v rámci home office. Když se něco změní, člověka to donutí popřemýšlet o zaběhnutém systému a přehodnotit návyky, které má.

10. Jak jste se již zmínil o spolupráci s Ústavem urbanismu ČVUT a Akademií věd, co tento projekt obsahoval?

Jednalo se o výzkumný úkol Ústavu urbanismu ČVUT fakulty architektury ve spolupráci s Akademií věd a ten se zabýval památkovou péčí gotických měst a jejich fungováním na našem území v širším kontextu. Projekt měl přesah například do Německa, Polska, Rakouska v příhraničí, jelikož se tato města stavěla v prakticky ve stejné době. Srovnávalo se kde, co jaké město má a jaké problémy má.

Nyní by se to mělo přenést na ta konkrétní města, provést hodnocení a zkusit nastavit režim fungování gotických měst tak, aby začala žít svým vlastním životem. Mluvil jsem o důležitosti polyfunkčnosti území, tady v historickém jádru Plzně velmi skomírá bydlení. Velmi se mluví o problematice parkování, ale dle mého názoru to není hlavním důvodem. V rámci jádra ale fungují různé služby, obchody, samozřejmě tam máme banky, kterých by nemuselo být zase tolik, skladba provozoven by mohla být jiná, mohli bychom udělat více pěších zón a expandovat s větším množstvím zeleně, aby se území stalo více atraktivním. Pracovní příležitosti tu určitě jsou. Cílem by mělo být, aby město začalo žít vlastním životem. Často pořádáme na náměstí nějaké trhy, koncerty apod. a vždy je hlavním argumentem to, aby město procitlo a ožilo. Myslím si, že je to dobře, ale jen částečně, nemůže to nahradit fungující pulzující život města jako takového. Potřebujeme zajistit, aby v domech začali lidé bydlet, cestou do práce si koupili rohlíky, došli si o tři ulice dál pro auto nebo došli o tři ulice dál do práce. Poté bude to město fungovat, pak budou fungovat nájmy z provozoven a nájmy z bydlení a nájmy se mohou investovat do oprav domů a město začne vzkvétat. Všechno je to propojeno a všechno se velmi snadno řekne, ale je velmi obtížné najít mechanismy, jak to zařídit a rozhodně se to nepodaří vyřešit v rámci dvou, tří nebo pěti let. Jedná se o úkol na 10 či 15 let dopředu.

Diskutovali jsme o náměstí, Plzeň má obrovské náměstí, jedno z největších v České republice, ale velmi málo lidí na náměstí chodí. Hlavním důvodem nevyužití je, že automobilová doprava ho obklíčila ze všech stran, auta tudy jezdí a jsou zde parkovací stání. Člověk, který jde po chodníku se někdy obtížně dostává na tu hlavní plochu a když se tam dostane zjistí zde, že tam nic není. Pokud by se nám podařilo automobilovou dopravu alespoň ze dvou stran vyloučit, udělat z toho pěší zónu a propojit plochu náměstí s obchodním parterem (Parter znamená vše, co spojuje přízemí domu s navazujícím, přímo souvisejícím, okolím), mohlo by se stát, že bychom mohli mít na ploše náměstí předzahrádku s kavárnou. Kavárna by mohla být v přízemí domu a číšník by chodil přes pěší zónu obsluhovat zákazníky, prostředí by se tak ihned zatraktivnilo. Neříkám, že by se žádný koncert konat

neměl, ale mělo by to být jen jednou za čas a jako jakýsi doplněk, jelikož pokud v těchto místech začnou lidé bydlet, nebude se jim líbit, když se bude pořádat koncert každý druhý týden.

Trhy určitě oživují prostor, můžeme se bavit až na takové úrovni, zda je výzdoba přívětivá a zda by se dala nějak designově vylepšit. Z historického hlediska bylo náměstí především tržním prostorem, když se zabýváme, jak město žilo a jak bylo vytyčeno lokátorem, tak zjistíme, že lidé v tu dobu měli také omezené finance na výstavbu a museli pečlivě zvážit velikosti města, ulic a množství domů. Stavitelé si museli položit otázku, jak velké postavit náměstí, aby město fungovalo, oni v gotice řešili stejné problémy jako my dnes a náměstí navrhli jako prostor obchodně tržní, pro prodej a nákup zboží, a také shromažďovací.

Také nyní řešíme vizuální smog, máme manuály, ale lidé se tím moc neřídí, proto budeme muset na lidi trochu zatlačit a ponoukat je k dodržování. I tento problém s kvalitou veřejného prostoru úzce souvisí. Dále máme i manuály předzahrádek, je skvělé, že fungují, ale občas mohou velmi zasahovat do prostoru a je potřeba nějaká štábní kultura. Pokud budu mít historický dům, pás chodníku a předzahrádku, tak v limitním případě se mi může stát, že vznikne dlouhý pás předzahrádek, který znemožní přechod ulice a může dojít k negativnímu omezení malých prodejen, protože nemáme například čas obcházet tuto překážku několik metrů a raději si zajdeme pro rohlík někam jinam. Předzahrádky by měly vypadat tak, aby zapadaly do města a byly co nejméně nápadné, bez plotů, přímo na chodníku. Velmi dbáme, aby stály přímo na zemi, a ne na podílech.

Nic by se nemělo dělat bezmyšlenkovitě, nad vším by se mělo přemýšlet komplexně a ideální je nepřemýšlet jen nad tou jedinou věcí, ale přemýšlet obecně, vyzkoušet modelové případy. Budeme se také zabývat umístováním uměleckých děl do veřejného prostoru, jaká by měla být pravidla, kdo by o tom měl rozhodovat, komu by mělo být umělecké dílo věnováno, kdo by měl být tvůrcem apod. Teď od podzimu je ustanovena pracovní skupina, která tyto věci posuzuje a já jsem jejím členem. Do budoucna by měl vzniknout manuál obecných transparentních pravidel, kde by mělo být jasně deklarováno, jak bychom měli v těchto věcech postupovat.

11. Co byste řekl závěrem k veřejnému prostoru?

Veřejný prostor, je opravdu složitý propletenec věcí, které spolu vzájemně souvisí a je zásadní chybou soustředit se na jednu jedinou věc. My se samozřejmě soustředíme na konkrétní věci, například teď s útvary koncepce a rozvoje řešíme manuál mobiliáře tzn. jak by měly vypadat odpadkové koše, lavičky ve městě, lampy veřejného osvětlení, označení zastávek tramvaje na náměstí a podobné věci, které je velmi důležité řešit. I ta podoba odpadkového koše je důležitá, pokud dobře vypadá, perfektně funguje, je odolný proti vandalům a je na něm třeba znak města, tak může městu udělat obrovskou reklamu. Proto je třeba postupovat od celku až k nejmenším detailům a všechno řešit komplexně a pečlivě, pak se možná za mnoho let dočkáme, že Plzeň bude opravdu nádherným městem, ale bohužel, žádný univerzální recept neexistuje.

Příloha č. 4

Online dotazník

Dobrý den,

Věnujte prosím několik minut svého času vyplněním následujícího dotazníku pro výzkum k diplomové práci na téma „Veřejný prostor“. Dotazník je anonymní a výsledky poslouží pouze ke studijním účelům.

Předem děkuji za Váš čas,

Dominika Humpálová

1. Do jaké věkové skupiny patříte?

Vyberte jednu odpověď

- 18–30 let
- 31–65 let
- 66 a více let

2. Jaké je Vaše pohlaví?

Vyberte jednu odpověď

- Muž
- Žena

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Vyberte jednu odpověď

- Základní
- Střední bez maturity
- Střední s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4. Jak dlouho ve městě Písek (příp. v jeho okolí) žijete?

Vyberte jednu odpověď

- Méně než 5 let
- 6–20 let
- 21–40 let
- Více než 40 let

Veřejné prostory nebo **veřejné prostranství** jsou prostory, které jsou přístupné veřejnosti, typicky vlastněné veřejností, tj. státem nebo obcí (např. náměstí, ulice, parky).

5. Jak jste s veřejným prostorem v Písku spokojený/á?

Vyberte jednu odpověď: 1 = nespokojený; 10 = zcela spokojený

*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6. Odůvodněte Vaši odpověď na otázku č. 5:

Vaše spokojenost s veřejným prostorem – napište jedno nebo více slov

7. Pořádá podle Vás město Písek dostatečné množství kulturních akcí? (např. koncerty, trhy, slavnosti)?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne

8. Pokud ne, jaké kulturní akce Vám ve městě chybí?

Napište jedno nebo více slov

9. Jaké akce města Písku se Vám nejvíce zamlouvají?

10. Je podle Vás veřejný prostor v Písku snadno přístupný pro všechny?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne

11. Pokud ne, zdůvodněte:

Napište jedno nebo více slov

12. Jaký měla pandemie COVID-19 vliv na veřejný prostor v Písku?

Vyberte jednu odpověď

- Velký

- Značný
- Téměř žádný
- Žádný

13. Vnímáte velké změny ve veřejném prostoru v Písku po pandemii?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne

14. Pokud ano, jaké změny?

Napište jedno nebo více slov

15. Uvítal/a byste možnost mít vliv na rozhodování týkající se veřejného prostoru?

Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne